

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra zahradní a krajinné architektury

**Česká zemědělská
univerzita v Praze**

Barokní úpravy v krajině

Bakalářská práce

Žaneta Tomíčková

Zahradní a krajinářské úpravy

Ing. Miroslav Ezechel

© 2020 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Barokní úpravy v krajině" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 17. 7. 2020

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Miroslavu Ezechelovi za vstřícné vedení práce, věcné připomínky a odborné konzultace.

Poděkování patří i mé rodině za trpělivost a podporu během celého studia.

Barokní úpravy v krajině

Souhrn

Bakalářská práce se zabývá identifikací historických krajinných struktur uměle vytvořených člověkem v období baroka na území panství Mnichovo Hradiště a zjišťuje vliv těchto zásahů na krajinu.

V teoretické části se práce věnuje studiu barokního období, historických způsobů mapování a charakteristikou kulturní a komponované krajiny. Na základě historických pramenů dokládá historii a územní rozlohu mnichovohradištského panství.

V praktické části za pomoci rozborů historických mapových děl rekonstruuje v grafickém zákresu záměr původní krajinné kompozice, tedy fyzické a symbolické barokní vazby na území bývalého panství. V rámci terénního šetření mapuje dochované prvky barokní krajiny a na následném grafickém vyobrazení ukazuje, do jaké míry se komponovaná krajina dochovala.

Na základě přírodních podmínek a krajinného rázu řešeného území navrhuje zásady pro obnovu a další úpravy této komponované krajiny.

Klíčová slova: baroko, krajina, alej, obora, zámek, sakrální stavba

Baroque formation in landscape

Summary

The bachelor's thesis analyses the artificial historical landscapes structures created in the Baroque era on the territory of the Mnichovo Hradiště estate and detects impact of these interventions on the landscape.

In the theoretical part the thesis deals with the study of the Baroque era, the historic methods of mappings and the characteristics of the cultural and composed landscape. Based on historical sources, it proves the history and the territorial area of the Mnichovo Hradiště estate.

In the practical part, with the help of analyzes of historical maps, it reconstructs the intention of the original landscape composition in a graphic drawing, in that case the physical and symbolic Baroque connection on the territory of the former estate. As part of the cross-country investigation, the thesis maps preserved elements of the Baroque landscape and shows in the graphic illustration the extent to which the composed landscape has been preserved.

Based on the natural conditions and landscape character of the the territory of the Mnichovo Hradiště estate, it suggests principles for the renovation and further modifications of this composed landscape.

Keywords: baroque, landscape, alley, deer-park, castle, sacral structure

Obsah

1 Úvod	8
2 Cíl práce	9
3 Literární rešerše	10
3.1 Kulturní a komponovaná krajina	10
3.1.1 Krajina v souvislosti s vývojem lidské společnosti	10
3.1.2 Typy kulturní krajiny	13
3.1.3 Komponovaná krajina.....	14
3.2 Mapové podklady	15
3.2.1 Müllerova mapa Čech 1720.....	15
3.2.2 I. vojenské (josefské) mapování 1764–1768 a 1780–1783 (rektifikace)..	16
3.2.3 II. vojenské (Františkovo) mapování 1836–1852	17
3.2.4 III. vojenské (Františko-josefské) mapování 1877–1880 (Čechy)	19
3.2.5 Stabilní katastr 1826–1843 (Čechy)	19
3.2.6 Letecké měřické snímky	20
3.2.7 Letecká mapa	20
3.2.8 Současné mapové podklady.....	21
3.3 Baroko	23
3.3.1 Baroko v Evropě	23
3.3.2 Baroko v české krajině.....	24
3.4 Panství Mnichovo Hradiště	26
3.4.1 Historie panství	26
3.4.2 Místopis panství v období baroka.....	28
4 Metodika	31
5 Výsledky	33
5.1 Vymezení území	33
5.2 Krajinný ráz	34
5.3 Přírodní podmínky	34
5.3.1 Geologie.....	34
5.3.2 Podnebné oblasti	35
5.3.3 Pedologie	36
5.3.4 Fytogeografické členění.....	38
5.3.5 Přírodní biotopy	39
5.3.6 Potenciální přirozená vegetace	39
5.4 Rozbor a analýza	41
5.4.1 Rozbor mapových podkladů	41
5.4.2 Historický popis prvků	45
5.4.3 Terénní šetření	54
5.4.4 Vyhodnocení.....	61

5.4.5	Současný stav prvků	62
5.5	Návrh zásad pro další úpravy	66
5.5.1	Legislativa.....	66
5.5.2	Seznam vhodných dřevin.....	67
5.5.3	Návrh obnovy	70
6	Diskuse	74
7	Závěr	76
8	Seznam literatury	77
9	Seznam vložených příloh.....	82
10	Samostatné přílohy	I
10.1	Mapové přílohy	II
10.2	Obrazové přílohy	X
10.3	Literatura	XXXII

1 Úvod

Krajina okolí Mnichova Hradiště je blízká mému srdci. Je to krajina dětství mé babičky a já sama se do ní neustále vracím. Je snadné propadnout kouzlu kraje pískovcových skal a českých rybníků a snadné bylo i mé rozhodnutí pro téma bakalářské práce.

Řekne-li se česká krajina, vyvstane na mysli malebná mozaika rozkvetlých luk, polí s remízky, stromořadí podél cest ukrývajících boží muka a bílých věžiček kostelů. Je to obraz krajiny barokní, obraz tolik známý třeba z obrázků Josefa Lady.

České baroko je označováno také jako krajinná revoluce. Krajina zdevastovaná třicetiletou válkou se vlivem baroka začala měnit v krajinu doslova uměleckou. Baroko propojuje přírodu s uměním a architekturou. Polnosti a louky lemované cestami osazuje drobnými sakrálními prvky, majestátní aleje ukazují na honosné zámecké areály nebo monumentální klášterní komplexy. Barokní krajina je krajinou dominant, dominant architektonických i přírodních promyšleně propojených pohledy a průhledy a od nichž se odvíjí celková krajinná kompozice.

A k těm nejvýznamnějším a nejkrásnějším krajinám patří právě Mnichovohradištsko. Valdštejnův nákladně přestavěný zámek se stal honosnou rodovou rezidencí a perlou vrcholně barokní architektury v Čechách.

Ale nebyli to jen Valdštejnové, kdo psali dějiny tohoto kraje. Předchozím majitelem panství byl Václav Budovec z Budova, významná postava českých dějin. Patřil k předním vůdcům českého stavovského povstání. Po jeho porážce byl roku 1621 na Staroměstském náměstí v Praze jako druhý ze sedmadvaceti českých pánů popraven a jeho majetek byl zkonfiskován. Václav Budovec z Budova byl vskutku renesanční osobností, vzdělanec, politik, diplomat, spisovatel a moudrý hospodář, jenž se významně zasloužil o hospodářský rozkvět panství a jenž nechal nad městem vybudovat renesanční zámek.

Věřím, že i člověk moderní doby zanechá v krajině otisk, který bude navazovat na odkaz a um předků. Včas zvrátí neblahé zásahy dob nedávno minulých a zanechá dalším generacím krajinu krásnou a funkční jako v době baroka, krajinu životadárnou.

2 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je zjistit, jak se vybrané území vyvíjelo od doby, kdy bylo barokně upraveno, až do současnosti a na základě přírodních podmínek, vývoje a současného stavu stanovit zásady pro jeho další úpravy.

Hypotézy

Existují postupy a nástroje, na jejichž principu lze zachovat významné prvky historických úprav v krajině. Na základě studia zkoumaného období lze získat dostatečné podklady, podle nichž bude možné identifikovat významné historické krajinné struktury.

Pro práci bylo vybráno bývalé panství Mnichovo Hradiště, které se rozkládalo na území dnešního Středočeského kraje, severně od Mladé Boleslavi.

Na základě literárních rešerší, rozboru dobových mapových děl a terénního šetření bude vytvořen soupis dochovaných barokních prvků a linií v krajině. Z něho bude vycházet grafický zákres do historické i současné mapy a bude tak potvrzen původní záměr krajinné kompozice. Součástí rozboru bude fotodokumentace.

S ohledem na krajinný ráz místa a stav dochovaných prvků bude vytvořen návrh zásad pro obnovu a zachování komponované krajiny v řešeném území. Součástí návrhu bude seznam vhodných druhů dřevin.

3 Literární rešerše

3.1 Kulturní a komponovaná krajina

Krajinu si můžeme představit jako strukturovaný organismus, který je jak spoluvytvářený, tak i ovládaný. Síly, které na něj působí, jsou tvořivé i destruktivní. Krajina se formuje přírodními i kulturními procesy, jež se navzájem ovlivňují, prolínají, ale i zůstávají na sobě nezávislé. Proto je nezbytné vnímat změny v krajině v souvislostech s předchozím i současným vývojem společnosti, stavebním vývojem, rozvojem řemesel a průmyslu a způsobem hospodaření. (Lokoč, 2010)

Kulturní krajinou chápeme území dlouhodobě utvářené cílevědomou lidskou činností, za účelem kulturní a hospodářské kultivace prostředí, popř. za krajinný celek historicky související s kulturním vědomím národa či lidstva jako celku. (Hendrych, 2005)

Komponované krajiny byly poprvé definovány výborem UNESCO v roce 2008. Představují specifický typ kulturní krajiny, jenž byl navržen a vytvořen záměrně člověkem. UNESCO zahrnuje do těchto typů kulturní krajiny zahrady, parky a rozsáhlé krajinné kompozice. Přičemž zahrady a parky se většinou těší zájmu veřejnosti, památkové péče i ochrany přírody. Komponované krajiny naopak unikají zájmu nejen veřejnosti, ale také státní správy a mnohdy bohužel i projektantů územních plánů. (Kulišťáková, 2013)

Krajina má nejen ekologický, ale i historický rozměr. V dnešní krajině, která je téměř umělou kulturní krajinou, mohou být vystaveny různé historické vrstvy. (Gunzelmann, 2001)

Všechny naše kulturní krajiny jsou v podstatě historické. Jejich prvky svědčí o dlouhém rozvoji kultivace a péče. Nic v nich není bezdůvodné, bez účelu. (Aulig, 2001)

3.1.1 Krajina v souvislosti s vývojem lidské společnosti

Prehistorie

Mladší doba kamenná

První zásahy člověka do krajiny souvisí se vznikem zemědělství v neolitu, kdy byl lov a sběr potravy postupně nahrazen zemědělstvím a člověk tak poprvé přestal být závislý pouze na přírodě. Neolitický způsob života má za následek první zásahy člověka do prostředí, které bylo doposud přirozené. Kulturní krajina počínaje neolitem expanduje, započal dvoukolejný vývoj střeoevropské krajiny, v neosídlených oblastech nadále určovaný jen přírodními silami, v osídlených oblastech silně usměrňovaný lidskou silou. Krajina nekulturní, tedy divoká příroda, má v neolitu stále převahu. Zároveň jsou v této době dány základy polopřirozených lučních, pastvinných, křovinných a lesních společenství. Většina dálkových tras se musela vyhýbat hustě zalesněným oblastem a zejména močálům. Krajinu sídelních oblastí tvoří listnatý les v různých věkových stádiích, s nepravidelnými plochami polí a lad. Nelesní část krajiny vypadá jako něco mezi pasekou, spáleništem, stepí, úhorem, loukou a pastvinou, místy jako mozaika toho všeho, místy jako vše zároveň. (Lokoč, 2010)

Doba bronzová a železná

V době bronzové a později v době železné, v posledních staletích před Kristem, se na území dnešních Čech již projevuje patrný vliv antiky. Od 6. stol. př.n.l. se nejvyšší aristokratická rodová vrstva odděluje od prostého lidu a buduje izolovaná sídla na vyvýšených

místech. Silně se rozvíjí dálkový obchod a značná je poptávka po importu ze středomořských oblastí. Vládnoucí vrstva bohatne a snaží se napodobit kulturní prostředí nekeltského antického světa Etrurie a Řecka. Z této doby pochází velké množství, nám možná záhadných památek, halštatské svatyně a opevněná hradiště, české menhiry či kamenné kruhy a řady. (Hendrych, 2005)

Středověk

Raný středověk a románský sluh

Po rozpadu Římské říše roku a po celý středověk byl zahradní prostor limitován na malá uzavřená prostranství uvnitř opevněných a chráněných objektů měst a klášterů bez těsnějšího vztahu k obávané a neznámé krajině. Ve středověku způsob života v těsném sepětí s krajinou vymizel, jak z primitivního strachu před divokou přírodou, tak i ze strachu lidí před sebou samými. A feudální systém z této situace těžil. Závislost poddaných vazalů na svém panstvu a na jejich ochraně charakterizovala tehdejší společnost. Význačným se stal prvek obrany, krajinu tak zabydlovala zdmi opevněná sídla a města, podobná těm, která stavěli i Římané v dobytých divokých a odlehlých krajích. (Hendrych, 2005)

Krajina raně středověká, kterou bychom mohli označit přívlastkem románská, je krajina lesa, prosvětlená mýtinami a vesnicemi. V hustě osídlených oblastech, v okolí hradišť, klášterů a obchodních center, prostoupená souvislejšími pásy polí, luk a pastvin. (Hájek, 2003)

Vrcholný středověk a gotika

Následný vývoj k mnohem úspornějšímu a efektivnějšímu hospodaření s krajinou vyvrcholil ve 13. a 14. století tzv. velkou kolonizací a krajinou gotickou. Krajinou lesů a polností, krajinou královských měst a hradů, šlechtických hrádků, tvrzí, městeček a vesnic, krajinou farních a filiálních kostelů, klášterů, feudálních velkostatků. (Hájek, 2003)

Rostoucí výnosy zemědělství zvýšily populaci tak, že si vynutily přestavbu starých sídelních celků. Nově byly osídlovány rozsáhlé oblasti, postupně se tvořila síť pravidelně uspořádaných vesnic, s hustotou, jakou známe dnes. Rozvíjející se zemědělství umožňovalo lepší zásobování trhu a důslednější oddělení řemesel od zemědělství. Obchod a řemesla se soustřeďovaly do měst. Nástup vrcholného středověku tak znamenal zásadní změnu krajiny, celkovou změnu rázu. Odlesnění, vznik intenzivně využívané pastevně polní krajiny parkového rázu. Zatímco společnost se vyvíjela pozvolně, vývoj krajiny zaznamenal prudký zlom. Došlo k uzavření zástavby do pevně rozměřených územních celků, krajina se stala předmětem soukromého vlastnění, dědičnosti půdy a plánování v dlouhodobém časovém horizontu. Strukturu krajiny současně změnil trojpolní osevnický systém a také používaná technika. Rozšíření pravidelného zemědělského cyklu, individualizace hospodářství a rozměření plužiny umožňovalo rozlišovat pole, zahrady, trvalé louky i pastviny pro domácí zvířata. Parcely, které se nacházely nejbližší lidským obydlím, byly určeny k zahradničení a sadaření. Jako louky byla využívána zpravidla vlhká údolí potoků, okolí rybníků a nehluboká mokřiska. Naopak sušší odlesněné svahy, kde by voda splavovala ornici, okraje lesů, skalnaté a jinak k orbě nevhodné terény sloužily jako pastviny. Prudší svahy, hrany údolí a suché kopce byly také využívány jako sady a vinice. Konečné umístěním sídel, přesnější vymezení využití jednotlivých částí krajiny a stanovení hranic umožnilo vznik a rozvoj pevné cestní sítě. Rozměřená krajina umožnila také rozvoj vodního hospodářství. (Lokoč, 2010)

Novověk

Renesance

V renesanci se pohled člověka na vlastní životní prostředí, životní styl i myšlení změnil. Změnilo se také nazírání na krajinu, která začíná být chápána jako užitečná, přívětivá a krásná, což se odráželo i v principech architektury, v nichž se kladl důraz na pohodlí a kulturu bydlení i zvýraznění krás okolní krajiny. Estetika umění přechází z aristokratických sídel do zahrad a krajiny a odráží se v pravidelných výsadbách, v alejích a stromořadích, propojujících sídla se zahradami, vinicemi, oborami, dvory. Renesance vyzdvihuje hospodárnost a krásu okolní krajiny, pocit naplnění z prosperující krajiny je umocňován rozvíjejícím se režijním hospodařením šlechty a vytvářením režijních velkostatků. Stávající aristokratická sídla jsou propojována s hospodářským zázemím, jsou zakládány obory, zelinářské a ovocnářské zahrady, rybníky, štěpnice, bažantnice apod. Postupná proměna vztahu člověka k volné krajině se projevuje i výstavbou letohrádků, umístěných mimo města. V těsné návaznosti na renesanční sídla jsou budovány okrasné zahrady, přísně geometricky formované a oddělené od okolní krajiny pevnou zdí. Odrážející reálný a stále ostražitý vztah člověka k okolní idealizované krajině. (Kulišťáková, 2011)

Renesanční zahrada obnovila princip převzatý z antiky, respektující hmotnost materiálu a konečnost prostoru. Pravidelnost, osovost, vyváženost tvoří klasickou formální zahradu renesance. Architektonická vázanost je také tím nejsilnějším rysem renesanční zahrady, protkané sítí pravoúhlých cest a bosketů. Neodmyslitelnou součástí renesanční zahrady je vodní prvek, využívající často možností terasového uspořádání. S těmito díly byla spojena i sochařská výzdoba. (Pacáková-Hošťálková, 1999)

Mimo renesanční zahrady vznikají ohrazené obory, které jsou z praktického loveckého i estetického důvodu členěny systémem průseků, průhledů a cest lemovaných alejemi. Systém těchto kompozičních linií byl uspořádán do hvězdicovitých, polohvězdicovitých, rovnoběžných i diagonálních obrazců, v jejichž průsečících byly umístovány nejrůznější stavby. Kompoziční schéma os tak umožňuje různé průhledy uvnitř obory, ale i do okolní volné krajiny. Vytváří se tak systém vztahů, kombinující účelnost a estetiku a oslavující krásu a užitečnost krajiny. (Kulišťáková, 2011)

Baroko

Toto období se vyznačuje pevným mocenským rozdělením Evropy na státy katolické a protestantské. Vznikají velké absolutistické monarchie, Francie, Rakousko, Prusko a Rusko. Pokračuje osvojování světa badatelskými výpravami. (Lokoč, 2010)

Velkou část Evropy zasáhla třicetiletá válka (1618-1648), která byla největší katastrofou českých zemí v celé jejich historii. Země byla mnohonásobně vypleněna, zhroutily se představy o moudrosti lidstva a víra v ideje humanismu. Reakcí byl návrat k hledání nadpozemského smyslu života. Z těchto základů vyrostl barokní mysticismus a návrat k ideám křesťanství. Odrazem této doby byl i architektonický sloh, který byl tvořen renesančním tvaroslovím, avšak zprohýbaný dynamickými silami spiritualismu. (Lokoč, 2010) Barokní sloh komponoval celou krajinu, pro vyjádření principu spirituální a hmotné jednoty využíval zejména osové souměrnosti jako nejvyššího vyjádření řádu daného od Boha. Baroko zdůrazňuje protiklady: člověk – příroda, tvůrce – materiál, řád – chaos. Spontánní složka krajiny proto musela být pod trvalou kontrolou. Barokní krajinu lze s barokní architekturou v krajině dokonce ztotožnit. (Sádlo, 2005)

3.1.2 Typy kulturní krajiny

Architektonizovaná krajina

Významný krajinný celek s patrným historickým kompozičním záměrem při utváření prostorových vztahů mezi jednotlivými krajinnými prvky, kde kompoziční principy jsou v souladu s hospodářským využitím krajiny nebo jsou mu nadřazeny. Krajinnotvorné prvky zde pro zjednodušení chápeme jako bodové – přírodní a architektonické solitéry, drobná architektura, plastika, jejich soubory, liniové – vodní toky, komunikace, jejich vegetační doprovod, stromořadí, aleje, vegetační pásy, a plošné – urbanizované plochy sídelních útvarů, lesní plochy, zemědělské plochy, vodní plochy.

- kompozičně vyvážená krajina tvořící spolu se stavební, zahradní a krajinnou architekturou harmonický krajinný celek - jednotlivé dominantní i doprovodné architektonické a významné přírodní a krajinnotvorné prvky jsou vzájemně propojeny záměrně komponovanými vazbami
- kompozičně vyvážená krajina s vazbami na dominantní architekturu - krajina spojená s jednotlivými historickými stavbami, památkami a jejich seskupeními, kterou již často nelze charakterizovat jako historický park nebo zahradu
- komponované krajinné úpravy s přímou vazbou na zahradní nebo parkovou úpravu - krajinné celky tvořící harmonický přechod mezi zahradní nebo parkovou úpravou a okolní krajinou
- architektonizovaná krajina patřící do souboru děl historicky významné umělecké osobnosti, architekta - krajinné celky historicky významné pro studium a porozumění tvorby určité umělecky významné osobnosti (Hendrych, 2005)

Hospodářská krajina

Harmonická a vyvážená krajina s převažujícím hospodářským záměrem, která vznikla jako součást širšího hospodářského celku. Dlouhodobě kultivovaná krajina vypovídající o životě venkova, jeho ekonomii a vývoji od prehistorie až do současnosti. (Hendrych, 2005) Z hlediska rolnické kulturní krajiny se jedná především o to, aby bylo uživeno obyvatelstvo. Po naplnění tohoto cíle se dává přednost vedlejšímu efektu, tedy estetickému. (Wöbse, 2002)

- krajina hospodářských krajinných celků - hospodářské, správní či obytné objekty byly postaveny na základě historického kompozičního záměru
- krajina navazující na jednotlivé urbanistické celky obcí a měst - krajina spjatá s životem a ekonomikou města od nejranějšího období až do současnosti
- hospodářská krajina s převahou technického využití - krajina, jejíž vývoj a výsledná podoba přímo souvisí s historickým technickým dílem (Hendrych, 2005)

Krajina jinak kulturně historicky významná

- krajina vztahující se k historicky význačné osobnosti
- krajina vztahující se k významným dějinným a kulturním událostem
- prehistorická krajina
- významné krajinné scenérie, místa oslavovaná pro jejich estetickou hodnotu (Hendrych, 2005)

3.1.3 Komponovaná krajina

Kompoziční body

Kompoziční body mají ve skladbě krajinné kompozice nejčastěji charakter dominant na nejrůznější významové úrovni. Svým charakterem přitahují pozornost a tvoří akcenty krajinných vazeb. Patří sem nejčastěji zámky, kostely, kaple, kláštery, letohrádky apod. Kompozičními body mohou být, mimo jiné, i významná vyhlídková místa, která se výrazně prostorově neprojevují, avšak jsou nepostradatelné z pohledu vnímání krajinné kompozice, neboť jejich poloha byla většinou důmyslně vybírána. Kompoziční body mají v krajinné kompozici význam určitých center nebo prostorových uzlů, od kterých se kompozice odvíjí nebo ke kterým směřuje. (Kulišťáková, 2014)

Kompoziční linie

Kompoziční linie představují prostorové spojnice mezi dílčími body a plochami kompozice. Jejich význam spočívá v zajištění celistvosti komponované krajiny a ve vyjádření hlavních prostorových souvislostí a vztahů mezi dílčími prvky kompozice.

- fyzické kompoziční vazby - vytvářejí podstatu hmotného základu kompozice a jsou nejčastěji tvořeny cestami, alejemi, lesními průseky, komponovanými průhledy, pohledy; mohou mít charakter přímých i vinutých linií
- vizuální kompoziční vazby - jsou jednou ze základních vlastností krajinné kompozice, protože se výrazně podílejí na jejím smyslovém vnímání; předpokladem plné funkčnosti je pohledová spojitost, existence vyhlídkových míst a pohledových ukončení
- symbolické kompoziční vazby - jsou spojeny s obsahovou náplní kompozice, představují kompoziční vztahy na znakové úrovni, vyjadřují skryté souvislosti a utvářejí krajinnou kompozici v duchovní rovině

Specifickým příkladem kompozičních vazeb jsou periodicky se opakující vztahy, spojené s astronomickými jevy a časem. Vnímání takovýchto prostorových principů je podmíněno postavením a pohybem nebeských těles v rámci roku (slunce, měsíce, výrazných planet a hvězd). Tyto zákonitosti byly hojně využívány v předkřesťanských úpravách, ale jsou spojeny i s pozdějšími záměrně komponovanými krajinami. (Kulišťáková, 2014)

Kompoziční plochy

Prostorově rozsáhlé celky krajinné kompozice, které jsou vůči svému okolí často jasně vymezeny fyzicky (ohradní zeď, kanál, příkop), vizuálně (vizuálně uzavřený krajinný celek zámeckých areálů) nebo symbolicky (ztvárnění příběhu v krajině jedinečnou skladbou kompozičních prvků). Tvoří samostatný kompoziční celek nebo mohou být součástí mnohem rozsáhlejší krajinné kompozice. Mezi plošné kompoziční objekty je možné zařadit zámecké zahrady, obory, bažantnice, lesní celky, rybníky a rybníční soustavy, svaté hory, poutní areály, lázeňské parky atd. (Kulišťáková, 2014)

3.2 Mapové podklady

Jedním z nejvýznamnějších pramenů pro identifikaci znaků kulturního a historického vystižení krajinného rázu jsou archivní a historické mapy. Korektně provedený výzkum je dnes prakticky nemyslitelný bez využití starých mapových děl nebo mapových sad. (Čada, 2012) Mnohé z nejvýznamnějších mapových děl 18. a 19. století jsou v současnosti ve vysoké kvalitě volně dostupné na internetu. Zpřístupněné archivní mapy dnes tak představují rychlý a velmi obsáhlý zdroj údajů o zkoumaném území. Představují obraz krajiny, jak se v průběhu času proměňoval. (Semotanová, 2006)

Stejně nepostradatelnou součástí podkladů pro identifikaci komponovaných krajín jsou i současné mapové podklady. Pro svou vysokou přesnost představují cenný zdroj polohopisných informací. Vzájemným porovnáním starých map se současnými je možné přesně lokalizovat existující objekty a někdy i zaniklé krajinné struktury. Jejich výškopisné údaje jsou vhodnými podklady pro speciální prostorové analýzy zkoumaných komponovaných krajín. Mohou tak pomoci analyzování prostorových vztahů mezi historickými průseky, cestami a alejemi a jejich okolím. (Kulišťáková, 2014)

3.2.1 Müllerova mapa Čech 1720

První soustavné topografické mapování českých zemí provedl rakouský vojenský císařský inženýr, topograf a kartograf Jan Kryštof Müller (1673-1721). V roce 1708 zpracoval mapu Uher, roku 1716 mapu Moravy a v roce 1720, po několikaleté práci, dokončil rukopisnou mapu Čech. Ta však byla vydána až po jeho smrti v roce 1722. (Semotanová, 2007) Svými rozměry, obsahem a kartografickým i výtvarným zpracováním předčí mnohé jiné mapy, domácí i zahraniční. Ke studiu je využívána geografy, historiky, historickými geografy, ale i historiky umění, krajinnými ekology a dalšími odborníky. Mapa je zdrojem nejrůznějších údajů o krajině Čech a Moravy na počátku 18. století, které jim na rozdíl od starších mapových pramenů, již může poskytnout, neboť vznikla na základě vojenských, správních a hospodářských požadavků rakouské monarchie. Müllerova mapa Čech patří k nejkrásnějším a nejcenějším mapovým dílům, je dokladem kartografické vyspělosti i důležitým studijním materiálem rozvoje a kultury našich zemí v období baroka. (Semotanová, 2001)

Celé mapové dílo sestává z 25 sekcí, obsahuje zákresy 12 495 lokalit včetně tehdejšího administrativního členění území Čech na 12 krajů podle správní reformy z roku 1714. Má obsáhlou legendu se 48 značkami v latině a němčině. (Semotanová, 2001) Čítá jedenáct kategorií sídel, osamoceně stojící objekty jako jsou kláštery, kostely, hospodářská stavení, poustevny a zříceniny, vodní toky, rybníky, silnice či vinice. Zaznamenává těžbu surovin, sklárny, přívozy, poštovní stanice, léčivé a termální prameny, hamry, mlýny, myslivny, ale i drobné sakrální objekty. Přesto je nutno brát na zřetel, že měřítko mapy 1:132 000 je pro podrobné krajinářské analýzy příliš velké a praktická využitelnost mapy při identifikaci znaků a hodnot je proto omezená. Navíc mapování neprobíhalo na základě přesných měření, proto se na mapě, oproti Základní mapě ČR, ukazují značné polohopisné odchylky. (Mikšovský, 2006)

Obr. 1: Müllerovo mapování z roku 1720 v měřítku 1:132 000, mapové listy č. 8 a 9 (výřez Mnichovo Hradiště, Klášter Hradiště, Bakov n.J.) (Müllerovo mapování - Čechy, © 2001-2017)

3.2.2 I. vojenské (josefské) mapování 1764–1768 a 1780–1783 (rektifikace)

Müllerovy mapy neodpovídaly dostatečně potřebám vojenství a rozvoji vojenské techniky, proto Marie Terezie rozhodla o vyhotovení nového uceleného mapového díla celé monarchie čítajícího 5400 mapových sekcí v podrobném měřítku 1:28 800. Mapování, jímž byl pověřen generální štáb rakouské armády, probíhalo v letech 1763-1785, v Čechách pak 1764-1767 na 273 sekcích. Ve válce o bavorské dědictví (1778-1779) se však projeví nedostatky stávajících map, takže v letech 1780-1783 proběhla u více než 140 mapových sekcí jejich revize. Požadavky na rychlost a nízké náklady vedly k tomu, že mapy byly vytvářeny bez geodetických základů a nejednotným způsobem, takže mapové sekce na sebe přesně nenasazují a nelze z nich sestavit ucelenou mapu. Mapování v terénu bylo prováděno odhadem při projíždění krajinou na koních, pouze některé detaily byly zaměřeny krokováním. Obsah map tvoří sídla - jednotlivé domy, dvory, kostely, zámecké areály, dále poštovní a obchodní silnice, polní a lesní cesty, kamenné mosty, vodní toky, rybníky a tůně, průchody přes močály, kanály, studně, prameny, louky, lesy a pastviny. Na okraji mapových listů byl prováděn soupis obcí s počtem obyvatel - měšťané a sedláci, zahradníci a domkáři, a koní. (Mikšovský 2006)

Mapy prvního vojenského mapování (josefského) jsou jedním z nejvýznamnějších pramenů pro poznání krajiny českých zemí ve druhé polovině 18. století. (Semotanová, 2001) Díky své podrobnosti jsou cennou a využívanou pomůckou při identifikaci znaků a hodnot krajiny, a to i přes určité nepřesnosti mapování prováděného tzv. „od oka“. Při porovnání polohy obcí se Základní mapou ČR se ukázalo, že mapy vojenského mapování jsou přesnější než mapování Müllerovo. (Mikšovský 2006) Interpretaci map navíc znesnadňuje fakt, že se k nim nedochovala legenda a že v podstatě každá sekce mapy je originál, a to nejen ve smyslu výtvarném a řemeslném, ale i ve smyslu kartografické symboliky. (Chodějovská, 2012) Od května 2002 jsou v ČR dostupné barevné rastrové kopie jednotlivých mapových sekcí, jejichž originály jsou uloženy ve Vojenském archivu ve Vídni. (Semotanová, 2002)

Obr. 2: I. vojenské (josefské) mapování z let 1764–1768 v měřítku 1:28 800, mapové listy č. 29, 30, 42, 43, 58 a 59 (výřez Mnichovo Hradiště, Klášter Hradiště) (I. vojenské (josefské) mapování - Čechy, © 2001-2017)

3.2.3 II. vojenské (Františkovo) mapování 1836–1852

Již na sklonku 18. století neodpovídalo první vojenské mapování požadavkům na přesnost a spolehlivost státního mapového díla. Rakousko nemělo na rozdíl od jiných evropských zemí kvalitní podrobnou mapu celého státu ani v době napoleonských válek. Po vybudování vojenské triangulace v letech 1806-1811 se tedy přistoupilo k reviznímu mapování, které probíhalo v Čechách v rozmezí let 1812-1819. Jeho výsledky však nebyly uspokojivé, proto bylo rozhodnuto o mapování novém, druhém vojenském (františkovském), jehož podkladem se stal zjednodušený obsah stabilního katastru. V Čechách probíhalo v letech 1842-1852. (Historie a význam zeměměřictví, © 2020)

Mapování prováděli vojenští topografové, většinou důstojníci štábu či vojenští inženýři. Území Čech bylo zakresleno na 267 rukopisných kolorovaných sekcích v měřítku 1:28 800. Ke znázornění reliéfu použili tvůrci map, poprvé v rakouské monarchii, Lehmannova

šrafovaní. (Semotanová, 2001) Toto nové mapové dílo vykazuje řadu pozoruhodností. Jedná se o dílo s jednotnými kartografickými a geodetickými základy a s jednotným obsahem vojensky důležitých objektů zobrazených podle jednotného katalogu. V pravé části mapových listů byl uváděn seznam obcí a osad s počtem domů, stájí a ubytovacích kapacit pro vojsko včetně ustájení koní. Druhé vojenské mapování patří k nejvyužívanějším archivním mapám prezentovaným na internetu, a to pro svou kompletnost, na rozdíl od třetího vojenského mapování, a možnost spojení jednotlivých sekcí, na rozdíl od prvního vojenského mapování. Velkou výhodou mapování byla bezprostřední časová návaznost, při využívání aktuálních výsledků velmi podrobného mapování stabilního katastru, pro mapování topografické. Při analýze polohové a geometrické přesnosti prvků druhého vojenského mapování docházíme k závěru, že dosažené parametry jsou obdivuhodné, srovnatelné s přesností map o sto let mladších. (Čada, 2006)

Také při identifikaci znaků kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu je toto mapování neocenitelným a i nejvíce používaným pomocníkem, neboť umožňuje zachytit charakter krajiny, oproti podrobnějším mapám stabilního katastru, vzhledem k terénnímu reliéfu. Mapové dílo obsahuje velmi podrobný katalog 227 prvků a, v kontextu svého původního určení, veškeré prvky prostupnosti krajiny jako jsou různé typy komunikací, mosty, brody, přívozy, terénní pokryv atd. Zákres železničních tratí není původní, ale byl do map doplněn až později. (Vichrová, 2006)

Obr. 3: II. vojenské (Františkovo) mapování z let 1836–1852 v měřítku 1:28 800, mapové listy O_4_IV, O_4_V, O_5_IV, O_5_V (výřez Mnichovo Hradiště, Klášter Hradiště) (II. vojenské (Františkovo) mapování - Čechy, © 2001-2017)

3.2.4 III. vojenské (Františko-josefské) mapování 1877–1880 (Čechy)

Nedostatky stávajících vojenských map, zejména jejich zastarávání v dobách mohutných změn v krajině a sídlech spojených s industrializací, se projevily již v průběhu prusko-rakouské války. Přesné topografické mapy byly žádány i v hospodářském životě monarchie. Proto v roce 1868 ministerstvo války rozhodlo o novém vojenském mapování, v pořadí třetím (františko-josefském). V českých zemích proběhlo mapování v letech 1874-1880. Barevné rukopisné mapy v měřítku 1:25 000 se pak litograficky reprodukovaly v jednobarevné verzi. Z topografických sekcí třetího vojenského mapování byly poté odvozeny značně používané mapy speciální, v měřítku 1:75 000, a mapy generální, v měřítku 1:200 000. (Semotanová, 2001)

Po vzniku republiky mapy převzal československý stát, provedl na nich nezbytné úpravy a aktualizace a používal je téměř až do poloviny 20. století, mapy speciální pak až do roku 1956. Veřejnosti on-line přístupné jsou původní kolorované sekce ve velmi dobrém rozlišení, ovšem nekompletní. Také černobílé reambulované i nereambulované toposekce, důležité především v lokalitách, pro které nejsou k dispozici původní barevné sekce, a především různé verze map speciálních. (Kupka, 2013)

Obr. 4: III. vojenské (Františko – josefské) mapování z let 1877–1880 v měřítku 1:25 000, mapové listy 3754_1, 3854_1 (výřez Mnichovo Hradiště, Klášter Hradiště) (III. vojenské mapování - 1 : 25 000, © 2001-2017)

3.2.5 Stabilní katastr 1826–1843 (Čechy)

Zatímco u předchozích map se jednalo o mapy středního měřítka, nelze pominout stěžejní mapové dílo velkého měřítka, a to mapy stabilního katastru. Jedná se, vedle vojenských mapování a reambulovaného katastru, o jedno z velkých kartografických děl 19. století organizovaných státem, představující ojedinělý velkoplošný kartografický

dokument o stavu české krajiny před její industrializací, ale i v procesu industrializace. (Semotanová, 2002)

Mapy stabilního katastru sloužily k přesnému podchycení pozemkového majetku a k výpočtu pozemkové daně. Na území českých zemí bylo vojenskými a civilními zaměstnanci zaměřeno 12 696 katastrálních obcí na 49 967 mapových listech v sáhovém měřítku 1:2 880, popř. 1:1 440 nebo 1:720. (Semotanová, 2007)

Mapování českých zemí proběhlo v letech 1824-1843. Nejprve se v terénu pořizovaly polní náčrty se jmény držitelů pozemků, druhy kultur a čísla domů (indikační skici). Z nich poté vznikaly tzv. originální mapy stabilního katastru, rukopisné a kolorované, které se průběžně doplňovaly. Kopie původních kreseb, ručně kolorované tzv. císařské otisky (císařské povinné exempláře), zůstaly bez zákresu změn a jedinečně dokládají geografický stav obcí a krajiny v době zaměření a vyhotovení mapy. V letech 1869-1880 pak proběhla reambulace stabilního katastru (reambulovaný katastr) se zakreslenými změnami, které nastaly po ukončení původních měření. (Semotanová, 2001)

V současnosti jsou pro většinu území on-line k dispozici císařské otisky, indikační skici a v mnoha případech i originální mapy. Stabilní katastr je při identifikaci znaků a hodnot kulturní a historické charakteristiky krajiny velmi cenným podkladem, nejen pro svou přesnost, ale i pro jemnou barevnost zachycující jednotlivé plochy a rozlišující jednotlivé objekty (karmínově zděné budovy, v tmavém odstínu karmínové veřejné stavby, žlutě budovy dřevěné). (Kupka, 2013)

3.2.6 Letecké měřické snímky

Letecké měřické snímky jsou archivovány v analogové formě v Archivu leteckých měřických snímků Vojenského geografického a hydrometeorologického úřadu (VGHMÚř) v Dobrušce. Černobílé snímky z let 1936-2002 byly pořízeny Ministerstvem obrany České republiky a jeho předchůdci. Barevné Letecké měřické snímky pořízené od roku 2003 do roku 2010 ve spolupráci Českého úřadu zeměměřického a katastrálního a Ministerstvem obrany České republiky jsou digitalizovanými snímky z analogových podkladů. Digitální barevné snímky pořízené od roku 2010, opět ve spolupráci ČÚZK a MO ČR, jsou poskytovány zároveň se snímkem v NIR (infračerveném) pásmu. Letecké měřické snímky jsou pořízené centrální projekcí, nejedná se o ortofotosnímky, proto je nelze použít k přímému měření polohových vztahů mezi zobrazenými geografickými objekty. K měření polohových vztahů mohou být použity pouze s využitím speciálních fotogrammetrických metod.

Letecké měřické snímky dokladují stav a vývoj krajiny v jednotlivých lokalitách, mohou být používány při výstavbě či rekonstrukci původní krajiny, pro plánování rozvoje území apod. (Letecké měřické snímky, © 2010)

3.2.7 Letecká mapa

Státní fond životního prostředí České republiky zveřejnil na internetu leteckou mapu území České republiky z roku 1953, kdy bylo ještě součástí Československa. Lze si tak porovnat tehdejší a současnou podobu naší země z letecké perspektivy. K dispozici je rovněž mapa z roku 2006, mezi oběma verzemi lze přepínat a snadno si tak porovnat, jak se česká krajina i sídla za necelých šest desetiletí proměnila. (Kontaminovaná místa, © 2010 - 2012)

3.2.8 Současné mapové podklady

Mapy pozemkového katastru

Pozemkový katastr začal vznikat na základě přijetí katastrálního zákona č. 177/1927 S.z.n., o pozemkovém katastru a jeho vedení. Instrukcí z roku 1932 bylo zavedeno modernější, kuželové zobrazení v systému jednotné trigonometrické sítě katastrální (JTSK). Rozsáhlé měření měst nahradilo zastaralé zobrazení budov v přehlednějším měřítku 1:1 000. Mapy jsou velmi cenným zdrojem informací při podrobné analýze konkrétního území a při analýze detailů jeho kompozice. Zachycují jednotlivé parcely a stavby, a cenné jsou zejména v případech dohledávání přesné polohy stavby již zaniklé. Díky detailnímu provedení je z nich možné čerpat informace i o např. trasování vycházkových cest vedených v romantických kompozicích. Hodnotným zdrojem informací jsou detailně zaznamenaná toponyma, mnohdy se tak zde nachází místní názvy, které se již do novějších mapových podkladů nedostaly. (Kulišťáková, 2014)

Letecké snímky a ortofotomapy

Současné letecké snímky jsou díky barevnému provedení snadno čitelné a podávají rychlý přehled o fyzickém stavu krajinné kompozice. Srovnáním se starými mapami tak získáme představu o stupni jejího zachování. I současné letecké snímky jsou velmi cenným podkladem při lokalizaci zaniklých nebo zanikajících struktur v krajině. Ve volné krajině se mohou v místech zaniklého objektu objevovat, díky změnám v půdním prostředí, stínové, vlhkostní a vegetační příznaky. To platí i pro identifikaci zaniklých nebo zanikajících struktur v lesních porostech. Multispektrální barevné snímkování umožňuje nastavit barevné škály například pro teplotu povrchu značící respiraci vegetačních prvků, vlhkost biotopu apod., a to i v určité časové hloubce. Díky obrazové přesnosti leteckých snímků je možné pro identifikaci krajinných struktur využít indikace změny v prostorové, druhové i věkové struktuře porostů. Speciální podskupinu letecké kartografie tvoří šikmé snímkování. Speciální nalétávání nad krajinou je postupem, který umožňuje přesnější pohled na konkrétní segmenty území (stavby, taxonomickou skladbu vegetace atd.). (Kulišťáková, 2014)

Turistické mapy

Turistické mapy, díky svému grafickému provedení, upozorňují na vybrané přírodní, kulturní i historické kvality krajiny, které není možné z jiných mapových podkladů tak snadno vyčíst. Významné nebo zajímavé turistické cíle jsou opatřeny stručným popisem k vzniku a historii. Turistické mapy velmi často zachycují drobné objekty, které se podílely na skladbě krajinné kompozice, přestože jsou dnes například ruinami. Zachycují drobné sakrální objekty, aleje, stromořadí a jiné významné krajinné prvky. Postihují základní charakteristiky krajinné pokrývky, rozložení lesů, luk, polí, vodních ploch. Poměrně detailně zobrazují pěšiny, které by mohly být historicky významnými cestami, v leteckých snímcích těžko identifikovatelnými. V turistických mapách je často možné identifikovat již zaniklé struktury i díky jejich opatření značkou nebo textem. V posledních letech vydává Klub českých turistů ve spolupráci s Vojenským kartografickým ústavem originální vojenskou „speciálku“ v Křovákově zobrazení v měřítku 1:50 000 s neobyčejnou přesností mapovaných jevů (100 listů pro území ČR). (Kulišťáková, 2014)

Základní mapy

Státní mapové dílo „Základní mapa České republiky“ bylo vytvořeno v měřítkách od 1:10 000 do 1:200 000. Z pohledu krajinných kompozic jsou významné zejména mapy v měřítku 1:10 000, které představují nejpodrobnější základní mapu středních měřítek, jež byla zpracována na podkladě topografické mapy 1:10 000 a ortogonálního leteckého snímkování (kolmá projekce). Základní mapy podávají ucelený přehled o využívání krajiny, je zde zachycen jak polohopis, tak výškopis. Jsou cenným podkladem pro speciální prostorové analýzy, zejména pak v Základní mapě ČR 1:10 000 jsou podrobně zaznamenány místní názvy, které mohou indikovat jak zaniklé krajinné struktury, tak i významy. (Kulišťáková, 2014)

3.3 Baroko

3.3.1 Baroko v Evropě

Vznik baroka je datováno ke konci 16. století a objevuje se v Itálii, která se tak stává centrem nového uměleckého směru. Kolébkou uměleckého proudu je Řím. Baroko ovlivnilo vývoj celé kultury na evropském kontinentě, ale i v zámoří v 17. a 18. století. Je možné ho časově vymezit historickými událostmi: v období raného baroka probíhá třicetiletá válka (1618–1648) a na konci epochy, kdy kulturu počínal ovládat novoklasicismus, propuká Velká francouzská revoluce (1789). (Křivský, 1987)

Barokem můžeme označit celou historickou epochu, její životní styl, nejvíce je však toto období charakterizováno výtvarným projevem. Byl jím ovlivněn vývoj umění ve všech oblastech projevu a kultury, jedná se o poslední proud, který dosáhl zcela univerzální platnosti. Naposledy v dějinách umění sjednotil veškerou uměleckou tvorbu do slohové jednoty a společnými základními znaky obsáhl většinu zemí Evropy. Brzy se barokní sloh z Itálie rozšířil i v oblastech za Alpami a zasáhl španělské a portugalské kolonie v zámoří. (Nesejt, 1998)

Baroko také bývá prezentováno jako projev odporu proti renesanci. Rozbívá řád a soulad v renesančním umění. Prosté přímé linie nahradilo složitými křivkami, ostré úhly byly nahrazeny obloukem. Stavitelé vyměnili čtverce, obdélníky a trojúhelníky za kruh a elipsu. Čisté baroko je vzpourou proti uměřenosti. (Křivský, 1987) Nevystupuje ale proti renesanci pouze svou výtvarnou stránkou. Řeší krizi, do které renesance přirozeným rozvojem své vlastní podstaty zákonitě vyústila, a to nejen v umění, ale i v nejširší spektru sociálních, politických, kulturních vztahů, v samé podstatě života. (Černý, 2009)

Více než sjednocené vnější znaky, mělo baroko jednotné myšlenky, zaměřené na pohyb, intenzitu, napětí a sílu. Důraz byl kladen na vyjádření prostoru, monumentalitu, bohatou zdobnost, pohyb, diváka uchvacoval fantaskními iluzemi. To vše mělo u diváka vyvolat pocit pokory, a silné emoce ohlížející se na jeho vlastní pocity. Zřejmě z toho důvodu je barokní umění oblíbené a srozumitelné pro široké obecnstvo a dodnes je tak jedním z nejpůsobivějších v dějinách umění. (Sypher, 1955)

Baroko pracuje s metaforou „divadla světa“, jež se vine celou epochou. Teatrálnost a okázalost je neodmyslitelnou součástí barokních výtvarných děl a monumentálních architektonických skvostů. Primárním cílem je ohromit. To platí i pro barokního vládce, jeho sebe prezentace, ať to byl papež nebo král, byla přímo politickým programem. Žádné velké evropské město si nelze představit bez okázalé barokní architektury a sochařské výzdoby. I proto je evidentní, že žádný jiný sloh nezanechal v Evropě tak silný otisk jako právě baroko, jehož díla jsou protipólem k pustošení za náboženských válek. (Toman, 1998)

Barokní umění se vyvíjelo v době ostrých protikladů, ať už duchovních, politických či hospodářských. Nejvíce je však spjato s procesem katolické protireformace. Stává se prostředkem pro znovuupevnění moci katolické církve, k šíření a propagaci náboženství, tak jako tomu bylo ve středověku. Proto je barokní umění více navázáno na katolické země než ty protestantské, kde se více prosadil klasicizující proud. (Kitson, 1972)

Reformace byla obrácená proti strnulosti církve, proti její hierarchii a vnější okázalosti a způsobila odtržení věřících od katolické církve. Žádala návrat křesťanského života

v chudobě a pokoře, a aby náboženské cítění bylo doprovázeno i mravními skutky. Katolická církev se však včas nebránila hrozícímu nebezpečí a jednat začala až, když bylo téměř pozdě. Církev, s vědomím nutnosti vlastní reformy, zahájila proces protireformace, která se zrodila na tridentském koncilu probíhající v letech 1545-1563. (Huyghe, 1970)

Po usnesení tridentského koncilu přestalo být umění předmětem čistě estetického vnímání, ale hlavně prostředkem obhajoby určitého stanoviska. (Huyghe, 1970) Stanovil se umělecký kánon, který měl být srozumitelný prostému lidu, prostřednictvím uměleckých děl mu byly předkládány náboženské myšlenky podporované církví. Usnesení z tridentského koncilu zakazovalo ztvárňovat kacířská, neslušná a povrchní témata. (Kitson, 1972) Umění bylo zneužíváno církví, podobně jako ve středověku, k propagaci katolické víry. Stejně tak umění využívali i panovníci či šlechta. Vizuální umění se stalo i důležitějším než psané slovo, které mělo učení náboženství předkládat širokým masám a obracet je zpět ke katolické církvi. Umění nemělo jen učit, mělo i inspirovat. Mělo přimět věřící pocítit Kristovo obětování a utrpení světců. (Wittkower, 1973)

3.3.2 Baroko v české krajině

Během třicetileté války byla krajina zemí Koruny české vypleněna, byla drancována města, zpusťošeny chrámy, Prahu zasáhl ničivý požár. Tím se otevřely brány baroknímu urbanistickému vlivu. Koncem 17. a počátkem 18. století dosáhly české země největšího rozkvětu barokní zbožnosti i umělecké tvorby. Církev se snažila obracet ke své slavné minulosti a poukazovat na tradici. Z toho důvodu byla prosazena kanonizace Jana Nepomuckého a církev tak získala mučedníka, jehož kult vyhovoval patriotismu i potřebám upevňování vyznání. (Ravik, 1995) Baroko avšak nevstoupilo do Čech jako do země nezformované. Naopak, osídlení země, vytváření center a propojení, se odvíjely od raného středověku. Již před nástupem baroka lze na vedutách a grafických listech nacházet výstavní města s velkolepými chrámy, krajinu s nákladnými šlechtickými sídly, ale i díly technickými, jako byly např. soustavy rybníků v jižních Čechách. (Horyna, 2001)

V období baroka vzniklo nejvíce staveb. (Ezechel, 2011) Baroko, poznamenané silnou rekatolizací zemí Koruny české, vytvořilo krajinu protkanou novými duchovními významy a silovými místy (Bohemia sancta), korunovanými kostely, kaplemi, křížky, božími mukami či jen svatými obrázky, a zdůrazněnými poutními cestami. (Hájek, 2003) Sakrální stavby byly spojeny s jednotlivými stromy nebo jejich skupinami. Církev vyvěšovala obrazy světců na posvátné stromy. Nejstarší kříže bývaly dřevěné, dodnes zřídka dochované. Velmi častá byla boží muka, jejichž nejstarší podoba sloupová, ale později měla hranolovitý tvar. Nejčastější sochou umístěnou v barokní krajině byla socha sv. Jana Nepomuckého. (Ezechel, 2010)

Baroko zvýraznilo sakrálními stavbami dominantní působení vrchů a návrší, ve vesnicích a městech vystavělo zvonice, kaple, fary, ale i rozlehlé dvory. V okolí zámků založilo rozsáhlé zahrady a parky, obory, honitby, bažantnice, rybníční hospodářství, v lesích lovecké záměčky a myslivny, vše vzájemně propojené komponovanými vazbami. (Kupka, 2010) Uprostřed honebních oblastí vznikaly lovecké záměčky a letní sídla. Obory byly děleny hvězdicovými průseky s alejovým charakterem okrajových stromů. (Ezechel, 2010)

Důmyslná barokní krajinná kompozice kladla důraz na hlavní středovou osu s vrcholem v dominantní profánní nebo sakrální stavbě. Kompozice byla založena na osovém a radiálním schématu a vedla k zesílení vizuálního i emocionálního účinku směrem ke kompozičnímu středu krajiny, od kterého se celek utvářel. (Kulišťáková, 2011) Osy vycházející z budov zámků určovaly kompozice zahrad, které pak prostřednictvím systému alejí či průseků přecházely do celé krajiny. Krajinné osy byly zdůrazněny výraznými přírodními útvary nebo architektonickými objekty, tvořícími hlavní či vedlejší dominanty. Často byla krajinná kompozice propojena pohledovými vazbami i se vzdálenými dominantami, čímž přesahovala hranice samotného dominia. (Hájek, 2003)

Užitkové i komponované úpravy vytvářely v krajině geometrický prostorový řád. Linie byly fyzicky zhmotněny alejemi podél cest a hranic. Tímto vznikl prostorový efekt, neboť krajina byla členěna do menších prostorů. Vzhledem k velikosti alejových výsadeb z okrasných stromů, vytvářely aleje výrazné krajinné osy. (Vorel, 2013) Všechny nově vznikající cesty byly od roku 1752 alejemi a stromořadími povinně lemovány. Nejčastěji z lip, moruší/jeřábů, ořešáků, buků a jilmů, často byly ale také uplatňovány jírovce. Jabloně a švestky pak vysazovali u cest sedláci. (Kulišťáková, 2011 a Ezechel, 2010) Systém alejí vytvářel v krajině i nové měřítko, zakrýval nechtěné pohledy. Aleje byly typické pro cesty vedoucí ke kostelům na kopcích, ale i rozdělovaly zemědělské plochy. (Ezechel, 2010)

Krajina byla rozdělena na tři funkční zóny: intenzivní, extenzivní a rezervní. Intenzivní zóny byly využívány jako orné, extenzivní jako louky nebo pastviny a rezervní podle aktuální potřeby využití. (Löw, 2003) Teprve v baroku vznikají louky, jaké známe dnes, odlišené od pastvin. Ryze barokní je obraz rozsáhlých rozkvetlých luk s pravidelným dvousečným obhospodařováním, které sečou v řadách ženci s kosami. Velké plochy krajiny jsou v baroku určeny pouze polím, zvětšuje se velikost honů, vnikají velké plochy značně jednotvárné polní krajiny. Přejít z trojhonného na střídavé hospodářství zřetelně zefektivnilo zemědělství, nejméně úrodná pole ležela úhorem nebo byla dokonce opuštěna. (Sádlo, 2005)

Krajina podhorských a horských obcí byla stále ještě převážně lesní, lesy však byly stále více ovlivňovány těžbou, navíc se také později kolonizované podhůří stalo běžnou zemědělskou krajinou. Významným prvkem v krajině byly rybníky, zejména v krajině jižních Čech. Jejich význam i počet avšak postupně upadal. Přelom 18. a 19. století pak zaznamenal i četné rušení českých rybníků. Během relativně krátké doby několika desetiletí došlo k zániku většiny rybníků včetně velkých rybníčních soustav v nížinách. Zachovány byly pouze významné rybníční soustavy ve vlhčích a méně úrodných oblastech. (Lokoč, 2010)

Baroko má ve srovnání se všemi ostatními slohovými obdobími, jedinečnou a neopakovatelnou vlastnost, přestože dosáhlo v českých zemích v mnoha případech vrcholu tehdejší tvorby, bylo to jediný sloh u nás vůbec, který nebyl elitářský. V oblasti architektonické postihlo baroko absolutně nejširší okruh, od monumentálních klášterů a zámků až po hospodářské stavby na vesnicích. Takzvaný selský barok se neomezoval jen na velké a bohaté zemědělské usedlosti, ale výrazně se uplatnil i na početných chalupách a vytvořil tak neopakovatelné výtvarné prostředí našeho venkova. (Líbal, 1991)

3.4 Panství Mnichovo Hradiště

Panství Mnichovo Hradiště bychom v dnešních mapách mohli přibližně vymezit pomyslným propojením obcí Kosmonosy, Branžež a Hlavice nacházejících se v severní části dnešního Středočeského kraje.

Za velmi cenný pramen k historii a místopisu panství je možno považovat kroniku sepsanou v letech 1845–1848 vrchnostenským úředníkem a českým vlastencem Tomášem Hindlem (1784–1869), jejíž část edičně vydala Hana Barusová (2014). Pamětní kniha je založena na velmi pečlivém archivním a literárním výzkumu. Kronikář odkazuje na staré urbáře a smlouvy (Velkostatek Mnichovo Hradiště, inv. č. 21 Urbář Mnichovo Hradiště, Klášter, Zvířetice, 1627; inv. č. 22 Urbář Studénka, 1629; inv. č. 23 Urbář Zvířetice 1669; inv. č. 198 Koupě panství Bělá pod Bezdězem, 1677), na dostupná historická díla Gelasiuse Dobnera, Š. E. Kapihorského (*Historia Sedlecensi*), Bartoloměje Paprockého (*Diadochus*), Bohuslava Balbína (*Miscelanea*) a Františka Palackého (*Geschichte von Boóhmen*), ale i na topografické přehledy J. F. J. Schallera a J. G. Sommera.

3.4.1 Historie panství

Kronika uvádí počátky velkostatku Mnichovo Hradiště již ve 12. století, kdy byl na vysokém ostrohu nad řekou Jizerou založen fundací rodu Markvarticů cisterciácký klášter Hradiště. Z úplných počátků osazenstva kláštera na tomto místě se prameny nedochovaly, první doklady jsou až o cisterciácích, přesto se lze domnívat, že původní fundace byla zřejmě benediktinská.

Ve 13. století pak bylo nedaleko založeno městečko stejného jména. Pro rozlišení obou sídel se začal používat pro město název Mnichovo Hradiště a pro klášter Hradiště Klášter nebo Klášter Hradiště (dnešní Klášter Hradiště nad Jizerou). Cisterciáci poměrně zdatně množili majetek kláštera i odkazy různých šlechticů. Přestože po architektonické stránce klášter vzkvétal, pod vlivem nestabilní politické situace v Českém království se potýkal s výraznými finančními problémy. Poslední ranou pak byl útok Hradeckých a Orebitů, kteří klášter roku 1420 vypálili. Od té doby již nebyla klášterní komunita obnovena. Význam Kláštera Hradiště postupně upadal, a naopak město Mnichovo Hradiště se dostávalo do popředí zájmu. Novými majiteli byli pro příště již vždy příslušníci světské vrchnosti. V držení bývalého klášterního panství se vystřídali nejrůznější majitelé, např. Vartenberkové nebo Berkové z Dubé. Koncem patnáctého století panství patřilo k majetku Starého Města pražského.

Majitelé panství se měnili poměrně často, a ani Václav Budovec z Budova, který panství vyženil roku 1612 a na Mnichovohradištsku se velmi výrazně zapsal, nedržel tyto statky více než deset let. Stejně jako mnohé jiné konfiskáty účastníků stavovského povstání, i Budovcovo panství Mnichovo Hradiště získal již v roce 1622 Albrecht z Valdštejna, který je pak roku 1624 za zástavu 300 000 zlatých přenechal svému vzdálenému bratranci Maxmiliánovi z Valdštejna. Po konfiskaci naopak Albrechtových majetků se Maxmiliánovi podařilo, díky mnoha prosbám u vídeňského dvora a přímluvám přátel, zachránit většinu svého panství. Mohl si ponechat v podstatě vše, co až do Albrechtovy smrti skutečně držel.

Cílem Maxmiliánových dědiců pak bylo postupné sjednocení správy svých panství. V roce 1678 tak vzniklo panství Mnichovo Hradiště spojením bývalých panství Mnichovo Hradiště, Klášter, Malobratřice, Solec, Zvířetice, Studénka a Valečov. Roku 1695 pak k němu byly připojeny ještě nově zakoupené Chocnějovice a Zásadka. Samostatná správa jednotlivých statků byla zrušena a centrální správní úřad byl umístěn na zámku v Klášteře Hradišti. Kromě vrchního hejtmana valdštejských panství a purkrabího zde dále působili důchodní písař, obroční písař, pojezdny a kancelářský písař. Všem vrchnostenským úřadům byl jako hraběcí zástupce nadřízený tzv. inspektor.

Hindl dále popisuje ekonomickou situaci panství. Příslušníci tohoto rodu nebyli právě nejschopnějšími hospodáři. Většina pokusů řídit správu svých panství samostatně, ale i prostřednictvím zástupců, končila nezdarem. Neefektivní systém řízení spolu s náklady reprezentativního života Valdštejnů proto zákonitě vedl k neutěšenému stavu hraběcí pokladnice. Po úmrtí hlavního administrátora Valdštejských panství hraběte Věžníka a odchodu administrátora českých držav Josefa Brechlera, vydal Vincenc z Valdštejna v roce 1790 instrukci pro všechny úředníky na panství, kde specifikoval jejich povinnosti. Přední úlohu v řízení velkostatku měl zastávat hlavní písař František Heilberger. Tomu pak v roce 1792 Vincenc z Valdštejna svěřil plnou moc nad celým hospodářstvím. Avšak představy hraběte o ziscích z panství se zřejmě neshodovaly se schopnostmi Františka Heilbergera, proto začal Vincenc z Valdštejna hledat hospodářského, finančního a obchodního znalce pro řízení svých statků. Nalezl ho již v roce 1796 v rytíři Antonínu Maria Bohmovi, majiteli panství Košetice. Ten začal s rozsáhlými správními změnami, jejichž výsledky však není možné posoudit, neboť roku 1797 hrabě Vincenc z Valdštejna zemřel a jeho syn Arnošt Filip rytíře ze svých služeb propustil. Rozhodl se provádět reformy sám s pomocí nového revidenta Václava Krpka, dosavadního správce v Bělé. Jeho povinností bylo především uspořádání spisů, ale ani tato cesta nebyla nejšťastnější, neboť zisky z panství začaly brzy opět klesat.

Obsáhlou část kroniky Hindl věnuje dále období, kdy panství vedl syn Arnošta Filipa, hrabě Kristián. Ten byl hlavou mnichovohradišťské větve Valdštejnů právě v době, kdy byla kronika sepsána.

Hrabě Kristián proslul sporem s císařem o uznání vévodského titulu a kompenzaci za zkonfiskované statky Albrechta z Valdštejna. Jeho snahy ale skončily neúspěchem. Kristián byl ale především aktivním, i když ne vždy úspěšným, správcem svého panství. Na rozdíl od svých předků, viděl ve svém panství nemalý potenciál, který se snažil aktivně rozšiřovat zakládáním odborných škol a průmyslových podniků. Značně úspěšná byla např. lesnická škola v Bělé pod Bezdězem, jejíž založení hrabě inicioval z pozice předsedy Lesnického spolku v Čechách. Naopak jeho snahy o industrializaci panství zřízením strojírný v Sedlci roku 1856 se příliš nezdařily. Podnik byl jako ztrátový prodán Emilu Škodovi do Plzně, ten byl obratnějším ředitelem a strojírnou úspěšně zvelebil. Podobný nezdar čekal Kristiána z Valdštejna i po koupi panství Boros Sebeš v Sedmihradsku v západním Rumunsku. To sice slibovalo se svými rozsáhlými lesy i nerostným bohatstvím snadný zisk, ale jeho správa byla natolik nevykonná, že ani po dosazení českých úředníků nelze o slušných výnosech hovořit. Přes tyto dílčí neúspěchy se avšak na českých državách podařilo dosáhnout stability, což hrabě Kristián využil ke zřízení fideikomisu (svěření) z velkostatků Mnichovo Hradiště, Bělá pod Bezdězem, Nový Bernštejn, Doksy, Štáhlavy a Chocence. Do rodinného svěření

byl zařazen rovněž palác v Praze. (Po svolení císaře v roce 1858, došlo k ustátnění jeho záměru až po Kristiánově smrti za jeho syna a nástupce Arnošta Františka z Valdštejna.)

Kromě hospodaření na vlastních panstvích se hrabě Kristián nestránil ani veřejného politického života. Vrcholu na tomto poli dosáhl nepochybně v roce 1833, kdy se na jeho zámku v Mnichově Hradišti konala poslední schůzka tzv. Svaté aliance a měl tedy možnost hostit císaře Františka I., cara Mikuláše I. a pruského korunního prince Fridricha Viléma. Zámek Mnichovo Hradiště, a zejména blízké obory, byly také oblíbeným místem návštěv českého místodržícího, arcivévody Štěpána Viktora Habsburského. (Barusová, 2014)

3.4.2 Místopis panství v období baroka

Hindl velmi podrobně a systematicky podává výčet původních samostatných panství, která se během doby podařilo Valdštejnům scelit pod jediné panství mnichovohradištské.

Protože za kronikářova života již nebylo možné určit, které obce a dvory tvořily dříve samostatné celky, uvádí vždy poslední zjištěný stav před začleněním do jednotného panství. Při vyjmenovávání jednotlivých částí mnichovohradištského panství není překvapivě jako první v řadě uveden Klášter Hradiště, ale Zvířetice. Přestože panství neslo jméno po městě Mnichově Hradišti a sídlo vrchnostenského úřadu bylo v Klášteře Hradišti, původní hlavní panské sídlo bylo na Zvířeticích. Až po požáru hradu na sklonku 17. století začali Valdštejnové jako svou reprezentativní rezidenci přestavovat zámek v Mnichově Hradišti. Po Zvířeticích tedy následují Studénka, Valečov, statek Kněžmost, statek Solec, statek Malobratřice, Zásadka, Chocnějovice a Klášter Hradiště, který se dále dělí na panství Klášterské (Klášter Hradiště) a statek Hradiště (Mnichovo Hradiště). Sjednocení všech držav v jednotné panství se podařilo v roce 1729. (Barusová, 2014)

Zvířetice podle kroniky zahrnovaly: zámek, pivovar, poplužní dvory (Zvířetický, Haškov, Lhotecký), mlýny (Malobělský, Haškovský), lesy (Lovětín okolo Makovic, Krahulec za Bitouchovem), rybníky kaprové (Malobělský, Rečkov, Kozinec, Havránek, Pátek), výtažní (pod vsí Čejčinou ve Ctimeři, Stičný, Pobočný, Soudný, Malinský, Radešický, Vantlukovský), rybníky potěrní (Cvalák, Václavek, nad Cihelnou, na Žlábkou, Krahulec, nad Čihádkami, pod Manikovicemi), městečko Bakov a 16 vesnic (Zvířetice, Bitouchov, Podhradí, Malešice, Malá Běla, Dolánky, Nováves, Čihádky, Maníkovice, Překrov, Ptýrovec, Veselá, Lhotice, Budy, Chudoplesy, a Bradlec).

Podle urbáře panství **Studénka** z roku 1629, ze kterého Hindl vychází, zde byly: zámek, pivovar, dva dvory (ve Studence a v Násedlnicích), kaprové rybníky (Studenský, Labkovský a Horecký), výtažní rybníky (Bídník, Ouhelnický, Janatovský a Lidkovský), vsi Studénka, Násedlnice, Býčina, Horky, Trenčín, Strážiště, Vápno, 3 chalupy v Koprníku, 2 statky v Lidkovicích, 1 chalupa v Chudoplesích, 2 statky v Kosmonosích.

Pro zjištění původní rozlohy panství **Valečov** použil Tomáš Hindl blíže neurčenou listinu z roku 1625. Podle ní panství zahrnovalo: hrad Valečov, dvůr pod hradem, štěpnicí, dvě ohrady pro klisny, kaprové rybníky (Volšák, Nový, Patřín, Malý i Velký Komárov, Šidák a Koprník), výtažní rybníky (Počátek, Stálecký, Neřád, Martinek a Hejtmánek), potěrní rybníky (Kněžský, Ohradní a Matějovský). K panství patřila polovina městyse Kněžmosta a vsi Boseň, Zásadka, Mužský, Branžež, Zakopaný, Zdobín, Tábor a Koprník.

Statek **Kněžmost** jako samostatné území byl kolem roku 1610 vydělen z Valečova. V tržové smlouvě z roku 1654 je z jeho majetku uvedena: tvrz v Kněžmostě se zahradou kořenou, štěpníci a dvěma chmelnicema, dále pivovar, ovčín, dva mlýny (Kněžmostský a Drhlinský), rybníky Koprník a velký Komárov (vlastněný společně s Valečovem), potěrní rybníky Zdobinský a Kaprocký, polovina Kněžmosta, ves Býčina a díl Branžeže, 1 sedlák u rybníka Komárova a 1 chalupník pod hradem Valečovem.

Ke statku **Solci** Hindl uvádí: dvůr v Dolním Solci, mlýn tamtéž, rybníky Výdrholec, Razohač, Brodek, Vaček, Lomend'ák a Hodek, a vsi Horní Solec (dnes Solec), Dolní Solec (dnes Soleček), Žantov a Suhrovice.

Statek **Malobratřice** se skládal: ze statků v Horních a Dolních Malobratřicích a vsi Přepeře.

K **Zásadskému** statku patřily: dvory v Zásadce, Hradci a Hněvousicích, také zámek v Zásadce a mlýn v Hněvousicích.

Z původně rytířského sídla **Chocnějovice** (kronikář užívá názvu Kocňovice) byly spravovány: dvory v Chocnějovicích, Nantiškově, vsi Chocnějovice, Buřínsko, Chlístov, Ouč, Malčice, Nesvačily a Přibyslavice.

Ke Klášterskému panství (**Kláster Hradiště**) patřil: kromě zámku pivovar, dvory Klášterský, Bukovinský a Pachouň, mlýny Podklášterský a Borovský, lesy, rybníky Borovský, Podbukovinský, nad Bukovinou a u Vystrkova, a četné vesnice Klášter, Habr Klášterský, Bukovina (dnes Horní Bukovina), Podbukovina (dnes Dolní Bukovina), Borovice, Mukařov, Žďár, Vicmanov, Kozmice, Hlavice, Dolec, Neveklovice a Jivina.

Ke statku **Mnichovo Hradiště** přináležel: zámek, hlavní sídlo mnichovohradištské větve Valdštejnů, nedaleko zámku vinopalna a dvůr, pivovar pod zámkem, samotné město Mnichovo Hradiště a vsi Dobravůda (dnes Dobrá Voda), Dneboh a Habr Hradištský. (Barusová, 2014)

Pro srovnání a doplnění je možné uvést výsledek bádání Jiří Hrbka (2013), který se ve svém díle velmi podrobně zabývá historií celého rodu Valdštejnů. Na rozdíl od Hindla nerozepisuje jmenovitě jednotlivé součásti každého statku, ale předkládá spíše ucelený obrázek o majetkových poměrech celého panství. Přesto je evidentní, že oba badatelé se ve svých dílech zásadně neliší.

Také podle Hrbka (2013) špěla snaha několika generací Valdštejnů k tomu, aby byl vytvořen rozsáhlý komplex panství, jehož centrum by sídlilo v Mnichově Hradišti. Na něj padla volba díky jeho pozici uprostřed panství, která získal Maxmilián z Valdštejna roku 1635 císařskou rezolucí z konfiskací po svém příbuzném Albrechtovi. Stejně důležitá byla pro volbu místa blízkost vodního toku, staré cesty spojující Lužice s Prahou, ale také existence renesančního zámku, jenž se stal po požáru Zvířetic důležitým reprezentačním sídlem. Vedle Turnova patřilo Mnichovo Hradiště roku 1636 k největším městům v této části Boleslavského kraje. A to i přesto, že bylo centrem jen malého panstvíčka čítajícího pouhé tři vesnice, Dobrá Voda, Dneboh a Habr. Kromě jediného ovčína zde byl z vrchnostenských provozů pouze poplužní dvůr jako zázemí místního zámku. Daleko významnější byla okolní panství, jež měla být postupně s Mnichovým Hradištěm spojena. Sousední Zvířetice s městečkem Bakovem, šestnácti vesnicemi, panským pivovarem, šestnácti rybníky a třemi dvory. Na protilehlém břehu Jizery panství Klášter se čtrnácti vesnicemi a významnými provozy na Jizeře, třemi

mlýny, valchou a pilou. Studénka s jedenácti vesnicemi, dvěma dvory a největšími rybníky v okolí. Spojením s Valečovem a Zásadkou tak vzniklo velké hradištské panství, jehož každá část obstarávala jednu významnou součást vrchnostenského hospodaření. Samotné Mnichovo Hradiště bylo centrem obchodu a výstavnost zdejšího sídla pomáhala reprezentaci domény, ve Zvířeticích se nacházely lesy, v okolí Kláštera se vyskytovaly říční provozy a Studénka vynikala velikostí a položením rybníků.

Po celou dobu 17. a první poloviny 18. století přitom docházelo k postupnému rozšiřování tohoto sídelního panství. Roku 1636 bylo součástí panství 44 vesnic, berní rula uvádí 54 vesnic v roce 1654 a tereziánský katastr k roku 1748 již 96 vesnic. Postupně zde také vznikaly největší poplužní dvory celé valdštejnské domény, a to ve Lhoticích, Studénce a na Valečově. Podle tereziánského katastru předčilo hradištské panství do přelomu 17. a 18. století počtem vesnic i počtem hospodářů dominantní Hrubou Skálu i s Turnovem, která své výsadní postavení v kraji odvozovala od doby vlády Smiřických. Dlouhodobý záměr Valdštejnů počínaje Maxmiliánem o přenesení těžiště domény z hor do údolí se tak podařil. (Hrbek, 2013)

4 Metodika

Rešerše

V počáteční fázi budou shromážděny podklady pro bakalářskou práci vyhotovením rešerší z odborných publikací vztahujících se k baroku, barokní komponované krajině a historii panství Mnichovo Hradiště.

V případě nedostatečných literárních podkladů pro sepsání historie panství, bude čerpáno též z archivních fondů (SOA Praha: Velkostatek Mnichovo Hradiště 1396–1947; Rodinný archiv Valdštejnů, Mnichovo Hradiště (1166-1945); Ústřední správa valdštejnských velkostatků, Mnichovo Hradiště, Bělá pod Bezdězem, Doksy (1609-1945) atd.).

Literární rešerše doplní vyhledání a studium historických map (mapové portály Historického ústavu Akademie věd České republiky; Výzkumného ústavu geodetického, topografického a kartografického atd.).

Vymezení řešeného území

Na základě rešerší bude v další fázi vymezeno řešené území a bude proveden rozbor historických mapových podkladů pro následný terénní průzkum. Budou využity mapy Müllerova mapování a I., II. a III. vojenského mapování, a zároveň budou porovnávány s mapami současnými.

Průzkum řešeného území

V rámci terénního šetření na území původního panství Mnichovo Hradiště budou prozkoumány nejvýznamnější dochované barokní objekty, jako například zámky, zámecké zahrady, kostely, kláštery a drobné sakrální stavby. Dále budou v krajině zkoumány významnější hospodářské objekty, jako byly hospodářské dvory, rybníky, mlýny, obory a bažantnice, myslivny atd. Značná pozornost bude věnována alejím. Obhlídky oblasti panství budou několikrát opakovány v různých ročních obdobích. Současně bude pořízena fotodokumentace dochovaných prvků zkoumané barokní krajiny.

Dále bude proveden průzkum přírodních podmínek celého území – geologický, pedologický, podnebný, fyto geografické členění, průzkum biotopů a potenciální přirozené vegetace.

Analýza a vyhodnocení

V této fázi bude vyhodnocen krajinný ráz za pomoci metodik „Krajinný ráz“ autorů Löwa a Míchala či „Krajinný ráz - identifikace a hodnocení“ autorů Kupky a Vorla, a budou stanoveny znaky komponované krajiny podle certifikované „Metodiky identifikace komponovaných krajin“, kterou v roce 2014 zpracoval kolektiv Lenky Kulišťákové. Vedle textového hodnocení vývoje řešeného území od baroka po současnost bude výstupem popis současného stavu prvků a grafický zákres a to, jak do historické mapy (II. vojenského mapování), tak do mapy současné.

Návrh zásad pro další úpravy

Na základě předchozích šetření a výzkumů budou stanoveny zásady pro obnovu a další úpravy řešeného území. K tomu budou využity i některé z mnoha metodik, např. Národního památkového ústavu („Evidence a hodnocení vegetačních prvků v památkách zahradního umění“, „Metodika mapování, evidence, dokumentace, péče a ochrany významných alejí a jejich dřevin“, „Metodika záchrany a revitalizace introdukovaných dřevin v památkách zahradního umění“ nebo „Metodika identifikace, uchování a obnova kompozice památek

zahradního umění“), neziskové společnosti Arnika („Silniční stromořadí v české krajině - Koncepce jejich zachování, obnovy a péče o ně“) a metodik, vztahujících se ke krajinnému rázu jmenovaných výše. Budou navrženy taxony pro doplnění dochovaných alejí.

5 Výsledky

5.1 Vymezení území

Rozsáhlé panství Mnichovo Hradiště se nacházelo v tehdeším Boleslavském kraji. Svojí rozlohou zasahovalo do severovýchodní části dnešního Středočeského kraje a částečně i kraje Libereckého. Konkrétněji by se dalo vymezit pomyslným trojúhelníkem tvořeným obcemi Hlavice na severu, Branžež na východě a Kosmonosy na jihu.

V současnosti zahrnuje tato katastrální území: Bakov nad Jizerou, Bílá Hlína, Bítouchov u Mladé Boleslavy, Borovice, Boseň, Bradlec, Buda, Dneboh, Hlavice, Horka u Bakova nad Jizerou, Horní bukovina, Hoškovice, Chocnějovice, Chudoplesy, Jivina, Klášter Hradiště nad Jizerou, Kněžmost, Koprník, Kozmice u Jiviny, Lhotice u Bosně, Lítkovice u Kněžmostu, Malá Bělá, Malčice u Všelibic, Malobratřice, Mnichovo Hradiště, Mukařov u Jiviny, Násedlnice, Nesvačily u Všelibic, Neveklovice, Nová Ves u Bakova nad Jizerou, Podolí u Mnichova Hradiště, Přepeře, Přibyslavice, Ptýrov, Solec, Sovenice u Mnichova Hradiště, Strážiště u Jiviny, Suhrovice, Sychrov nad Jizerou, Vápno, Veselá u Mnichova Hradiště, Vicmanov, Zvířetice.

Město Mnichovo Hradiště leží přibližně ve výšce 240 metrů nad mořem.

Obr. 5: Lokace řešeného území na současné mapě ČR (Mapa krajů ČR)

5.2 Krajinný ráz

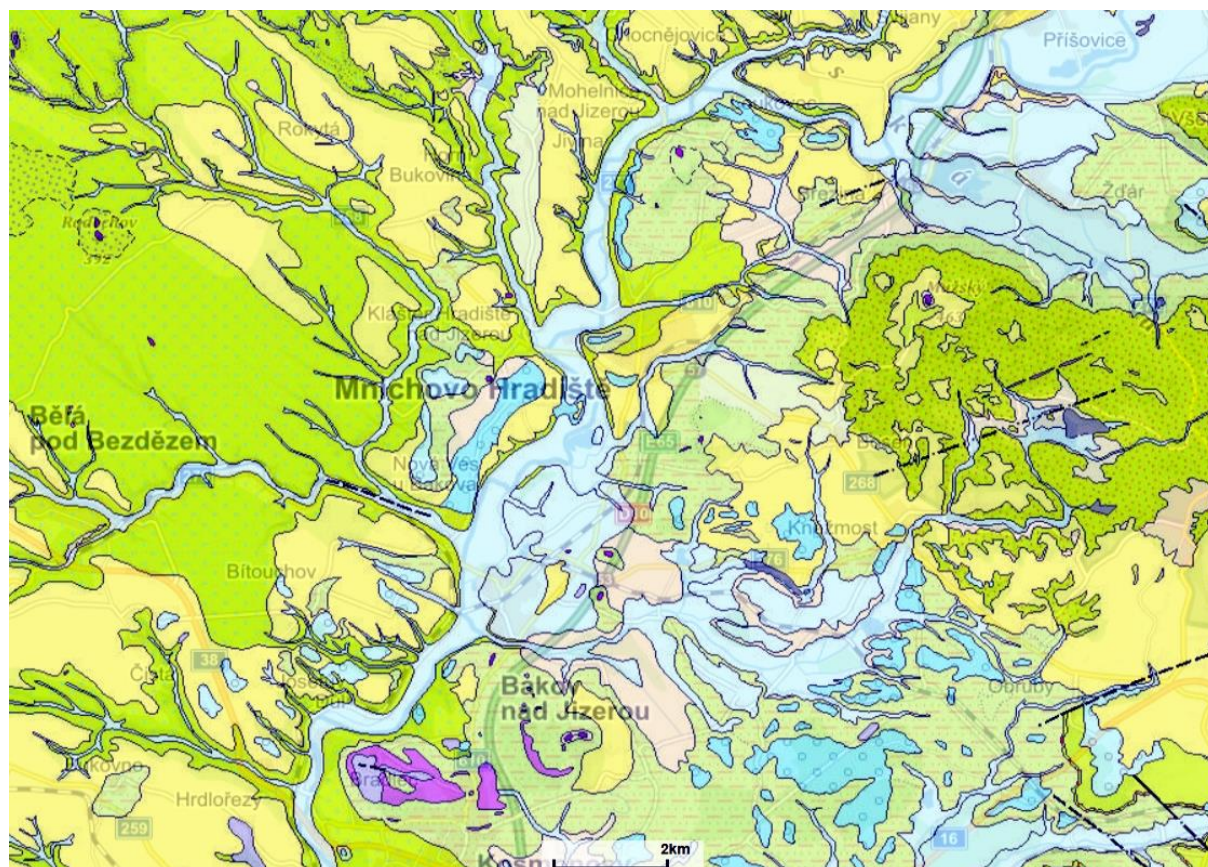
V řešeném území recentně převládají pole, hojně jsou zastoupeny vlhké louky, slatiny a větší celky lesů. Lesy jsou převážně dubovobukové a bukové, ale často také dubohabrové. Z potenciální přirozené vegetace zde převažují černýšová dubohabřina a brusinková dubová doubrava. Bioregion je tvořen půdami hnědozem a pseudoglej. Geologické podloží je písčito–hlinité s vápenitými jílovci a pískovci. Celým panstvím od severu na jih protéká řeka Jizera s přítoky Mohelka a Zábrdka, která neovlivňuje teplé klima oblasti. (Culek, 2013)

5.3 Přírodní podmínky

5.3.1 Geologie

Okolí Mnichova Hradiště tvoří převážně horniny kvartéru (písek, štěrk, písčito–hlinitý sediment) a křídý (vápenitý jílovec a pískovec).

Obr. 6: Geologické podmínky okolí Mnichova Hradiště (Geovědní mapy, [2020])

Kvartér – kenozoikum – kvartér

- nivní sediment
- písčito–hlinitý až hlinito–písčité sediment
- spraš a sprašová hlína
- písek, štěrk

Terciér – rozptýlené alkalické vulkanity – kenozoikum – terciér (paleogén – terciér)

Křída – česká křídová pánev – mezozoikum – křída

ol. nefelinit s bazaltickou brekcií

vápnitý jílovec, slínovec, vápnitý prachovec

křemenné pískovce, podřízeně štěrčíkovité pískovce

vápnité jílovce a prachovce s vložkami vápnitých pískovců

vápnité jílovce, slínovce a prachovce, podřadně vložky jílovitého vápence

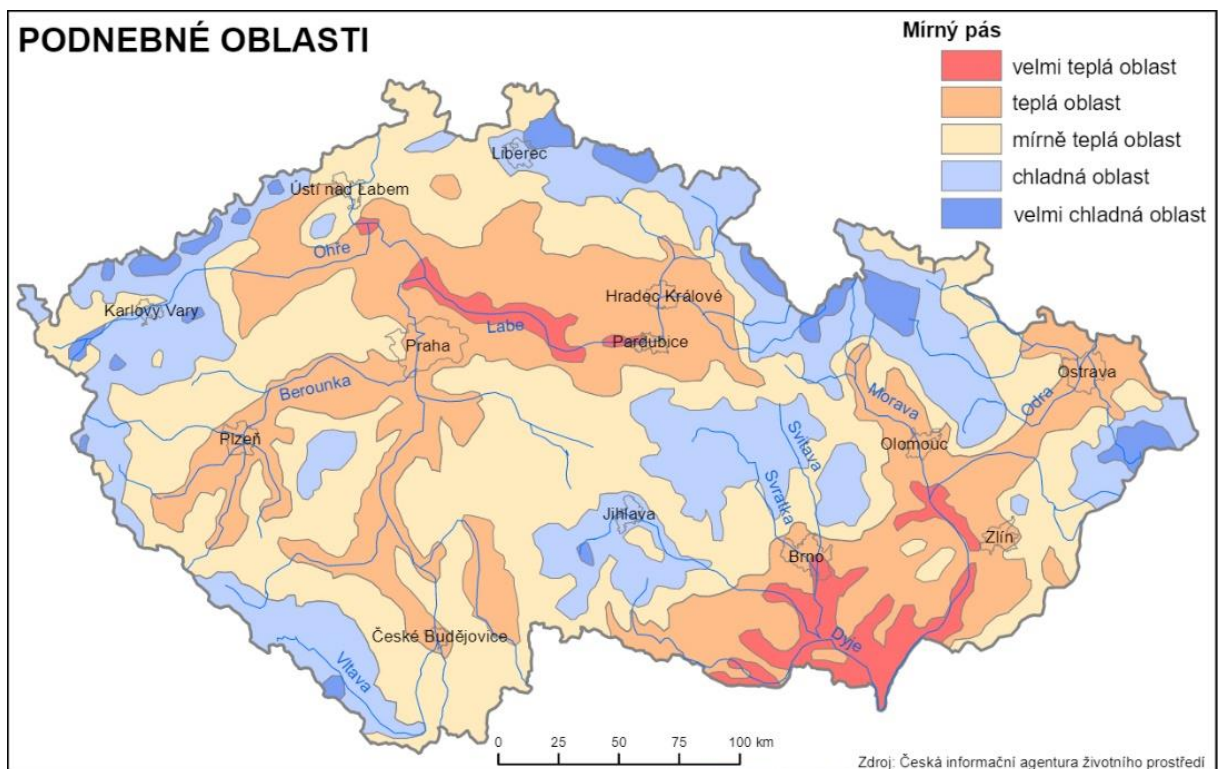
pískovce vápnito-jílovité, glaukonitické

5.3.2 Podnebné oblasti

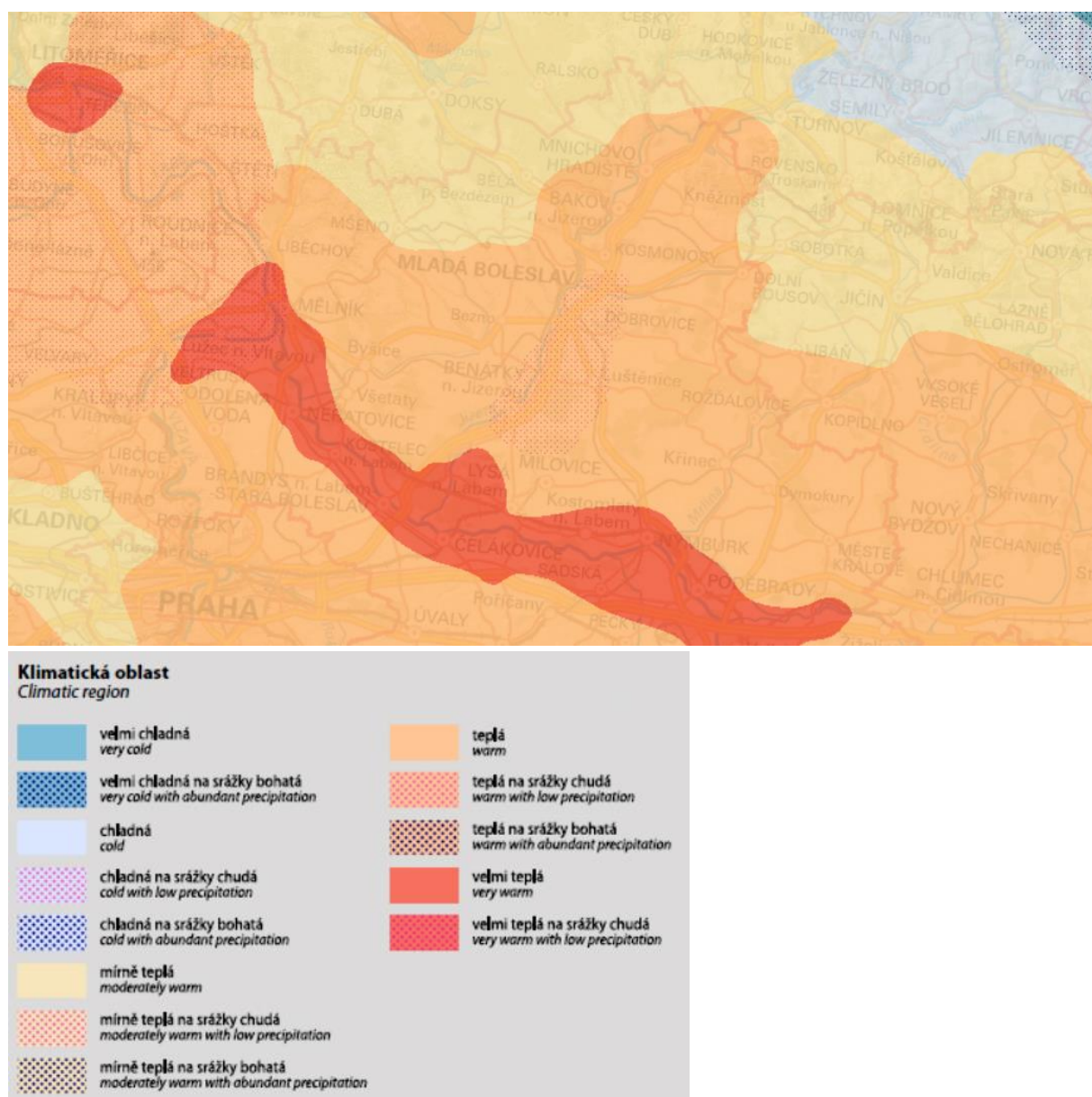
Českou republiku lze rozdělit do několika klimatických oblastí, a to velmi chladné, chladné, mírně teplé, teplé a velmi teplé klima.

Řešené území spadá do oblasti s mírně teplým až teplým klima. Průměrné roční teploty jsou 8,2 °C. Průměrné roční množství srážek se pohybuje od 550 mm do 750 mm. Srážkově nejbohatším měsícem je červenec.

Obr. 7: Podnebí ČR (Podnebí, © 2017)

Obr. 8: Podnebí okolí Mnichova Hradiště (VÚKOZ – Klimatické oblasti (1901–2000), © 2010–2019)

5.3.3 Pedologie

V oblasti panství Mnichova Hradiště se podle taxonomického klasifikačního systému půd České republiky nachází 6 půdních typů. Jedná se hnědozem, fluvizem, luvizem, regozem, pseudoglej a antrozem.

Dle taxonomického klasifikačního systému půd ČR lze charakterizovat určité půdní typy:

Hnědozem – Půdy přechází bez jazykovitých (prstovitých či klínovitých) záteků do homogenně hnědého luvického horizontu s výraznými hnědými povlaky pedů (polyedrů – prismat). Luvický horizont přechází pozvolna u bezkarbonátových a ostře u karbonátových substrátů do půdotvorného substrátu. Formou nadložního humusu je mul až moder. Hnědozemě se vytvořily hlavně v rovinatém či mírně zvlněném reliéfu ze spraší, prachovic a polygenetických hlín.

Fluvizem – Půdy jsou charakterizované pouze fluvickými znaky (vrstevnatost, nepravidelné rozložení organických látek s obsahem > 0,5 % v celém profilu). Tvorba kambického horizontu je obtížně prokazatelná, v profilu lze nalézt i novotvary podobné argilanům, které vznikají při vsakování vody při záplavě. Půdy se vytvářejí v nivách řek a potoků z povodňových sedimentů.

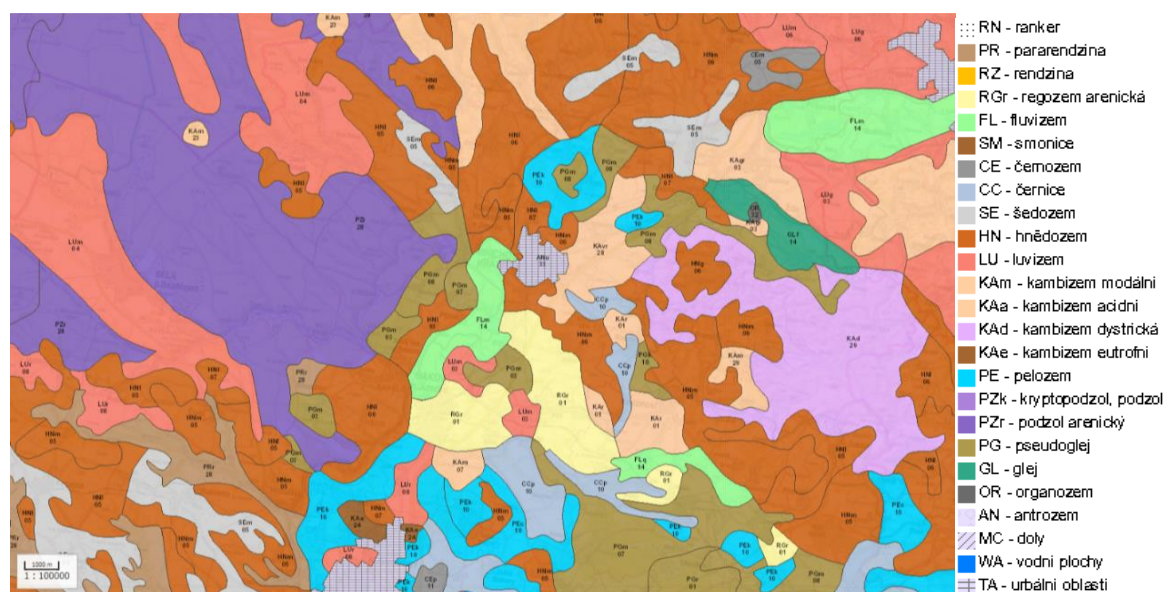
Luvizem – Půdy mají destičkovitou až lístkovitou strukturou. Luvický horizont přechází do substrátu. Nadložní humus je reprezentován hlavně moderem. Pod ním leží pouze několik centimetrů mocný horizont Ah. Vytvářejí se hlavně v rovinách a v mírně zvlněném reliéfu, z prachovic, polygenetických hlín, i z lehčích, eolickým materiálem obohacených substrátů.

Regozem – Půdy jsou vyvinuté ze sypkých sedimentů, a to hlavně písků (v rovinatých částech reliéfu), kde minerálně chudý substrát (křemenné písky apod.) či krátká doba pedogenese zabraňuje výraznějšímu vývoji profilu. Vyskytují se však i na jiných substrátech, v tomto případě zejména v erozních polohách.

Pseudoglej – Půdy jsou charakterizovány výskytem výrazného mramorovaného, redoximorfního diagnostického horizontu. U půd vyvinutých z luvizemí nalézáme nad ním vybělený horizont s velkým výskytem výrazných nodulárních novotvarů. V tomto případě vznikl mramorovaný horizont transformací luvického horizontu. U ostatních půd vznikl mramorovaný horizont transformací kambického horizontu. Nodulární novotvary nacházíme obecně blízko povrchu půdy (Ahn). Humusovou formou je nejčastěji moder – hydromoder, humusový horizont.

Antrozem – Půda vytvářená člověkem z nakupených substrátů z těžební a stavební činnosti. Charakter půd je dán vlastnostmi původního materiálu, antropogenním vrstvením či mísením materiálu. (Elektronický taxonomický klasifikační systém půd ČR, 2004)

Obr. 9: Pedologické oblasti okolí Mnichova Hradiště (CZU – Půdní mapa ČR 1:250 000, © 2010-2019)

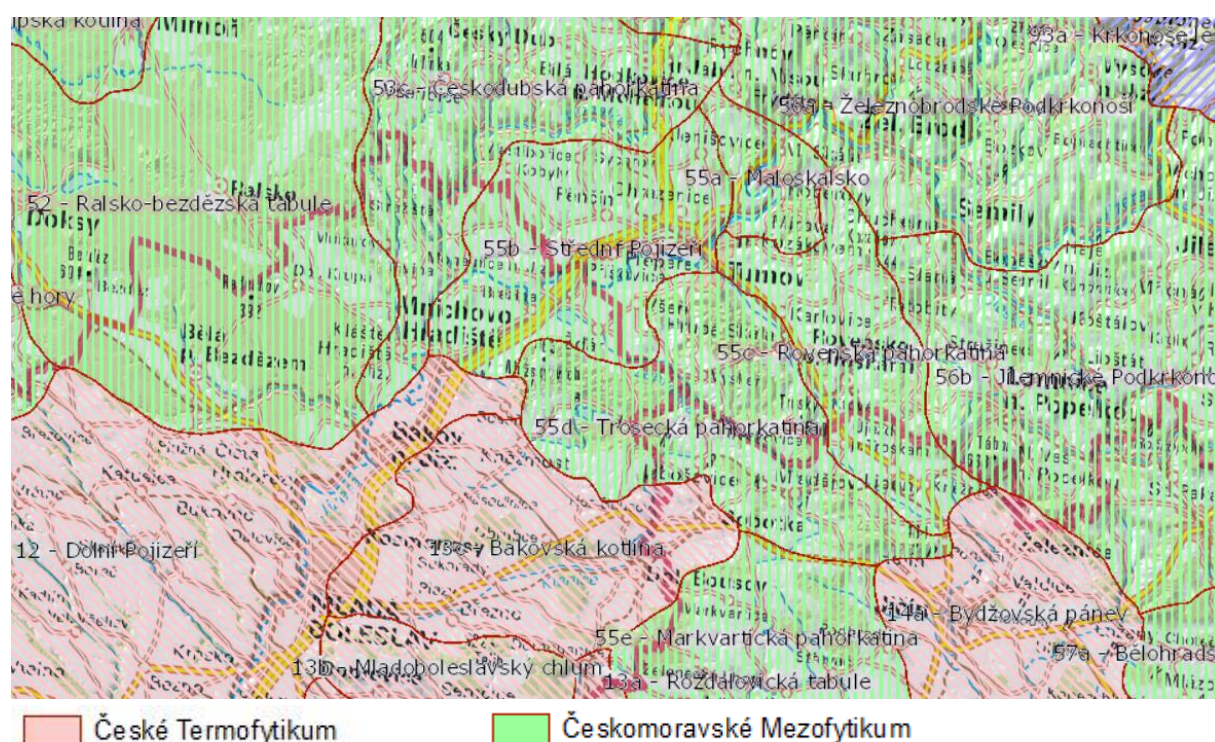

5.3.4 Fytogeografické členění

Regionálně fytogeografické členění akceptuje především současnou skladbu flóry a vegetace, ale odráží též širší vegetační a florogenetické vztahy a vývoj květeny včetně vlivů lidské činnosti. Území České republiky se z fytogeografického (botanického) hlediska člení do 3 fytogeografických oblastí, které zahrnují 99 fytogeografických okresů: termofytikum, mezofytikum a oreofytikum. (5.3 Fytogeografické členění ČR, © 2010)

Panství Mnichovo Hradiště spadá do oblastí termofytikum a mezofytikum.

Obr. 10: Fytogeografické oblasti okolí Mnichova Hradiště (AV BÚ – Fytogeografické členění ČR, © 2010-2019)

Termofytikum je osídlováno převážně teplomilnými druhy rostlin. Zahrnuje výškový vegetační stupeň planární (nížinný) a kolinní (pahorkatinný). Tvoří 2 souvislé podoblasti České termofytikum (15 okresů) vytváří pás od Doupovské pahorkatiny v Poohří až po východní Polabí. Panonské termofytikum (6 okresů) zahrnuje oblasti jižní Moravy a Moravských úvalů. (Skalický, 1988)

Mezofytikum tvoří přechod mezi teplomilnou a chladnomilnou květenou a zabírá největší část území. Zahrnuje stupeň suprakolinní (kopcovinný) a submontánní (podhorský, vrchovinný). Českomoravské mezofytikum tvoří 63 okresů a Karpatské mezofytikum 9 okresů. Obě podoblasti na sebe plynule navazují. (Skalický, 1988)

5.3.5 Přírodní biotopy

Biotop je soubor veškerých neživých (abiotických) a živých (biotických) činitelů, které na konkrétním místě ve vzájemném působení vytvářejí životní prostředí určitého jedince, druhu, společenstva. (Slovník důležitých pojmů a definic, [2020])

Panství Mnichovo Hradiště obklopují převážně lesy.

Obr. 11: Přírodní biotopy okolí Mnichova Hradiště (Přírodní biotop a nepřírodní biotop 2007–2019, 2006)

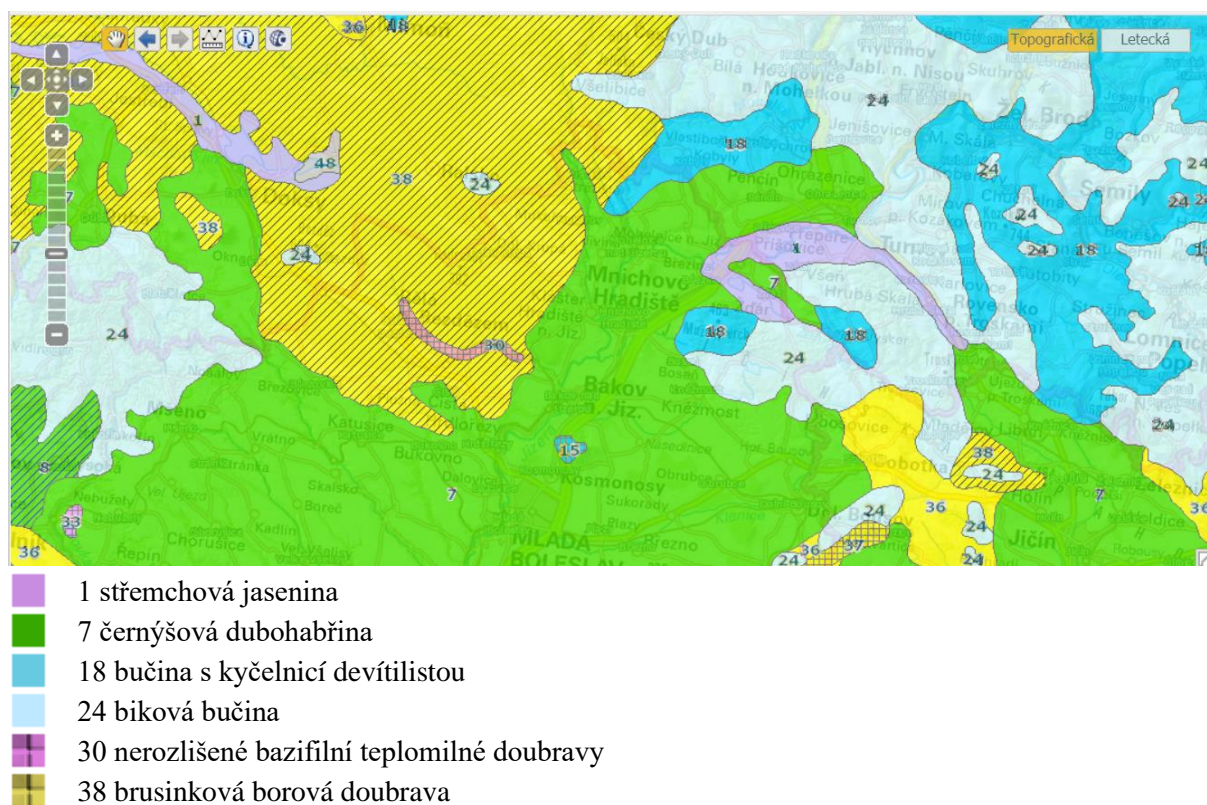
- Lesy
- Vodní toky a nádrže
- Sekundární trávníky a vřesoviště
- Křoviny
- Mokřady a pobřežní vegetace
- Skály, sutě a jeskyně

5.3.6 Potenciální přirozená vegetace

Potenciální přirozená vegetace je výrazem rovnováhy mezi současným prostředím, člověkem nevratně změněným, a vegetací.

Z potenciální přirozené vegetace se v panství Mnichovo Hradiště vykytuje černýšová dubohabřina, brusinková borová doubrava a biková bučina.

Obr. 12: Potenciální přirozená vegetace okolí Mnichova Hradiště (AV BÚ – Potenciální přirozená vegetace, © 2010-2019)

5.4 Rozbor a analýza

5.4.1 Rozbor mapových podkladů

Na Müllerově mapě Čech z roku 1720 (příloha 9.1, obr. 1) nejsou patrné znaky komponované krajiny. Přesto mapa zobrazuje důležité prvky náležející k panství Mnichovo Hradiště: klášter v Klášteře Hradiště (Clostr); zámek, klášter (Piar scholar monaster) a kapli v Mnichově Hradišti (Münchengrätz, B. Hradisst); vrch Káčov (Kaczow); pramen Klokočku (fons medicatus); tok řeky Jizery. Zakresleny jsou významné cesty: z Mladé Boleslavy (Jung Buntzel) přes Kosmonosy (Kosmanos), Trenčín (Trentschin) a přes Mnichovo Hradiště směrem na Turnov; z Trenčína (Trentschin) přes Bakov nad Jizerou (Bakofen), Klášter Hradiště (Clostr), Jivinu (Giwina) a Neveklovice (Neweklowitz) na Hlavici (Hlawitz); z Bakova nad Jizerou (Bakofen) přes Dolánky (Dolanka) na Bělou pod Bezdězem (Weiswafser). Mapa zobrazuje i většinu obcí panství: Bakov nad Jizerou (Bakofen, B. Bakow) se zámekem, Bítouchov (Bitouchow), Boseň (Bossin) s křížem, Bradlec (Bradletz), Branžež (Branženitz), Budu, Bukovinu (Ober Bukowina), Buřínsko (Bubetz), Býčín (Beitzin), Čihátka (Tschihatka), Dalešice (Dallesschitz), Dneboh, Dobrou Vodu (Dobrawoda), Dolánky (Dolanka), Doleček (Doleczek), Habr Hradištský (Gratzer Haber), Habr Klášterský (Klosster Haber), Hlavici (Hlawitz) s křížem, Hněvousice (Nahusitz), Horku, Chlístov (Schelwitz), Chocnějovice (Kotzniowitz) s křížem, Chudoplesy (Chutopless), Jivinu (Giwina), Kněžmost (Fürsstenbruk, B. Knežmosst) se zámekem, Koprník, Kozmice (Kosmitz), Lhotice (Lhotitz), Malou Bělou (Klein Weiss, B. Mala Bila), Malčice (Maltschitz), Malobratřice (Malobratřitz), Maníkovice (Mankowitz), Mukařov (Mukarzov), Mužský (Muskey), Neveklovice (Neweklowitz), Novou Ves (Neudorf), Ouč (Autssch), Podhradí (Pod hrady), Přepeře (Pržeperz) s křížem, Příbyslavice (Pržibislawitz), Ptýrov, Ptýrovec (Gross, Klein Ptyrow), Solec, Soleček (Hinter, Vorder Soletz) s křížem, Strážiště (Straschisst), Studénku, Suhrovice (Suhrowitz), Trenčín (Trentschin), Vápno (Wapno), Veselou (Wessely), Vicmanov (Witzmanow), Všelibice (Libitssch), Zakopanou (Sakopan), Zásadku (Sasatka) s kaplí, Zvířetice (Sweretitz) s hradem, Žantov (Schantow).

Mapa I. vojenského mapování z let 1764–1768 (příloha 9.1, obr. 2) již zobrazuje viditelné znaky komponované krajiny, především v místech panských sídel a církevních objektů a jejich propojení cestami. Na rozdíl od Müllerovy mapy jsou zaznamenány spíše významnější prvky než drobné obce.

V Mnichově Hradiště (Münchengrätz) jsou zakresleny jednotlivé budovy zámku (zámek, konírny, Salla Terrena), zámecký park, nerozlišené budovy a užitková klášterní zahrada v areálu kapucínského kláštera (Capuciner Clost.). V Klášteře Hradišti (Closter) je zobrazen areál a jednotlivé budovy zámku, budova kostela (bez označení) a hospodářský dvůr. Další hospodářské dvory jsou vyobrazeny v Bukovině (Ob. Bukowina – Christianhof.), Dolním Solci (Vonder Soletz), Haškově, Hněvousicích (Neusitz), Hradci (Hradetz), Chocnějovicích (Kotschniowitz), Lhoticích (Lhotitz), Nantiškově (Nantischow), Násedlnicích (Nasilnitz), Studénce, Valečově (Walleschow), Přestavlcích, Zvířeticích (Swereditz) a dvůr Pachouň v Dolní Bukovině (Unter Bukowina – Pachon) s křížem u cesty.

V mapě I. vojenského mapování jsou zobrazeny první, ale zároveň nejdůležitější kompoziční krajinné prvky panství Mnichovo Hradiště: Sychrovská bažantnice (Fas. Gart) s myslivnou v blízkosti vrchu Káčov (Gazow b.); obora Klokočka (1672) se střeleckým pavilonem Zelený letohrádek (Grünes Lustschloss) v průsečíku osmi výseků a s myslivnou a kaplí sv. Stafina (a sv. Prokopa) nad léčivým pramenem (bez označení); severně od Klokočky a východně od Dolní Krupé (Nied. Krupay) podobně v průsečíku osmi výseků Bílý letohrádek (Weisse Lusthaus); alej od zámku Mnichovo Hradiště k Sychrovské bažantnici a kolmo jí protínající alej od Hněvousic (v průsečíku alejí kříž).

Dalšími důležitými prvky ve zmapované krajině jsou rybníky: Koprnický (Koperniker T.), Malobělský (Maly Bieletschky T.), Nový (Noveg T.), Rečkov (Retschoi T.), Studenský (Studensky T.), Valečovský (Waleschower T.), včetně velkého množství rybníků nepojmenovaných, a vodní mlýny: v Borovici (Borovitz) – mlýn na Zábrdce, Dolní Bukovině (Unt. Bukowina) – mlýn na Zábrdce, Dolním Solci (Vorder Soletz), Haškově (Hoschkow) – mlýn na Jizeře, Hněvousicích (Neusitz M. h.) – mlýn na Jizeře, Chocnějovicích (Kotschniowitz) – mlýn na Mohelce, v Kněžmostu (Fürstenbruck, Kniezmost) – mlýn na Kněžmostce, Koprníku (Kopernik) – mlýny na Kněžmostce u Nového a Koprnického rybníka a v Malobělský (Mala Biela) – mlýn na Bělé.

Mapa II. vojenského mapování z let 1836–1852 (příloha 9.1, obr. 3) vykazuje oproti I. vojenskému mapování značný vývoj v kompozici krajiny, mapa je podrobnější, přesto místy málo přehledná díky tmavému šrafování značícímu reliéf krajiny.

V areálu zámku Mnichovo Hradiště (Münchengrätz) jsou rozlišeny jednotlivé budovy zámku (zámek, konírny, kočárovna, Salla Terrena) i jednotlivé budovy bývalého (do 1785) kapucínského kláštera (pův. klášter, kostel, kaple), velmi dobře je znatelná kompozice zámeckého parku a užitkové zahrady. Stejně tak i v areálu Kláštera Hradiště (Kloster) jsou rozpoznatelné jednotlivé budovy zámku, budova kostela (bez označení) a hospodářský dvůr ve tvaru obdélníku.

Ve městě Mnichovo Hradiště je velmi dobře viditelné náměstí s budovou barokní radnice

Sychrovská bažantnice (bez označení) má rozšířenou plochu a viditelně značené hranice pozemků, cca uprostřed je zakreslena budova myslivny (J. H.). V oboře Klokočka (Thiergarten) je zachován střelecký pavilon Zelený letohrádek (Grünes Lusthaus) s osmi hvězdicovitými průseky, nezakreslen je ovšem Bílý letohrádek ani průseky v jeho okolí, zato přibyla značka kaple sv. Stafina (a sv. Prokopa) nad léčivým pramenem (bez označení).

V mapě II. vojenského mapování je již rozlišen význam cest a oproti I. vojenskému mapování zaznamenáno velké množství alejí. Z Mnichova Hradiště (Münchengrätz) města oboustranné aleje podél císařských cest na Liberec (Reichenberg), Sobotku přes Boseň (Bossin) a Kněžmost (Fürstenbruck), Kosmonosy (Kosmonos) a Kuřívody (Hühnerwasser) přes Klášter Hradiště (Kloster), oboustranná alej podél poštovní cesty od zámku na Hněvousice (Neusitz) a dále na Podolí (Podoll), a podél běžných cest k Sychrovské bažantnici a na Laukovec (Laukowitz). Oboustranné aleje jsou zakresleny i podél poštovních cest z Kláštera Hradiště do Neveklovic (Neweklowitz), z Bakova (Backoffen) do Malé Bělé (Kleinweisel) a na Studénku, z Veselé (Wesela) na Lhotice (Lhotitz). Dále i podél běžných

cest ze Studénky, ze Zvířetic (Zwirutitz), z Horní Bukoviny (Ober Bukowina) či z Dolní Bukoviny (Unter Bukowina).

V mapě již můžeme rozlišit i uměle zakládáné háje, sady a zahrady: napravo od Sychrovské bažantnice (Sichrow), na sever od Hradiště Kláštera, ve městě Mn. Hradiště, v Horní Bukovině, Maníkovcích (Mankowitz), Lhoticích, pod tvrzí Zvířetice (Ruine Zwirutitz), ve Studénce, Bradleci (Bradletz) nebo Zvířeticích. Obdobně v okolí vodních toků, především Jizery, jsou zakládána pole (oddělovaná remízky) a sady či vinice.

Hospodářské dvory jsou ve srovnání s předchozím mapováním nezměněny, pouze z nákresu dvora Lhotice (Lhotitz) je již zřejmý osmiboký půdorys budov.

Přibyly vodní mlýny v Drhlenách (Drhelny) – mlýn na Kněžmostce, v Klášteře Hradišti (Kloster) – mlýn na okraji obce na Zábrdce.

III. vojenské mapování z let 1877–1880 (příloha 9.1, obr. 4) je opět přehlednější a podrobnější než mapování předchozí, vývoj v celkové kompozici krajiny není již tak převratný jako v období mezi I. a II. vojenským mapováním, zato ke znatelným změnám došlo v prostředí sídel, a to i díky nástupu industrializace. Nově jsou tak značeny úřady, veřejné budovy (W.H.), technické, průmyslové a jiné významné objekty (např. lomy Stb.). Dalším novým prvkem jsou vrstevnice (šrafovaní reliéfu je sice zachováno, ale jen velmi slabě a neubírá tak mapě na přehlednosti) a číselné značení nadmořské výšky (např. Káčov 350, Mnichovo Hradiště 244, Klášter 250, Bakov 213 atd.).

V celém areálu zámku Mnichovo Hradiště (Münchengrätz) a bývalého kapucínského kláštera je zakreslen komponovaný park, užitkové zahrady nejsou odlišeny. Ve městě Mnichovo Hradiště pak přibyly poštovní a telegrafní úřad, dvě cihelny (Z.S.), severovýchodně a jižně od města, a hřbitov (Friedhof) západně. V okolí Kláštera Hradiště (Kloster) je stávající hospodářský dvůr označen jako poplužní (M.H.), nově zaznamenán pivovar (Bräuhaus), na východně cihelna (Z.S.), severně vodovod (Wasserleitung) a nově i dva vodní mlýny na okraji obce na Zábrdce.

V Haškově (Haskow) můžeme nově zaznamenat přádelnu (Spinn F.), vodárnu (Wasserwerk) a severně cukrovar (Zucker Fab.). V Bakově pak poštovní a telegrafní úřad či cihelnu s pecí (Z.S.u.O.) západně od města. V Malé Bělé (Kleinvesel) přibyl vodní mlýn s pilou (M.u.S.M.) a západně cihelna s pecí (Z.S.u.O.), v Rečkově vodní pila (S.M.) a na západě papírna (Pp.M., Pp. Fb.).

Na vyobrazení Sychrovské bažantnice (Fasanerie) je patrné opětovné rozšíření, vymezení několika pozemků a stávající budova myslivny (J.H.). V oboře Klokočka (Thiergarten Revier Klokočka) jsou opět vyznačeny oba střelecké letohrádky (Grünes Lusthaus, Beim weissen Lusthaus), ale bez průseků, kaple sv. (St.) Prokopa, nově vrch Kobylí hlava a tři myslivny: Klokočka (J.H.), Weisses Kreuz a bezejmenná myslivna (J.H. 288). Zcela novým krajinným prvkem je bažantnice (Fasanerie) zakreslená severovýchodně od Lhotic.

Systém značení cest se oproti II. vojenskému mapování výrazně nezměnil, je rozšířen a detailněji zpracován.

Viditelný je nárůst obhospodařované půdy, zvláště v okolí sídel v podobě sadů a zahrad. Polnosti jsou oddělovány remízky (Remise).

A zcela novým prvkem, který značně přetváří krajinu, je železnice. Nové jsou železniční tratě Turnov–Praha (zahájení 1865) a Böhmische Nordbahn (1867) z Bakova nad Jizerou na Českou Lípou, včetně značení strážnic (Wh.) a stanic (např. Stat. Münchengrätz).

Na císařském otisku SK z roku 1842 (příloha 9.1, obr. 5) zobrazujícím město a areál zámku Mnichovo Hradiště jsou oproti mapám vojenského mapování patrné mnohé detaily, např. číslované parcely a budovy.

V zámeckém areálu je podrobně zakreslena kompozice a charakter zeleně, na terase zámku jsou viditelné pravidelné záhony s vodními prvky, v prostoru čestného dvora pak dva oválné záhony. Alej parkových stromů vede od čestného dvora přes Sallu Terrenu ke kostelu sv. Tří králů a kapli sv. Anny, po obou stranách aleje jsou zobrazeny členité trávníky s vegetací oddělené cestami. Za kočárovnu je zakreslen sad a květinové nebo zeleninové záhony. Viditelných je i několik vodních prvků, jezírka z boku zámku, mezi zámkem a Sallou Terrenou, na konci aleje od zámku ke kostelu s kaplí.

V areálu bývalého kapucínského kláštera je zobrazen ovocný sad a před kostelem a kaplí kříž (cca v dnešním místě sochy sv. Anny).

V centru města Mnichovo Hradiště, a především po jeho okrajích, je patrné velké množství pozemků užitkových zahrad a sadů či políček. V okolí města pak jednotlivě rozparcelované polnosti.

Stále jsou zachovány oboustranné aleje z Mnichova Hradiště města podél císařských cest na Liberec, Sobotku, Kosmonosy a Klášter Hradiště.

Císařský otisk končí hranicí zámeckého areálu, tudíž aleje od zámku směrem na Hněvousice a Sychrov nad Jizerou nejsou zakresleny.

Císařský otisk SK Kláštera Hradiště nad Jizerou z roku 1842 (příloha 9.1, obr. 6) v areálu zámku stejně podrobně zobrazuje kompozici a charakter zeleně. Mezi kostelem Panny Marie je patrná zeleninová nebo květinová zahrada rozdělená pravidelně cestami na čtyři díly. Užitkové zahrady jsou i mezi ostatními budovami a na ostrohu za zámkem. Kolem kostela Narození Panny Marie je zobrazen hřbitov.

V okolí města je zakresleno množství užitkových pozemků a rozparcelovaných polností, podél Jizery a Zábrdky jsou rozsáhlé mokřadní louky.

Část aleje podél císařské cesty do Mnichova Hradiště je pouze jednostranná, na druhou stranu na Kuřívody je nejbližší část cesty podél Zábrdky bez aleje, dále ale pokračuje opět s oboustrannou alejí. Stále oboustranná alej je zakreslena podél poštovní cesty od hospodářského dvora na Neveklovice, dvě oboustranné aleje vedou na sever podél běžných cest směrem na Mnichovo Hradiště a na hospodářský dvůr Pachouň.

Na císařském otisku SK pro okolí Sychrova nad Jizerou z roku 1842 (příloha 9.1, obr. 7) je bažantnice zakreslena jako listnatý les s myslivnou a užitkovou zahradou cca uprostřed (bez popisů). Zachovány jsou oboustranné aleje od zámku Mnichovo Hradiště k bažantnici, od zámku přes hospodářský dvůr Hněvousice k bažantnici, z Hněvousic směrem na Podolí (chybí kříž u průsečíku alejí) a od zámku na Podolí.

Mezi Sychrovem nad Jizerou a Mnichovo Hradištěm je zobrazeno množství rozparcelovaných polností a luk, rozpoznatelné jsou i remízky.

Na leteckém snímku Mnichova Hradiště z roku 1953 (příloha 9.1, obr. 8) je dobře viditelný zámecký park již po úpravě podle návrhu Břetislava Štorma z roku 1952. Alej od zámku k Salla Terreně chybí, nahradila ji široká cesta po obou stranách lemovaná záhony a hvězdicovitě členěnými travnatými plochami.

Na terasách jsou patrné obdélníkové záhony s kašnou a značný úbytek vegetace. Zbylá část parku je velmi podobná roku 1948.

Cesty od zámku jsou zachovány, ale aleje torzovité.

Letecký snímek Klášter Hradiště z roku 1953 (příloha 9.1, obr. 9) zobrazuje v zámecké zahradě stále částečně viditelnou parkovou úpravu, cesty nejsou vidět díky vzrostlým stromům. V části mezi zámkem a kostelem Narození Panny Marie nejsou rozpoznatelné užitkové nebo okrasné zahrady také díky vzrostlým stromům.

Cesty od zámku jsou zachovány, aleje také torzovité.

5.4.2 Historický popis prvků

Vzhledem k značnému územnímu rozsahu panství, jsou uváděny pouze nejvýznamnější objekty, především pak nemovitě kulturní památky.

Zámek Mnichovo Hradiště (příloha 9.2, obr. 14)

Jedná se o mimořádně hodnotnou vrcholně barokní zámeckou architekturu, realizovanou na přelomu 17. a 18. století (1697–1703) monumentální přestavbou renesančního zámku Václava Budovce z Budova, který je stále z velké části zachován v západní části objektu. Autorem barokní realizace je pražský architekt Marek Antonio Canevalle, který pracoval pro stavebníka Arnošta Josefa z Valdštejna, tehdejšího majitele mnichovohradištského panství. Přestavbou vznikl dvoupatrový objekt tříkřídlé dispozice, orientovaný hlavním průčelím o 22 okenních osách směrem k městu. Směrem k severovýchodu vymezují kratší boční křídla čestný dvůr obdélné dispozice, navazující na zahradní parter. Nejcharakterističtější architektonické prvky mnichovohradištského zámku jsou orientovány směrem do čestného dvora. Jde především o spojení křídel koutovými věžicemi a osová dominanta hlavní hodinové věže s cibulovými báními. Průčelí zámku doplňuje kašna se lvem zakomponovaná do hlavní osy a dva hlavní portály vyzdobené štukovými figurami atlantů M. Tollingera z roku 1728. Specifickým rysem stavby je výzdoba iluzivním architektonickým členěním v mělkém štukovém reliéfu.

Zámek byl během 18. a 19. století změněn jen dílčím způsobem a sloužil jako hlavní Valdštejnské sídlo až do roku 1946, kdy došlo k jeho konfiskaci na základě Benešových dekretů. (Památkový katalog, © 2015)

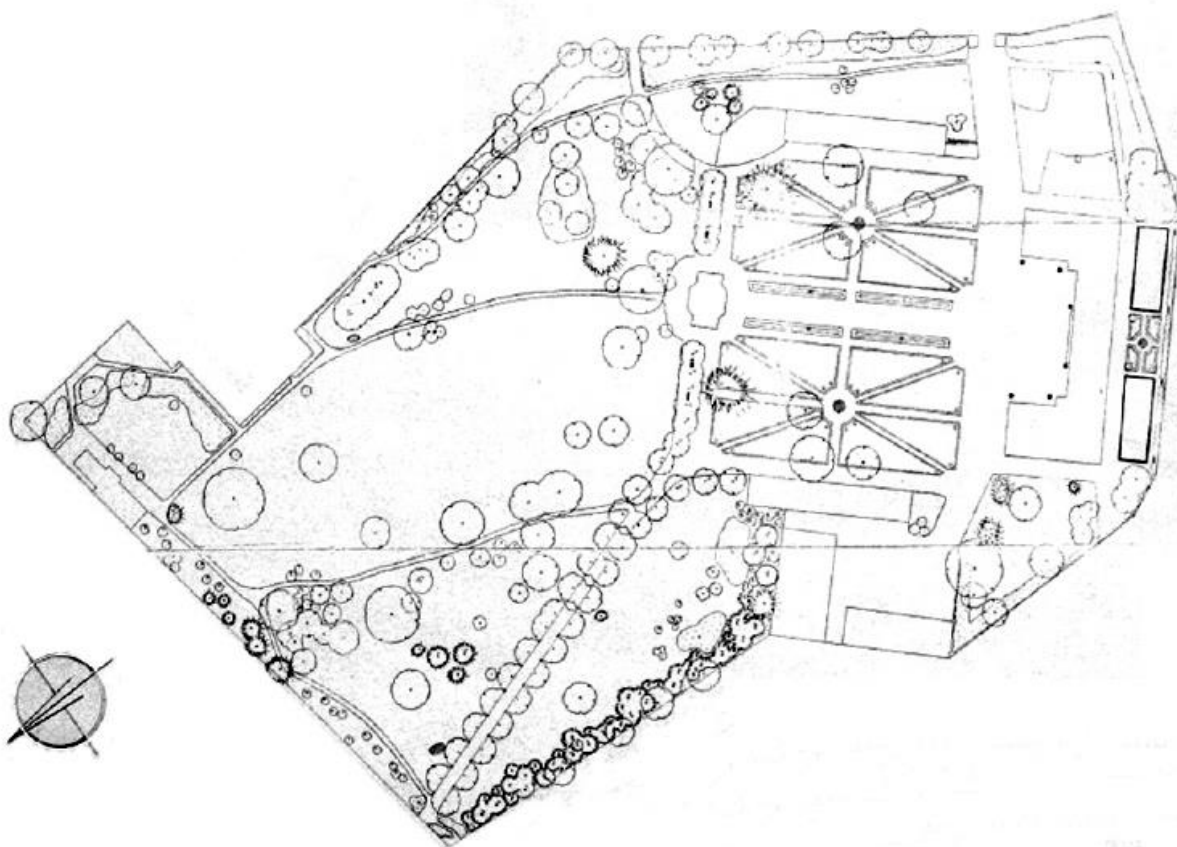
Zámecký park (příloha 9.2, obr. 1a-d, 6a–13)

S barokní přestavbou zámku byl roku 1711 založen i rozlehlý park se Salla Terrenou, lusthausem a oranžeriemi. Pravidelná část parku měla přibližně čtvercovou dispozici,

komponovanou na osy zámku, Salla Terreny a středy dvou bazénů založených uprostřed polí, souměrně k podélné ose. Plocha byla členěna do čtyř pravidelných travnatých obrazců, po stranách se sochami. Hlavní osu zámek – Salla Terrena lemovala stromová alej, rovněž tak mezi hospodářskou budovou na východě a zahradou a mezi konírnami na západě a zahradou byly vysázeny aleje. Za Salla Terrenou směrem k areálu kláštera byla ovocná a zelinářská užitková zahrada s oranžeríemi. Celá tato zahrada byla ohraničena plotem se zděnými pilíři se sochami a kovanými mřížemi. V prostoru čestného dvora se nacházela kašna s fontánou či vodotryskem. V polovině 19. století vznikl empírový skleník, který byl v roce 1921 zbourán. Pravidelná dispozice zahrady postupně zanikala se silícími tendencemi přeměny v krajinářský park. V první polovině 19. století byl park rozšířen do dnešní podoby o krajinářskou část v místě původní ovocné a zelinářské zahrady se skleníky a domkem zahradníka. (Památkový katalog, © 2015)

Radikální rekonstrukce parteru a hlavního průčelí proběhla podle návrhu architekta Břetislava Štorma z roku 1952. Další, částečně zrealizovaný, byl návrh Jana Ondřeje z roku 1964, který řešil jak obnovu parteru (bez hlavního průčelí), tak především revitalizaci krajinářského parku. V následujících letech 1979-1991 bylo vypracováno několik projektů, které ale vždy vycházely z obou předchozích návrhů.

Obr. 13: Návrh parteru a krajinářského parku zámku Mnichovo Hradiště, J. Ondřej, 1964 (Fialová, 2006)

Salla Terrena (příloha 9.2, obr. 15–16)

Vrcholně barokní stavba z roku 1711 Mikuláše Reimondiho je situována na ose zámku, na severním konci parterové zahrady, kde je osově svázána s hlavním průčelím zámku obracejícím se do čestného dvora. Drobná architektura je založena na půdorysu oktogonu, ke kterému se pojí nízké přístavky vyzděné na pravidelném obdélném půdorysu. Mansardová střecha je otevřena čtyřmi volskými oky. Fasády parterového průčelí i shodně řešeného zadního průčelí orientovaného směrem do parku člení pilastry vynášející kladí, střídané velkými obdélnými okny s portálem na hlavní ose. Interiér hlavního sálu zdobí freska Eliáše Zobela zobrazující ústřední výjev valdštejnské rodové legendy, kdy Jindřich z Valdštejna představuje Přemyslu Otakarovi II. svých 24 synů. Štuková výzdoba s kariatidami vynášející klenbu s freskou je dílem Giovanniho Girolama Fiumbertiho. (Památkový katalog, © 2015)

Kapucínský klášter, Kostel sv. Tří králů, Kaple sv. Anny (příloha 9.2, obr. 17–18)

Barokní klášterní areál z přelomu 17. a 18. století přímo navazuje na areál zámku. Klášter byl založen v 90. letech 17. století, kdy začali sousední zámek upravovat Valdštejnové jako své rodové sídlo. Řád, který přišel do Čech v roce 1600, zde postavil nejprve kostel sv. Tří králů a následně i konvent, jehož projektantem byl kapucín P. Jiří z Mnichova. Ve 20. letech 18. století byla k prostému kostelu tradičního kapucínského typu přistavěna na přání majitelky panství honosná barokní kaple sv. Anny, jejíž zdobené průčelí se stalo dominantou areálu. O půl století později, v roce 1782, sem byly z Valdic přeneseny ostatky Albrechta z Valdštejna. Na volném prostranství jižně od kostela stojí socha sv. Anny. (Památkový katalog, © 2015)

Kostel sv. Jakuba Většího (příloha 9.2, obr. 19–20)

Areál vrcholně barokního kostela z let 1726–1727 je umístěn v Mnichově Hradišti na vyvýšené terase mezi náměstím a zámkem. Kolem kostela je zrušený hřbitov s řadou cenných klasicistních náhrobků. Na původním místě stával gotický kostel, který byl vystavěn společně se založením města. (Památkový katalog, © 2015)

Radnice (příloha 9.2, obr. 21)

Radnice se nachází uprostřed dnešního Masarykova náměstí. První stará radnice byla postavena v místech staré rychty kolem roku 1579, vyhořela v roce 1643. V roce 1657 pak byla postavena na současném místě raně barokní dřevěná radnice s radniční věží a v letech 1770–1771 byla nahrazena novou pozdně barokní stavbou. Nynější radniční budova, v pořadí již čtvrtá, vznikla novorenesanční přestavbou či spíše výstavbou v letech 1892–1895. (Kibic, 2010)

Zámek Klášter Hradiště (příloha 9.2, obr. 2a-2c, 23–25, 27–29)

Areál zámku leží na skalnatém ostrohu mezi údolím Jizery a potoka Zábrdky. V prostoru bývalého staroslovanského hradiště byl ve 12. století vystavěn cisterciácký klášter, který vypálili roku 1420 husité. Renesanční zámek, který zde byl v 16. století vybudován, byl v 19. století přestavěn na pivovar a doplněn o další budovy. Součástí areálu je zámecká zahrada, ohradní zeď zahrady s arkádami a nárožní věží, zbytky původního kláštera (krypta a torzo proboštské kaple s lapidáriem) a zbytky klášterního kostela (portál a fragmenty

transeptu). Severně od zámku je ve skále pod nádvořím vytesáno několik pater sklepů, využívaných průběžně stále k výrobě a zrání piva. (Památkový katalog, © 2015)

Kostel Narození Panny Marie (příloha 9.2, obr. 26)

V jádru renesanční sakrální stavba je z roku 1560. V 19. století byla doplněna o neogotickou věž a sakristii. Kostel stojí na zrušeném hřbitově v předpolí zaniklého kláštera. V jeho blízkosti je několik barokních soch. Za presbytářem se nachází torzo sochy Panny Marie s Jezulátkem, jejíž většina byla přemístěná v roce 2002 do interiéru kostela. (Památkový katalog, © 2015)

Vodní mlýn Klášter Hradiště (Malý mlýn, čp. 42) (příloha 9.2, obr. 31–32)

Mlýn postavil v roce 1747 s povolením vrchnosti Jiřík Čáslavský na levém břehu Zábrdky těsně za mostem. V zápise pozemkové knihy je uvedeno, že mlýnek patří k druhému mlýnu čp. 38 a jeden bez druhého se nesmí prodat. Mlýn čp. 42 se v zápisech nazýval „Malým mlýnem“ a pravidlo, že je součástí mlýna čp. 38 bylo zrušeno za mlynáře Václava Reiwalda (Regwalda). Od roku 1835 existovaly oba mlýny samostatně. (Databáze vodních mlýnů, © 2012 - 2017)

Válcový mlýn Josefa Düricha (čp. 38) (příloha 9.2, obr. 33)

Založení mlýna je spojeno se vznikem cisterciáckého kláštera. Jeho existence je doložena již od 11. století. Patří k nejstarším mlýnům na našem území. Zlomek urbáře kláštera sepsaný kolem roku 1400 uvádí v obci klášterské Lipkův mlýn. V soupise nemovitostí, při prodeji Klášterského panství Václavu Budovci z Budova v roce 1612, je uveden mlýn klášterský s pilou a příslušenstvím. Tereziánský katastr uvádí v Klášteře v soupisu dominikálního majetku dva mlýny s pěti koly, se třemi stoupami a pilou. V roce 1713 je u zámeckého mlýna uvedena prachárna a olejna. (Databáze vodních mlýnů, © 2012 – 2017)

Panská valcha a šrotovna obilí (příloha 9.2, obr. 35–36)

Kolem roku 1740 stála na pravém břehu Zábrdky panská prachárna s chalupou. V roce 1754 byla prachárna zrušena a zřízena zde valcha se světničkou, která je uváděna také v soupise dominikánského kláštera. Nemovitost koupil v roce 1755 Václav Vlč. Na mapách stabilního katastru jsou u objektu zakreslena dvě vodní kola. Jedno patrně sloužilo pro účely valchy a druhé mohlo pohánět klasické mlýnské složení, o které byla valcha rozšířena. Valcha později zanikla a s ní i jedno kolo. V druhé polovině 19. století je popisováno jenom jedno kolo a šrotovna obilí. V roce 1906 podala panská kancelář hraběte Arnošta z Valdštejna žádost na povolení přestavby vodního kola na turbínu (Francisova turbína).

Současný majitel nemovitosti opět zprovoznil turbínu, která pohání generátor na výrobu elektrické energie. (Databáze vodních mlýnů, © 2012 - 2017)

Podbukovinský (Růtův) mlýn (příloha 9.2, obr. 34)

Ve zlomku urbáře hradištského kláštera z období kolem roku 1400 existuje zmínka o mlýnu ve vsi Bukovina, je zde nazýván Hraníkův mlýn. Není však známo místo, kde přesně

stával. Současný Podbukovinský mlýn vystavěl v roce 1763 s povolením vrchnosti Jan Chlumecký.

Po 2. světové válce byl mlýn znárodněn a fungoval jako šrotovnik pro zemědělské družstvo. Později byl v budově zřízen sklad civilní obrany, zařízení bylo odmontováno, zůstala pouze turbína. (Databáze vodních mlýnů, © 2012 - 2017)

Dvůr Pachouň, Jivina (příloha 9.2, obr. 37–38)

Hospodářský dvůr barokního původu byl postaven na místě středověké grangie cisterciáckého kláštera Hradiště a přestavěn v 19. století. (Památkový katalog, © 2015)

Dvůr Kristiánov, Horní Bukovina (příloha 9.2, obr. 39–40)

Klasicistní hospodářský dvůr pochází z počátku 19. století. Areál čtvercového půdorysu je tvořen patrovým čeledníkem, patrovým hospodářským objektem, stodolou a zbytky druhé, patrovými chlévy s přístavkem a sýpkou s kanceláři. K sýpce přiléhá brána areálu. (Památkový katalog, © 2015)

Zámek Zásadka (příloha 9.2, obr. 5a-5b, 41–42)

Zřícenina zámku stojí na okraji obce Sychrova nad Jizerou u Mnichova Hradiště, na vysokém skalnatém ostrohu nad soutokem řeky Jizery s Mohelkou. Předchůdcem renesanční stavby bývala středověká tvrz, jejíž počátky jsou kladeny do druhé poloviny 14. století. V pramenech později zmiňovaný hrad koupil v druhé polovině 16. století Zikmund Vančura z Řehnic a na Valečově, kterému se také připisuje přestavba na renesanční zámek. Od konce 17. století ztratil zámek rezidenční charakter (za Valdštejnů) a nadále byl využíván jen příležitostně. Po požáru v roce 1790 chátral a od druhé poloviny 19. století byl opuštěn a nechán svému osudu.

Za nejstarší součást dnešní zříceniny se považuje dvouraktový palác s valeně zaklenutými suterény na nejchráněnější severní straně, na který navazovaly obvodové hradby. V blízkosti jihozápadního nároží paláce jsou dochované terénní reliéfní reliktů čtvercové věže. Z renesanční stavby, zřejmě dvoukřídlé patrové dispozice na půdorysu L, jsou dochovány pouze fragmenty obvodových zdí nad srázem, část ostění oken a kamenná oblouková římsa na vnějších průčelích. Ve starších popisech se mluví o sgrafitové výzdobě, dnes zaniklé. (Památkový katalog, © 2015)

Hospodářský dvůr Hněvousice (příloha 9.2, obr. 43–44)

Barokní hospodářský dvůr z let 1700–1702, upravený kolem roku 1840 a náležející k někdejšímu Mnichovohradištskému panství, se nachází severním směrem od Mnichova Hradiště, nedaleko zámku. Všechny objekty historické zástavby jsou symetricky rozvrženy v prostoru velkého dvora pravidelné obdélné dispozice o rozměrech cca 115 na 110 m. Ve východním čele stojí patrový trojkřídlý obytný dům se stájemi v přízemí hlavního křídla, naproti se nachází patrová sýpka, ke které na jižní straně přiléhá mladší obytná stavba s hrázděným polopatrem. Celou jižní stranu dvora vymezuje stavba bývalého ovčína, jejímž kompozičním protipólem je dispozičně shodně řešená stavba stodoly na severní straně. Posledním objektem historické zástavby je vozová kolna stojící uprostřed dvora.

Architektonicky funkční výstavbu hospodářských budov narušuje několik novodobých objektů. (Památkový katalog, © 2015)

Vodní mlýn Hněvousice (příloha 9.2, obr. 45)

Dlouhá budova mlýna stojí na pravém břehu Jizery v místech, kde se ramena Jizery spojují v jeden tok, u silnice z Mnichova Hradiště do Mohelnice nad Jizerou. K mlýnu patří obytná budova a nedaleká malá vodní elektrárna. V roce 1842 vlastnil mlýn Martin Divíšek. (Databáze vodních mlýnů, © 2012 - 2017)

Vrch Káčov (příloha 9.2, obr. 47–48)

Jedná se o třetihorní neovulkanit bizardního tvaru v podobě obnaženého komínu se sloupcovou odlučností čediče. Při výronu lávy vznikl žárem z okolních písků přeměněný pískovec s natavenými zrnky křemene, neboli kačovák. Dnes je vrch Káčov přírodní památka. (Okolí Mnichova Hradiště: Mnichovohradištské okruhy, 2020)

Hospodářský dvůr Ernestin (příloha 9.2, obr. 49–50)

Hospodářský dvůr byl vystavěn ke konci 17. století a upraven v 19. století, náležel k bývalému Mnichovohradištskému panství. (Památkový katalog, © 2015)

Hospodářský dvůr Chocnějovice (příloha 9.2, obr. 52)

Jedná se o dvůr barokního původu upravovaný v průběhu 19. století. (Památkový katalog, © 2015)

Chocnějovický mlýn (příloha 9.2, obr. 51)

Mlýn stojí u hlavní silnice z Mohelnice nad Jizerou na Český Dub. Nejstarší známý záznam o mlýnu je z roku 1603, kdy Jan Václav, Zikmund, Kašpar a Frydrych z Janovic prodali obec Chocnějovice Anně z Vartenberka, manželce Václava Budovce. V zápise o prodeji v Zemských deskách je jmenován také mlýn s pilou. Nejstarším známým mlynářem je Samohel Korselt s manželkou Alžbětou, která pocházela ze Zvířetic na Mladoboleslavsku.

Během devadesátých let 20. století stát vrátil v rámci restitucí mlýn zpět potomkům posledního mlynáře Miloslava Rechčíglu. Ti nechali zrekonstruovat jez a původní zařízení turbíny, které bylo v únoru 2015 opětovně spuštěno do provozu. (Databáze vodních mlýnů, © 2012 - 2017)

Hrad Valečov (příloha 9.2, obr. 4a-4b, 53–56)

Zřícenina gotického skalního hradu pochází ze 14. století. V 17. století byl hrad opuštěn a počátkem 20. století byl využíván jako skalní obydlí chudiny. Zřícenina hradu se nachází na vysoké ostrožně tvořené pískovcovými skalami, necelý kilometr od Bosně. Složitá a rozsáhlá dispozice hradního areálu tvořená vlastním jádrem hradu se dvěma předhradími, opevněným tábořištěm, hradištěm a řadou skalních světniček je daná z velké části konfigurací skalních bloků a řadí Valečov k nejrozsáhlejším a nejkomplikovanějším skalním hradům v Čechách.

Hrad i rozlehlá archeologická lokalita v okolí byly již několikrát předmětem historického a archeologického zkoumání. (Památkový katalog, © 2015)

Hospodářský dvůr Valečov (příloha 9.2, obr. 57)

Jedná se o velký barokní symetricky řešený hospodářský dvůr upravovaný ve druhé polovině 19. století jako součást Mnichovohradištského panství. (Památkový katalog, © 2015)

Vikův Mlýn (Koprník) (příloha 9.2, obr. 58)

V roce 1842 vlastnil mlýn Johann Vik. Mlýn vyhořel okolo roku 1915 a není proto ani zapsán v Seznamu vodních děl ČR. (Databáze vodních mlýnů, © 2012 - 2017)

Mlýn Dolec v Kněžmostě (příloha 9.2, obr. 62–63)

Zchátralé budovy mlýna stojí nedaleko Kněžmostského rybníka mezi Kněžmostkou a náhonem. Mlýn tvoří tři chátrající budovy, velká obytná budova s mlýnicí a dvě menší hospodářské budovy. V minulosti ke mlýnu patřil i nedaleký domek, který sloužil jako výměnek pro mlynáře. Po roce 1930 byl majitelem mlýna Josef Řehák. (Databáze vodních mlýnů, © 2012 - 2017)

Mlýn Soleček (příloha 9.2, obr. 70–71)

Mlýn stojí u hlavní silnice mezi Sobotkou a Kněžmostem pod bývalou tvrzí a hospodářským dvorem v Solečku. Po pravé straně mlýna je patrný zářez se zbytky náhonu. V období protektorátu byl mlýn v provozu a měl povinnost mlít pro okolní sedláky.

V padesátých letech 20. století byl mlýn úředně uzavřen. V domě žije potomek mlynářů, který uvádí, že je 16. generací mlynářského rodu Prýlů. (Databáze vodních mlýnů, © 2012 - 2017)

Mlýn Mlýnek (příloha 9.2, obr. 75)

Mlýn stál na samotě pod hrází Nového rybníka, nedaleko kapličky v obci Koprník, pod kterou spadal. Činnost Mlýnku skončila po 1. světové válce kolem roku 1919 v souvislosti s prováděnou pozemkovou reformou. Posledním majitelem a provozovatelem tohoto vodního díla byl mlynář z obce Soleček. Po ukončení mletí sloužilo zařízení pro účely místních rybářů, rybník byl využíván jako chovný. Mlýnská budova byla velmi malá (odtud patrně název Mlýnek), pravděpodobně zde byla pouze mlýnice bez obydlí mlynáře. Lze předpokládat, že nebyl vždy samostatný, ale spadal pod jiný mlýn v okolí. (Databáze vodních mlýnů, © 2012 - 2017)

Zámek a hospodářský dvůr Studénka (příloha 9.2, obr. 78–79)

První zmínka o Studénce jako šlechtickém statku je v predikátu Vlastibora ze Studénky v roce 1297. Ves vznikla již ve 13. století, což dokládá zpráva o románském kostele, zbořeném v roce 1836. Zdejší tvrz se uvádí poprvé roku 1452, její stáří potvrzuje zachovalý pozdně gotický portál vstupu z nádvoří do sklepa. V 16. století byla tvrz renesančně přestavěna, což dokládají přízemní klenby, a koncem 17. století barokně upravena na zámek. Zámek avšak přestal již trvale sloužit za panské sídlo.

Poslední stavební úpravy proběhly v 19. století. Dnes již zaniklá ves stávala v obvodu zámeckého dvora a severněji položeného kostelíka. (Památkový katalog, © 2015)

Mlýn v Trenčíně (příloha 9.2, obr. 80)

Mlýn byl nejstarší budovou v osadě Trenčín. Uvádí se, že pocházel z 15. století a byl to mlýn vrchnostenský. Nad mlýnem býval rybník Suchý. Budova mlýnice nebyla dlouhou dobu udržována. Nyní současný majitel provádí úpravy u bývalé lednice a vtoku vody do mlýna. (Databáze vodních mlýnů, © 2012 - 2017)

Valentův Mlýn (příloha 9.2, obr. 82–83)

V roce 1930 mlýn patřil Josefu Kupcovi. Podle historické fotografie byla u mlýna pekárna. V průběhu 2. světové války a od 50. let minulého století nebyl v provozu. V 90. letech byl v dezolátním stavu vrácen mlynářské rodině Valentů, která obnovila a znovu zprovoznila mlýn i strojní zařízení z 20. století. (Databáze vodních mlýnů, © 2012 - 2017)

Hrad Zvířetice (příloha 9.2, obr. 3a-3c, 84–87)

Zřícenina středověkého hradu stojí na vyvýšeném ostrohu nad pravým břehem Jizery. Hrad zde byl vystavěn počátkem 14. století a v 16. století byl přestavěn na zámek. V 17. století přestal sloužit jako sídlo vrchnosti a byl přestavěn pro správní a hospodářské účely. Celý areál zpustl po požáru v roce 1720.

Z někdejších staveb se dochovala pouze barokní sladovna, část severní věže a množství torzálních objektů. Konzervační práce na zřícenině probíhají od roku 1922 dodnes. (Památkový katalog, © 2015)

Panský dvůr Zvířetice (příloha 9.2, obr. 88–89)

Jedná se o raně barokní vrchnostenský dvůr z počátku 17. století. Sestává z podlouhlé budovy obdélného půdorysu s jižně navazující branou a částí ohradní zdi. (Památkový katalog, © 2015)

Hospodářský dvůr Lhotice (příloha 9.2, obr. 90–93)

Barokní hospodářský dvůr někdejšího mnichovohradištského panství (čp. 1) se nachází na západním okraji obce. Tvoří jej dvě trojkřídlé protilehlé budovy na půdorysu osmiúhelníku. V jihozápadním křídle byly umístěny chlévy se sýpkou v patře a v jihovýchodním obytné prostory. Na opačném konci v severozápadním křídle byla řezárna se stájemi pro tažný dobytek a severovýchodní křídlo sloužilo v celém rozsahu jako stodola. Uprostřed dvora stávala kdysi vozová kolna. Sýpka je z 18. století a ostatní objekty byly upraveny v 19. a počátkem 20. století. (Památkový katalog, © 2015)

Hospodářský dvůr a vodní mlýn Haškov (příloha 9.2, obr. 94)

Původně zde stával mlýn, písemně poprvé zmiňovaný roku 1345 jako součást majetku hradištského kláštera. V roce 1400 je připomínán dvorec zemana Havla, zvaného též Hašek. Podle něho se potom původní název Divišův dvůr změnil na Haškův dvůr a později na Haškov. Roku 1540 zde sídlil Václav Močidlanský z Močidlan a v roce 1556 byl dvůr i s mlýnem připojen k panství Zvířetice. V roce 1798 mlýn koupil Jan Šverma z Velkého Ptýrova a zmodernizoval ho. Několik let mlýn patřil majitelům druhého dvorce, rodině Vavrušků. Zrušen byl roku 1874, když ho koupil továrník Franz Bujatti a vybudoval zde

textilní továrnu. Textilka prosperovala až do celosvětové hospodářské krize, poté se v části jejich prostor vyráběly až do r. 1948 klobouky (TONAK) a zemědělské stroje (Josef Šimon).

Od roku 1951 vlastní areál automobilový závod LIAZ. Vodní dílo Haškov přestalo být činné v roce 1961, kdy byl zavezen náhon i odtokový kanál. (Šverma, 2014)

Vodní mlýn v Malé Bělé (příloha 9.2, obr. 96)

Mlýn stojí na pravém břehu říčky Bělé a u silnice z Bakova nad Jizerou do Bělé pod Bezdězem. Poslední přestavba mlýna je z 20. let minulého století. Z původního mlýna byla zřízena pila, nyní je zde truhlářská výroba. (Databáze vodních mlýnů, © 2012 - 2017)

Obora Klokočka s kaplí sv. Stafina (příloha 9.2, obr. 99, 101–102) a **loveckým zámečkem** (příloha 9.2, obr. 99, 100)

Na romantickém lesním palouku v letech 1728–1730 Valdštejnové založili nad pramenem dodnes kvalitní pitné vody barokní kapli sv. Stapina (pomocníka nemocným), údajně z vděčnosti za to, že pramen vyléčil jednoho z příslušníků rodu. Na terase kaple se nachází sochy sv. Judy Tadeáše a sv. Jana Nepomuckého. Empírová budova loveckého zámečku (myslivny), vzdálená cca 150 m od kaple, sloužila původně jako lázeňská budova. (Okolí Mnichova Hradiště: Mnichovohradištské okruhy, 2020)

Sloup se sousoším Nejsvětější Trojice, Bakov (příloha 9.2, obr. 103)

Jedná se o vrcholně barokní sochařské dílo z let 1724–1727. Pískovcový sloup se sousoším Nejsvětější Trojice stojí uprostřed náměstí jako memento k odvrácení morových ran. Sloup je dílem Josefa Jiřího Jelínka, příslušníka vyhlášené kamenické rodiny z Kosmonos. Finančně se o dílo zasloužili hraběnka Markéta, rozená Černínová a hrabě František Arnošt Valdštejn i místní lidé. V jeho spodní části nalezneme patrony české země, svatého Václava, Vojtěcha a Jana Nepomuckého. Sloup vrcholí figurou Boha Otce, přidržujícího rukou kříž, na jehož špici je umístěna holubice Ducha Svatého v paprscích. Kamenné zábradlí pochází z roku 1770. (Památkový katalog, © 2015)

Boží muka, Haškov (příloha 9.2, obr. 104)

Stávající Boží muka jsou kopií originálu uloženého v lapidáriu zámku Mnichovo Hradiště v kapli sv. Anny. Na straně tympanonu kapličky býval letopočet 1703. Kaplička vrcholí ve středu kovaným patriarchálním křížem a v jejích stěnách jsou vytesány mělké niky se značně zvětralými reliéfy Kalvarie, sv. Petra, Nanebevzetí P. Marie a sv. Pavla. (Památkový katalog, © 2015)

Socha sv. Jana Nepomuckého, Veselá (příloha 9.2, obr. 105)

Socha mnoha legendami opředeného světce stávala ve Veselé na křižovatce k Bakovu u bývalé císařské silnice nedaleko zaniklého rybníka. Světcova socha byla ve Veselé vztyčena v roce 1736, tedy pouhých sedm let po jeho svatořečení. Byla polychromovaná, stávala na vysokém trojdílném pravoúhlém stylobatu a sférickém jehlanovém podstavci a pocházela ze sochařské dílny Jelínků z Kosmonos. Na průčelí stylobatu byl ještě v roce 1920 čitelný nápis:

„Muži Boží, Jene Svätý, shlédni na obec tuto a bídu naši. Mor, hlad, válku zažen od nás“

Socha, která představovala typickou ukázkou českého barokního sochařství, zde stála do roku 1961, kdy bylo torzo sochy převezeno do lapidária v Mnichově Hradišti. (Svatý Jan Nepomucký, [2001])

5.4.3 Terénní šetření

Výsledek terénního šetření podle „Metodiky identifikace komponovaných krajín“ je shrnut do dvou tabulek obsahujících soupis a hodnocení jednotlivých prvků řešeného území panství Mnichovo Hradiště. Z nich pak vycházejí zákresy kompozice do mapy II. vojenského mapování a aktuální ortomapy.

Vzhledem k rozsahu řešeného území, zahrnuje terénní šetření pouze nejvýznamnější prvky celé komponované krajiny. Především pak grafické znázornění linií a vazeb, na rozdíl od tabulky a mapy prvků, nezohledňuje méně významné prvky jako jsou drobné sakrální stavby, rybníky a mlýny nebo pozůstatky sídel původních jednotlivých panství.

Hodnocení stavu prvků je rozlišeno číselnou stupnicí:

- 1 – existující kvalitní
- 2 – existující ve špatném kvalitativním stavu
- 3 – neexistující obnovitelný
- 4 – neexistující neobnovitelný nebo těžce obnovitelný

Hodnocení významu prvků je rozlišeno číselnou stupnicí:

- 1 – významná, hlavní
- 2 – významná, vedlejší
- 3 – doplňková

Tabulka 1: Kompoziční body a plochy

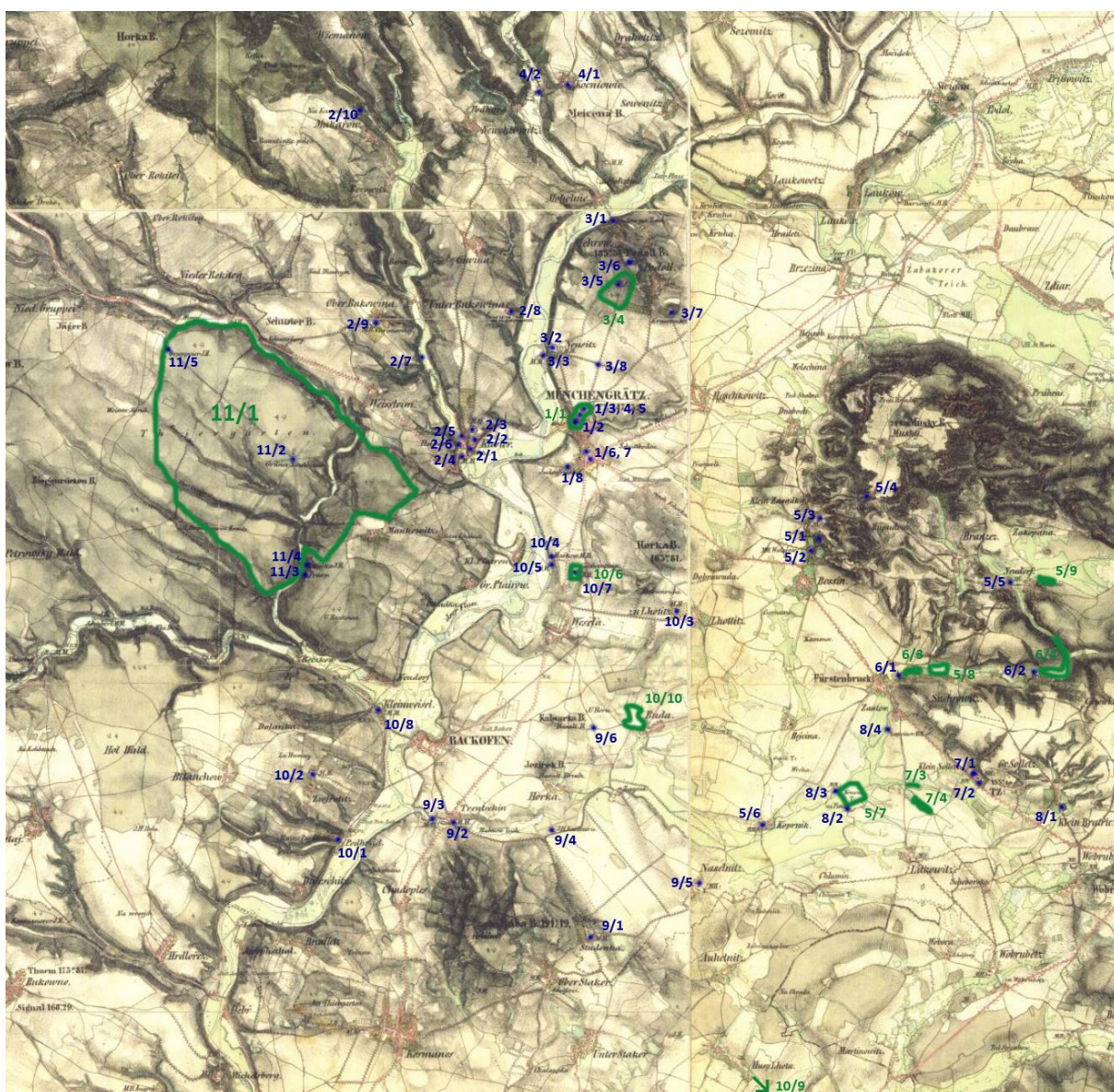
Číslo prvku	Kompoziční prvek	Typ	Stav	
1	1	Areál zámku – zámecký park	plocha	1
1	2	Zámek Mnichovo Hradiště	Bod	1
1	3	Salla Terrena	Bod	1
1	4	Kapucínský klášter	Bod	1
1	5	Kostel sv. Tří králů + kaple sv. Anny	Bod	1
1	6	Kostel sv. Jakuba Většího MH	Bod	1
1	7	Radnice MH	Bod	1
1	8	Židovský hřbitov MH	Bod	4
2	1	Zámek Klášter Hradiště	bod	2
2	2	Kostel Narození Panny Marie KH	bod	1

Číslo prvku		Kompoziční prvek	Typ	Stav
2	3	Hospodářský dvůr KH	bod	2
2	4	Vodní mlýn Klášter Hradiště	bod	2, 2
2	5	Válcový mlýn Josefa Düricha	bod	2
2	6	Panská valcha a šrotovna obilí KH	bod	2
2	7	Podbukovinský, Růtův mlýn	bod	2
2	8	Hospodářský dvůr Pachouň (Jivina)	bod	2
2	9	Hospodářský dvůr Kristiánov (Horní Bukovina)	bod	2
2	10	Myslivna Mukařov	bod	4
3	1	Zámek Zásadka	bod	4
3	2	Hospodářský dvůr Hněvousice	bod	2
3	3	Vodní mlýn Hněvousice	bod	2
3	4	Sychrovská bažantnice	plocha	4
3	5	Myslivna Sychrov	bod	4
3	6	Vrch Káčov	bod	1
3	7	Hospodářský dvůr Ernestin	bod	2
3	8	Kříž na průsečíku alejí S od zámku MH	bod	3
4	1	Hospodářský dvůr Chocnějovice	bod	2
4	2	Chocnějovický mlýn	bod	2
5	1	Hrad Valečov	bod	4
5	2	Hospodářský dvůr Valečov	bod	2
5	3	Myslivna Zásadka	bod	4
5	4	Myslivna Nerdan	bod	4
5	5	Myslivna Neudorf	bod	4
5	6	Vikův mlýn (Koprník)	bod	2
5	7	Nový rybník	plocha	1
5	8	Rybník Patřín	plocha	1
5	9	Rybník Komárov	Plocha	1
6	1	Mlýn Dolec (Kněžmost)	Bod	4
6	2	Mlýn Drhleny	Bod	2
6	3	Kněžmostský rybník	Plocha	2
6	4	Drhlinský rybník	Plocha	1
7	1	Hospodářský dvůr Soleček	Bod	2
7	2	Mlýn Soleček	Bod	2

Číslo prvku		Kompoziční prvek	Typ	Stav
7	3	Rybník Brodek	Plocha	1
7	4	Rybník Lomend'ák	Plocha	2
8	1	Hospodářský dvůr Malobratřice	Bod	2
8	2	Mlýn na Pisku	Bod	4
8	3	Mlýn Mlýnek	Bod	2
8	4	Loučný mlýn	bod	1
9	1	Hospodářský dvůr Studénka + tvrz	bod	2
9	2	Mlýn v Trenčíně	bod	2
9	3	Valentův mlýn (Trenčín)	bod	2
9	4	Myslivna JUSDNERIE	bod	4
9	5	Hospodářský dvůr Násedlnice	bod	2
9	6	Kříž na průsečiku cest mezi Bakovem n. J. a Budou	bod	1
10	1	Hrad Zvířetice	Bod	4
10	2	Panský dvůr Zvířetice	Bod	2
10	3	Hospodářský dvůr Lhotice	Bod	2
10	4	Hospodářský dvůr Haškov	Bod	4
10	5	Mlýn Haškov	Bod	2
10	6	Bažantnice Haškov	Plocha	4
10	7	Myslivna Haškov	Bod	4
10	8	Mlýn v Malé Bělé	Bod	1
10	9	Rybník Havránek	Plocha	2
10	10	Rybník Pátek	Plocha	1
11	1	Obora Klokočka	Plocha	2
11	2	Zelený letohrádek	Bod	4
11	3	Kaple sv. Stařina nad pramenem se sochami sv. Judy Tadeáše a sv. Jana Nepomuckého	Bod	1
11	4	Myslivna Klokočka	Bod	1
11	5	Myslivna Gruppeier	Bod	4

Obr. 14: Kompoziční body a plochy v mapě II. vojenského mapování (II. vojenské (Františkovo) mapování - Čechy, © 2001-2017)

Tabulka 2: Kompoziční linie

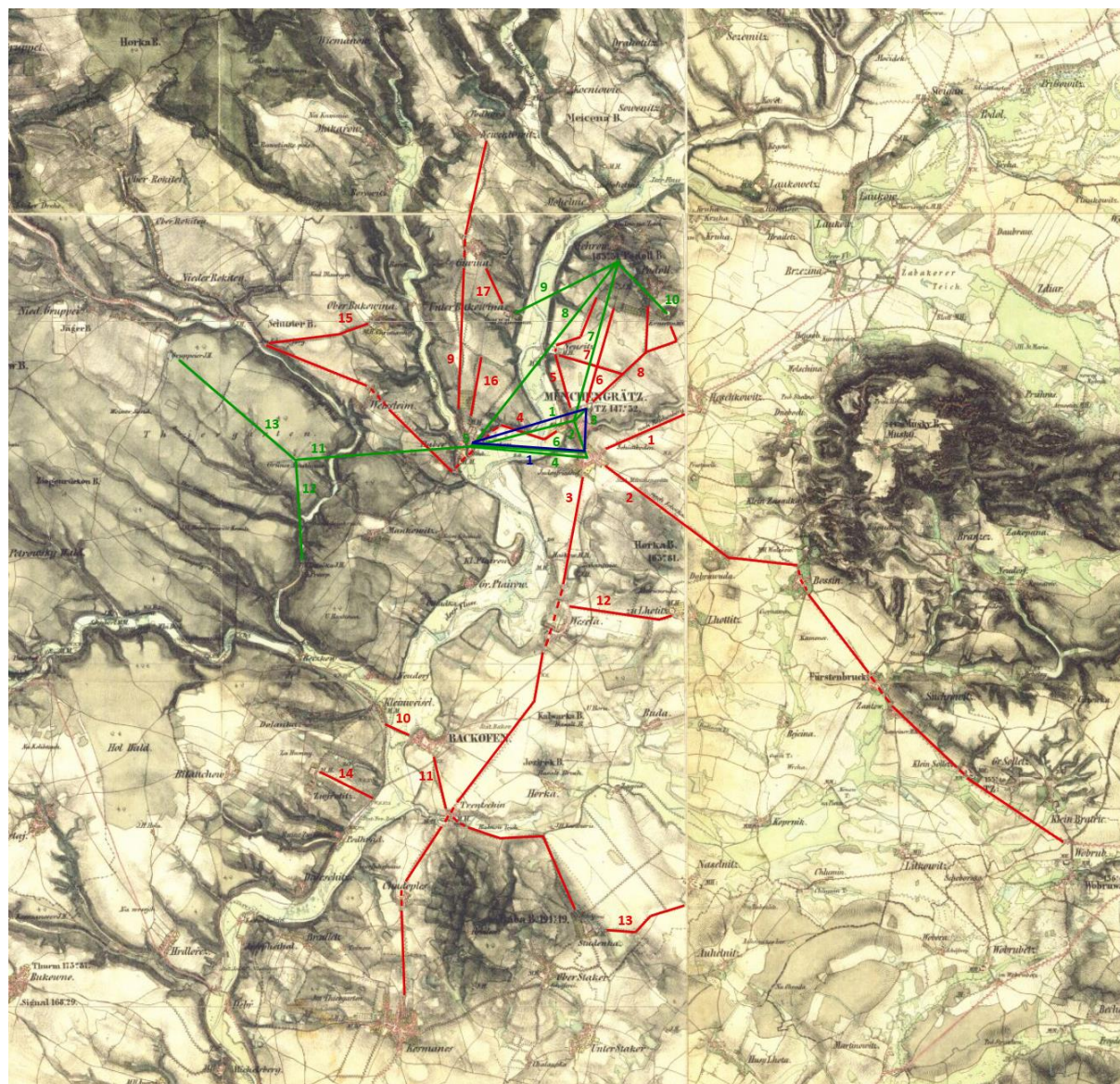
Č.	Linie / osy	Popis	Významnost / Stav	
	Fyzické (červeně)			
1	Alej z Mníchova Hradiště (Münchengrätz) směrem na Liberec (nach Reichenberg)	– oboustranná – Tilia sp.	1	1
2	Alej z Mníchova Hradiště na Sobotku (nach Sobotka)	– z velké části jednostranná – Malus domestica – přes Boseň (Bossin), Kněžmost (Fürstenbruck), Soleček (Klein Solletz) a Malobratřice (Klein Bratřic)	1	2

Č.	Linie / osy	Popis	Významnost / Stav	
3	Alej z Mnichova Hradiště směrem na Kosmonosy	– z velké části oboustranná – Tilia sp. – přes Veselou (Wesela), Trenčín (Trenschin) a Chudoples (Chudoples)	1	1
4	Alej z Mnichova Hradiště na Kuřivody (Hühnerwasser)	– z velké části jednostranná – Malus domestica – přes Klášter Hradiště a Bílou Hlínu (Weissleim)	1	2
5	Alej z Mnichova Hradiště k hospodářskému dvoru Hněvousice (Neusitz) a dále k Sychrovské Bažantnici	– jednostranná (v zámeckém parku oboustranná) – Aesculus carnea, Malus domestica, Prunus avium	2	1, 2
6	Alej z Mnichova Hradiště k Sychrovské Bažantnici	– oboustranná – Malus domestica, Prunus avium	2	1, 2
7	Alej do kříže (s č. 6) k hospodářskému dvoru Hněvousice (Neusitz)	– oboustranná – Malus domestica	3	2
8	Alej z Mnichova Hradiště na Podolí (Podoll) a k hospodářskému dvoru Ernestin	– oboustranná – Malus domestica, Prunus avium	2	2
9	Alej z Klášter Hradiště na Neveklovice (Neweklovitz)	– oboustranná – Prunus domestica, Malus domestica – přes Jivinu (Givina) a Dolní Bukovinu (Unter Bukowina),	1	2
10	Alej z Bakova (Backofen) na Malou Bělou (Kleinweisel)	– oboustranná – Fraxinus Excelsior	2	2
11	Alej z Bakova na Studénku	– z velké části jednostranná – Malus domestica – přes Trenčín	1	2, 3
12	Alej z Veselé k hospodářskému dvoru Lhotice (Lhottitz)	– jednostranná, oboustranná – Malus domestica, Tilia sp.	2	2
13	Alej od hospodářského dvoru Studénka k h. dvoru Násedlnice (Naselnitz)	– z velké části jednostranná – Malus domestica	2	2, 3
14	Alej od hospodářského dvoru Zvířetice k železniční trati	– oboustranná – Malus domestica	2	2
15	Alej od hospodářského dvoru Horní Bukovina (Ober Bukowina) k císařské cestě	– oboustranná – Malus domestica	2	2

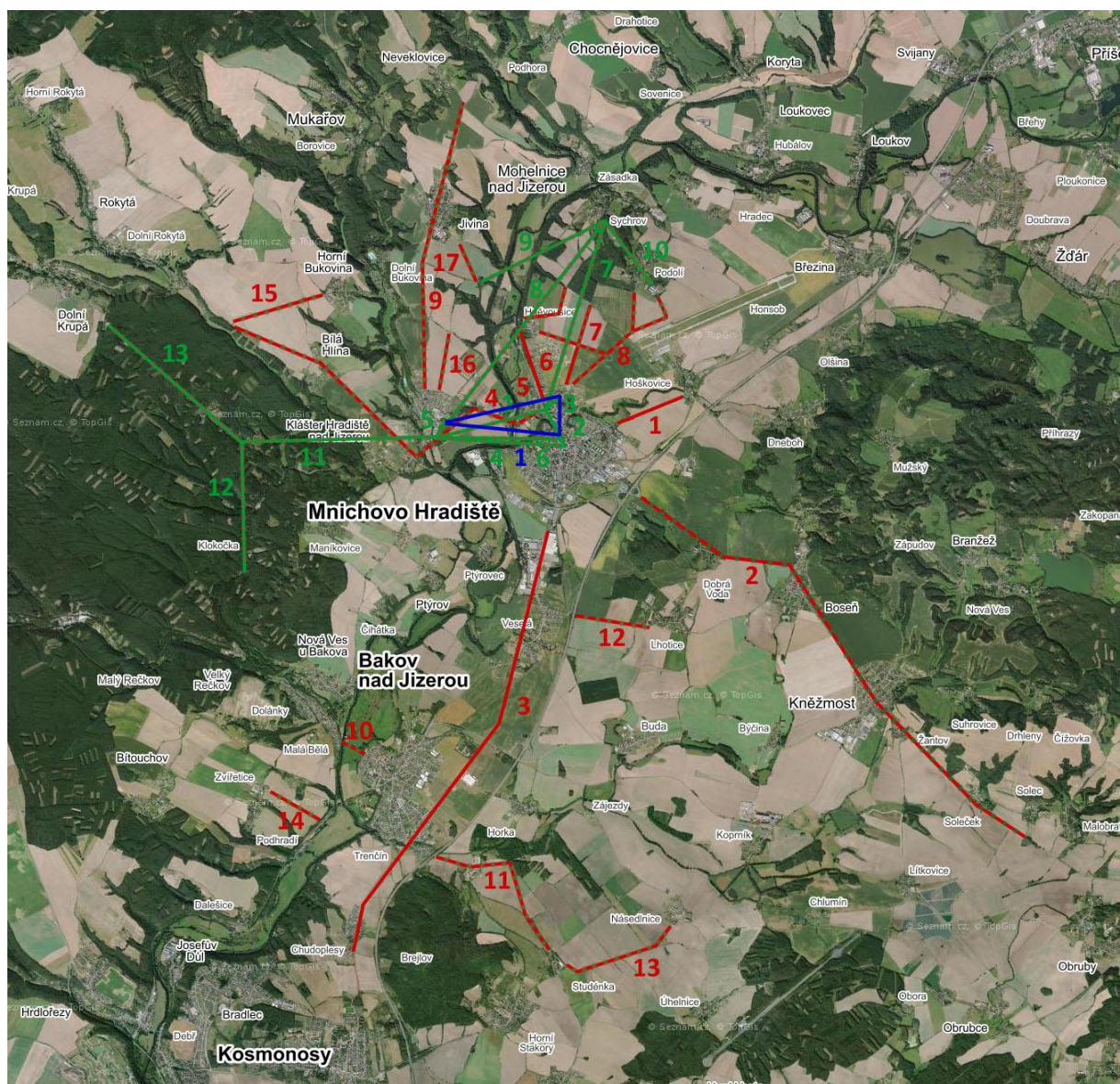
Č.	Linie / osy	Popis	Významnost / Stav	
	na Klášter Hradiště			
16	Alej z Kláštera Hradiště směrem k hospodářskému dvoru Pachouň	– nepotvrzeno	3	4
17	Alej z Jiviny k hospodářskému dvoru Pachouň	– oboustranná – <i>Pyrus communis</i> , <i>Malus domestica</i>	2	2
	Pohledové (zeleně)			
1	Pohledová osa zámek Mnichovo Hradiště – zámek Klášter Hradiště		1	2
2	Pohledová osa zámek Mnichovo Hradiště – barokní radnice MH	– přes kostel sv. Jakuba Většího	1	1
3	Pohledová osa zámek Mnichovo Hradiště – kostel sv. Tří králů	– přes Sallu Terrenu	2	1
4	Pohledová osa zámek Klášter Hradiště – barokní radnice MH	– nepotvrzeno	1	2
5	Pohledová osa zámek Klášter Hradiště – kostel Narození Panny Marie		2	1
6	Pohledová osa zámek Klášter Hradiště – kostel sv. Jakuba Většího	– nepotvrzeno	1	2
7	Pohledová osa z Vrchu Káčov na zámek Mnichovo Hradiště	– přes Sychrovskou bažantnici s myslivnou	2	2
8	Pohledová osa z Vrchu Káčov na zámek Klášter Hradiště	– přes hosp. dvůr Hněvousice a kostel Narození Panny Marie	2	2
9	Pohledová osa z vrchu Káčov na hosp. dvůr Pachouň		2	2
10	Pohledová osa z vrchu Káčov na hosp. dvůr Ernestin		2	2
11	Pohledová osa Zelený letohrádek – zámek Klášter Hradiště	– nepotvrzeno	3	4
12	Pohledová osa Zelený letohrádek – kaple sv. Stafina	– nepotvrzeno	3	4
13	Pohledová osa Zelený letohrádek – myslivna	– nepotvrzeno	3	4

Č.	Linie / osy	Popis	Významnost / Stav	
	Symbolické (modře)			
1	Symbolická osa kostel sv. Jakuba Většího – kostel sv. Tří králů – kostel Narození Panny Marie	– tvoří pravouhlý trojúhelník	1	1

Obr. 15: Kompoziční linie v mapě II. vojenského mapování (II. vojenské mapování – Františkovo..., © 2001-2017)

Obr. 16: Kompoziční linie v současné ortomapě (Letecká mapa, © 2020)

5.4.4 Vyhodnocení

Z terénního šetření a následně vypracovaných tabulek a schémat vyplývá poměrně vysoká zachovalost fyzických prvků původní krajinné kompozice, zvláště pak v centrální části, a naopak značné procento zaniklých vizuálních vazeb.

Centrum krajiny tvoří vizuální a zároveň symbolický trojúhelník propojující areál zámku Mníchovo Hradiště s areálem zámku Klášter Hradiště a centrem města Mníchovo Hradiště. Všechny prvky jsou zachovány a udržovány, neboť většina z nich je ve správě NPÚ. Vzrostlá vegetace částečně narušuje vizuální vazbu ve směru od zámku Mníchovo Hradiště k zámku Klášter Hradiště.

Vzhledem k historickému spojení několika menších panství, jsou významnou součástí kompozice hospodářské dvory, dokládající promyšlené využívání krajiny pro zajištění ekonomického chodu celého panství. Krajina v okolí řeky Jizery byla od nepaměti využívána k zemědělství, barokní krajina byla protkána množstvím alejových cest ohraničujících

polnosti a propojujících statky se zámeckými areály. Z terénního šetření a porovnání se současnými mapovými podklady vyplývá většinové zachování původních cest, ale také značná devastace alejí či dokonce jejich úplný zánik. Aleje jsou, až na výjimky v okolí obcí, neudržované a neobnovované. Vlivem hospodaření především v druhé polovině 20. století zanikla také převážná většina polních remízů.

Kromě zemědělského využití krajiny je z rozboru patrné i využívání rozsáhlých lesních celků k chovu zvěře a těžbě dřeva. Původní významné prvky jako byly obory a bažantnice se nedochovaly. Výjimku tvoří obora Klokočka s dochovanými prvky kaple sv. Stapina a loveckého zámečku. Bohužel plně zanikla prostorová kompozice obory tvořená střeleckými průseky a loveckými altány, zanikly tak i s nimi spojené vizuální osy.

Dalšími významnými prvky v barokní krajině Mnichovohradištského panství byly četné rybníční soustavy s vodními mlýny. Rybníků se do dnešních dnů dochovalo jen malé množství. Vodní mlýny jako stavby naopak z velké části dodnes existují, avšak jedná se ve většině případů o objekty v soukromém vlastnictví využívané k různým účelům.

Významným prvkem v kompozici byl vrch Káčov s vizuálními vazbami na zámek Mnichovo Hradiště, zámek Klášter Hradiště a nejvýznamnější hospodářské statky, Hněvousice, Pachouň a Ernestin. Díky vzrostlé vegetaci je v současnosti většina pohledových os z vrchu Káčov narušena.

5.4.5 Současný stav prvků

Výsledkem předchozího rozboru je popis současného stavu prvků řešeného území, který vychází ze systému použitého v rozborové části bakalářské práce. Bude tedy rozdělen na oblasti s významným centrálním prvkem a k němu se vztahujícími prvky a vazbami.

Oblast Mnichovo Hradiště

V roce 2014 proběhla poslední obnova krajinářské části zámeckého parku v rámci operačního programu NPÚ „Životní prostředí“. Bylo provedeno odstranění nebo ošetření stávajících stromů, vysázení nových dřevin a regenerace travníkových ploch. Při porovnání se stavem parku v roce 2006, uvedeným v práci Z. Fialové (2006), byly u severozápadní zdi nově vysázeny lípy srdčité (*Tilia cordata*) namísto neprosperujících jedinců *Ginkgo biloba* a *Liriodendron tulipifera*, v severovýchodní části pak byly zasazeny borovice (*Pinus sp.*) a smrky (*Picea abies*). V celém areálu byly vystříhány náletové dřeviny a v prostoru parteru byly odstraněny letničkové záhony podél záhonů růží. Ale především byla pokácena a nově dosazena jírovcová alej (*Aesculus carnea*) vedoucí od Sally Terreny k tzv. Orlí bráně. Ta pak pokračuje v oblasti památkové zóny směrem na Hněvousice.

V letech 2016-2018 byla provedena rekonstrukce celé zámecké ohradní zdi, kterou financovalo MV ČR společně s NPÚ. V současné době probíhá příprava na obnovu části zámecké zahrady v prostoru, dnes nepřístupného, hlavního průčelí zámku. Rekonstrukcí tohoto prostoru tak bude znovu zpřístupněn i průhled na zámek Klášter Hradiště (příloha 9.2, obr. 106). Průhled na kostel sv. Jakuba Většího v centru města Mnichovo Hradiště je stále zachován (příloha 9.2, obr. 107).

Vedle jírovcové části aleje (č. 5, *Aesculus carnea*, *Malus domestica*, *Prunus avium*) na Hněvousice, spadá do památkové zóny zámku i část ovocné aleje (č. 6, *Malus domestica*,

Prunus avium) k bývalému křížku směrem na Káčov. I ta byla v této zóně zregenerována a dosazena novými jedinci. Zbývající ovocné úseky obou alejí vedoucí k Sychrovské bažantnici jsou neudržované a značně mezerovité. Alej (č. 7, Malus domestica), křížící zmíněnou alej k bažantnici, je v současnosti ve značně špatném stavu. Ve východním směru od křižovatky je mezerovitá, v západním směru k Hněvousicím téměř zanikla. Alej od zámku na Podolí (č. 8, Malus domestica, Prunus avium) se dochovala opět jen zčásti, lemují silnici III. třídy.

Původní průhledy z vrchu Káčov na Mnichovo Hradiště, Klášter Hradiště a dvory Hněvousice a Ernestine jsou narušené a není možné je plně obnovit, neboť se jedná o přírodní památku. Ochrana se týká nejen její abiotické části, ale komplexně zahrnuje péči o dané území jako celku se všemi přírodními složkami. Nedávno byly vykáceny nevhodné náletové akáty (Robinia pseudoacacia) z okolí vrcholu a částečně tak umožněny pohledy do okolní krajiny mnichovohradištska.

Zbývající aleje č. 1-4 lemují silnice II. a III. třídy. Lipová alej (č. 1, Tilia sp.) k Hoškovicím patří k nejzachovalejším v řešeném území, naopak jabloňová alej (č. 2, Malus domestica) na Sobotku k nejvíce poškozeným. Lipová alej (č. 3, Tilia sp.) směrem na Kosmonosy je plně obnovena nově dosazenými jedinci. Ovocné, převážně jabloňové, aleji (č. 4, Malus domestica) na Kuřívody chybí značné množství původních jedinců, ty jsou nepravidelně nahrazeny náletovými dřevinami.

Poměrně zachovalý hospodářský dvůr Hněvousice je v soukromém vlastnictví, je evidován jako nemovitá kulturní památka a je částečně udržován. Naopak původní hospodářský dvůr Ernestin, který má několik soukromých majitelů a nevztahuje se na něho památková ochrana, je ve značně zchátralém stavu.

Zámek Mnichovo Hradiště, zámecký park, Salla Terrena, kapucínský Klášter, kostel sv. Tří králů, kaple sv. Anny a kostel sv. Jakuba Většího jsou nemovité kulturní památky.

Oblast Klášter Hradiště

V areálu bývalého cisterciáckého kláštera a později renesančního zámku sídlí nyní firma Pivovar Klášter. Zámek je proto veřejnosti nepřístupný, je však evidován jako nemovitá kulturní památka. Stejně jako ze strany zámku Mnichovo Hradiště není, díky nepřístupnosti pro veřejnost, možno přímo ověřit pohledovou osu mezi oběma zámky. Je ale evidentní, že osa je narušena vzrostlými nálety na hranici pivovaru.

Ovocné aleje na Neveklovice (č. 9, Prunus domestica, Malus domestica) a od hospodářského dvora Horní Bukovina (č. 15, Malus domestica) k císařské cestě na Klášter Hradiště lemují silnice III. třídy. Obě aleje jsou v obdobně nevyhovujícím stavu, mezerovité, zarostlé nálety, zbylé stromy jsou poškozené nebo odumřelé.

Alej z Kláštera Hradiště směrem k hospodářskému dvoru Pachouň (č. 16) již neexistuje. Původně procházela polnostmi, ale v její první polovině byla pole zcelena do jedné velké plochy a v druhé polovině blíže ke statku přestala být užívána jako cesta a tvoří remíz z pozůstatků ovocných dřevin a náletů. Alej z Jiviny k hospodářskému dvoru Pachouň (č. 17, Pyrus communis, Malus domestica) také prochází polnostmi, ale jako cesta je stále využívána. Alej je značně zachovalá a nepotřebuje větší zásah.

Hospodářský dvůr Klášter Hradiště je v soukromém vlastnictví. Slouží jako ubytovna a není příliš udržován. Hospodářský dvůr Pachouň (Jivina) je také v soukromém vlastnictví,

není udržován ani nijak využíván a chátrá. Z části budov zbývají pouze obvodové zdi. I hospodářský dvůr Kristiánov (Horní Bukovina) má soukromého majitele, je částečně udržován a obýván. Část areálu je evidována jako nemovitá kulturní památka.

Vodní mlýny vybrané oblasti jsou v soukromém vlastnictví. Vodní mlýn Klášter Hradiště - Panská valcha a šrotovna obilí má v provozu turbíny. Válcový mlýn Josefa Düricha slouží jako hotel Malý pivovar. Všechny tyto objekty jsou v pěkném stavu, udržovány. Původní válcový mlýn je zrekonstruován. I Podbukovinský mlýn je v zachovalém stavu.

Kostel Narození Panny Marie v areálu zámku je nemovitá kulturní památka.

Ostatní prvky

Obora Klokočka spadá pod správu Lesů ČR a je v současnosti veřejnosti nepřístupná, neboť stále slouží jako obora k chovu dančí zvěře. Přístupná je pouze kaple sv. Stapina, jedná se o nemovitou kulturní památku a se sochami sv. Judy Tadeáše a sv. Jana Nepomuckého tvoří významný a hodnotný prvek v krajině. V blízkém okolí se nachází dvě národní přírodní památky NPP Klokočka a NPP Rečkov a to v oblastech slatinných a mokřadních biotopů říček Bělé a Rokytky.

Zříceniny hradů Valečov, Zvířetice a zámku Zásadka jsou ve správě obcí Boseň, Bakov nad Jizerou a Sychrov nad Jizerou. Také se jedná o nemovité kulturní památky a významné prvky v krajině. Na zřícenině hradu Zásadka probíhají opravy.

Haškovská bažantnice zcela zanikla a obnova nemá opodstatnění.

Zbylé hospodářské dvory Chocnějovice, Valečov, Soleček, Malobratřice, Studénka, Násedlnice, Zvířetice, Lhotice a Haškov jsou v soukromém vlastnictví. Dvůr Haškov se nedochoval, na místě vznikla průmyslová zóna. Ostatní dvory jsou v zachovalém stavu, dvůr Studénka slouží jako ubytovna, budovy Lhotického dvoru prochází rekonstrukcí.

Také ostatní dochované vodní mlýny jsou v soukromém vlastnictví. Valentův mlýn je stále v provozu, Loučný mlýn je přestavěn na jízdárnu, jen z původního mlýnu Dolec je dnes zbořeníště. Obdobná situace se týká mysliven a hájoven, jsou buď v soukromém vlastnictví a slouží jako obytné budovy, nebo nejsou vůbec dochovány. Cennými prvky v krajině jsou rybníky, bohužel z celého původního panství se jich dochoval jen zlomek. Většina dodnes slouží k chovu ryb.

Ze zbývajících řešených alejí patří jasanová alej z Bakova na Malou Bělou (č. 10, *Fraxinus Excelsior*) k těm zachovalejším. Naopak alej z Bakova na Studénku (č. 11, *Malus domestica*) je ve velice špatném stavu s dlouhými prázdnými úseky. Alej z Veselá k hospodářskému dvoru Lhotice (č. 12, *Malus domestica*, *Tilia* sp) je na krátkém úseku za obcí Veselá složená z lip ve velmi dobrém stavu, pokračující jabloňový úsek ke Lhoticím je naopak neudržovaný a značně mezerovitý. Obdobný stav se týká i posledních dvou jabloňových alejí od hospodářského dvora Studénka ke dvoru Násedlnice (č. 13, *Malus domestica*) a od hospodářského dvora Zvířetice k železniční trati (č. 14, *Malus domestica*).

Z Bakova nad Jizerou směrem na Budu vedla již v době II. vojenského mapování cesta, avšak ani na mapě III. vojenského mapování není podél zakreslena alej. Přesto je zde nyní cca od poloviny vzdálenosti patrná nově založená lipová alej (*Tilia cordata*). Dá se předpokládat, že jedním z důvodů založení je historický křížek a dvě vzrostlé lípy na počátku této nové aleje.

Všechny posledně jmenované aleje lemují silnice II. a III. třídy.

Památné stromy

Na území bývalého panství Mnichovo Hradiště se nachází také několik stromů uznaných za památné. Jejich hodnota je nejen přírodní, ale i historická, kulturní a společenská. V komponované krajině patří k významným prvkům. Památnými se mohou stát mimořádně významné stromy, jejich skupiny a stromořadí.

Tabulka 3: Památné stromy (Památné stromy, © 2007 - 2020)

Obec	Název (druh stromu)	Ks	Obvod kmene (cm)	Rok vyhlášení
Boseň	Lípa srdčitá (<i>Tilia cordata</i>)	1	800	1981
Hněvousice	Lípa srdčitá (<i>Tilia cordata</i>)	1	355	2000
Hněvousice	Dub letní (<i>Quercus robur</i>)	1	374	1997
Jivina	Lípa srdčitá (<i>Tilia cordata</i>)	1	495	1981
Klášteř Hradiště nad Jizerou	Líska turecká (<i>Corylus colurna</i>)	1	345	1981
Koprník	Dub letní (<i>Quercus robur</i>)	11	183 - 342	2007
Koprník	Dub letní (<i>Quercus robur</i>)	2	331, 378	2007
Mnichovo Hradiště	Dub letní (<i>Quercus robur</i>)	1	558	1981
Mukařov	Lípa srdčitá (<i>Tilia cordata</i>)	2	310, 330	1981
Neveklovice	Lípa srdčitá (<i>Tilia cordata</i>)	2	215, 305	2000
Ptýrov	Dub letní (<i>Quercus robur</i>)	8	368 - 610	1981
Strážiště	Lípa srdčitá (<i>Tilia cordata</i>)	7	219 - 427	2000

5.5 Návrh zásad pro další úpravy

K návrhu zásad úpravy nebo obnovy historické krajinné kompozice je potřeba přistupovat z několika úhlů pohledu.

Hlavním hlediskem v přístupu ke krajině je platná legislativa a systém správy řešeného území. Je však nutno přihlídnout i ke způsobu využívání krajiny, její funkci. Životní styl lidí doby barokní se od toho současného velmi lišil. Barokní krajina měla své zákonitosti, úzce propojovala funkční a estetickou stránku. Dalším hlediskem důležitým pro zachování historické krajiny je její přirozený ráz. Každý zásah do krajiny by měl zohledňovat geologické, půdní a podnebné podmínky, a z nich vycházející přirozenou vegetaci.

Návrh zásad pro další úpravy v řešeném území je opět založen na systému, použitým v rozborové části bakalářské práce, tedy dělení na oblasti s významným centrálním prvkem.

5.5.1 Legislativa

Mnoho prvků řešeného území má status nemovité kulturní památky nebo spadá do památkové zóny. V takovém případě je způsob ochrany a obnovy dán v první řadě zákonem 20/1987 Sb. O státní památkové péči.

Ochranou přírody a krajiny se zabývá množství právních předpisů a navazujících metodik. Stěžejním je zákon 114/1992 Sb. O ochraně přírody a krajiny a jeho prováděcí vyhlášky, např. vyhláška 189/2013 Sb. O ochraně dřevin a povolování jejich kácení. Nakládání se zemědělskou půdou ošetřuje zákon 252/1997 Sb. O zemědělství nebo zákon 334/1992 Sb. O ochraně zemědělského půdního fondu. Z dalších třeba jmenovat Lesní zákon 289/1995 Sb., Zákon o ochraně ovzduší 201/2012 Sb., Vodní zákon 1254/2001 Sb. nebo např. Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí 100/2001 Sb.

Fungováním obor a bažantnic se zabývá zákon 449/2001 Sb. O myslivosti a správou rybníků zákon 99/2004 Sb. O rybářství.

Aleje

Specifickým prvkem v krajině jsou aleje, tedy oboustranná stromořadí podél dopravní infrastruktury. V jejich případě je hlavní důraz kladen na dopravní bezpečnost.

Zákon č. 13/1997 Sb. O pozemních komunikacích a jeho prováděcí vyhláška č. 104/1997 Sb. Zákon o pozemních komunikacích upravuje především bezpečnost provozu pod alejí, aleje rostoucí na krajnici nařizuje odstranit. U dálnic je požadované, aby všechny větve stromů zasahovaly maximálně do vzdálenosti 2 m od krajnice vozovky. V případě komunikací nižších tříd větve nesmí zasahovat níže než 5 m nad vozovku.

Aleje není dovoleno sázet, a ani obnovovat stávající, v ochranných pásmech inženýrských sítí a v rozhledových polích křižovatek (podrobnosti upravují příslušné zákony č. 458/2000 Sb., č. 222/1994 Sb., č. 79/1957 Sb., č. 274/2001 Sb., č. 151/2000 Sb.).

Česká technická norma ČSN 73 6101 (2018) Projektování silnic a dálnic stanovuje, kde a v jaké vzdálenosti mohou být stromy vysazovány. Tato norma platí pro projektování silnic, dálnic a veřejně přístupných účelových komunikací ve volné krajině, neplatí tedy pro lesní a polní cesty. Vzdálenost stromů od krajnice by měla být v přibližné vzdálenosti na rovině 5 metrů od zpevněné krajnice, v násypu 3 metry a v zářezu 9,5 metru, aby netvořily

překážku pro průjezd vozidel. V případě osazení okrajového svodidla musí být stromy vzdáleny minimálně 1 m od krajnice.

Vzdálenost mezi stromy by měla odpovídat průměru koruny dospělého stromu, ve většině případů se pro výpočet rozestupu uvažuje 1,5 – 2násobek velikosti (ale až 5násobek u kulovitých forem). U velkých stromů, jako jsou např. duby nebo lípy, by se jednalo o 15-20 m, stromy se středně velkou korunou by měly být vysazovány alespoň 12 m od sebe a stromy malých rozměrů alespoň 8 m. Doporučuje se nahrazovat ovocné dřeviny okrasnými.

Preferováno je také postupné kácení a následná obnova tak, aby nebyl narušen život v místním biotopu a fauna měla možnost postupného přesídlení.

Památné stromy

Dle § 46 zákona 114/1992 Sb. by bylo na místě vyhlásit jako památné dva stromy v areálu zámku Mnichovo Hradiště, a to borovici černou (*Pinus nigra*) v blízkosti Sally Terreny a lípu srdčitou (*Tilia cordata*) v levé části parteru. Stejně tak i dvě lípy (*Tilia cordata*) u křížku na počátku lipové aleje z Bakova nad Jizerou směrem na Budu. Zároveň by mohl být i tento křížek dle § 3 zákona č. 20/1987 Sb. navržen na kulturní památku.

Za úvahu by jistě stálo vyhlášení významnými krajinnými prvky i dvou stromořadí, lipové aleje (*Tilia cordata*) na Hoškovice a ovocné aleje (*Malus domestica*, *Prunus avium*) ke Káčovu.

5.5.2 Seznam vhodných dřevin

Při výběru vhodných dřevin na vybraná stanoviště je nutné se držet osvědčených druhů, které jsou místně aklimatizovány a do daných přírodních podmínek patří. Tyto dřeviny se lépe ujímají a dobře prospívají. Při výsadbách se rozlišuje, jaké druhy se umístí do prostředí obcí a jaké do volné krajiny. Stejně tak různé druhy patří do okolí vodních toků a rybníků nebo podél komunikací.

Potenciální přirozená vegetace pro řešené území:

Střemchová jasenina

Aleje:

- jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*) – 20-35 m vysoký strom, lužní lesy, pobřežní křoviny, suťové a roklinové lesy; světlomilný
- střemcha hroznovitá (*Padus avium*) - 3–12 m vysoký keř nebo strom, lužní lesy, okraje toků, okraje vlhčích lesů, často se pěstuje parcích a zahradách; vlhké, humózní a živinami bohaté půdy
- lípa srdčitá (*Tilia cordata*) - 20-30 m vysoký strom, není vhodná do znečištěného ovzduší, nižší polohy

Suchá stanoviště:

- javor mléč (*Acer platanoides*) - strom 20–30 m vysoký; kmen až 1 m v průměru, suťové lesy, háje, bučiny, minerálně bohaté půdy
- lípa srdčitá (*Tilia cordata*) – 20–30 m vysoký strom, není vhodná do znečištěného ovzduší, nižší polohy

- svída krvavá (*Cornus sanguinea*) – keř vysoký 2–5 m, vápencové půdy, roste i v neutrálních, a i lehce kyselých půdách
- meruzalka srstka (*Ribes uva-crispa*) - trnitý, až 1,5 m vysoký keř, skalnaté svahy, suťové lesy, synantropně houštiny, opuštěná sídla, zídky, ploty
- meruzalka červená (*Ribes rubrum*) – keř, vysoký 0,5–2 m, plné slunce a živnou, propustnou půdu, mrazuvzdorná
- bez černý (*Sambucus nigra*) - keř, vzácně strom (až 8 m), světlé lesy, křoviny, rumišťe, dusíkem bohatá stanoviště; ukazatel vlhkosti

Vlhká stanoviště:

- jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*) – 20–35 m vysoký strom, lužní lesy, pobřežní křoviny, suťové a roklinové lesy; světlomilný
- olše lepkavá (*Alnus glutinosa*) - až 20 m vysoký keř nebo vícekmenný strom, lužní lesy, na březích vod, v mokřinách
- dub letní (*Quercus robur*) – mohutný, vysoký strom (až 35 m), vlhké, hlubší a úrodné půdy
- střemcha hroznovitá (*Padus avium*) - 3–12 m vysoký keř nebo strom, lužní lesy, okraje toků, okraje vlhčích lesů, často se pěstuje parcích a zahradách; vlhké, humózní a živinami bohaté půdy
- brslen evropský (*Euonymus europaea*) – 2–6 m vysoký vytrvalý keř, lužní lesy, lesní okraje, křoviny, mírně vlhké, hluboké půdy
- svída krvavá (*Cornus sanguinea*) – keř vysoký 2–5 m, vápencové půdy, roste i v neutrálních, a i lehce kyselých půdách
- líska obecná (*Corylus avellana*) – 2–6(8) m vysoký keř, okraje lesů, světlé lesy, křoviny; vlhké půdy
- javor klen (*Acer pseudoplatanus*) - až 40 m vysoký strom, kmen až 1,5 m v průměru, suťové lesy, vlhké a na živiny bohaté půdy
- bez černý (*Sambucus nigra*) - keř, vzácně strom až 8 m, světlé lesy, křoviny, rumišťe, dusíkem bohatá stanoviště; ukazatel vlhkosti (Atlas rostlin, © 2020; Listnaté stromy, Listnaté keře, © 2020)

Černýšová dubohabřina

Aleje:

- lípa srdčitá (*Tilia cordata*) - 20–30 m vysoký strom, není vhodná do znečištěného ovzduší, nižší polohy
- jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*) - 20–35 m vysoký strom, lužní lesy, pobřežní křoviny, suťové a roklinové lesy; světlomilný

Suchá stanoviště:

- lípa srdčitá (*Tilia cordata*) - 20–30 m vysoký strom, není vhodná do znečištěného ovzduší, nižší polohy
- líska obecná (*Corylus avellana*) – 2–6(8) m vysoký keř, okraje lesů, světlé lesy, křoviny; vlhké půdy
- svída krvavá (*Cornus sanguinea*) - keř vysoký 2–5 m, vápencové půdy, roste i v neutrálních, a i lehce kyselých půdách

- habr obecný (*Carpinus betulus*) - až 20 m vysoký strom, ve výmladkových porostech, smíšené listnaté lesy, teplomilný
- dub zimní (*Quercus petraea*) - mohutný, vysoký (až 40 m) strom, kypré, vysýchavé půdy
- bříza bělokorá (*Betula pendula*) - až 25 m vysoký strom nebo statný keř, lesy, paseky, haldy, výsypky; na chudších, sušších půdách

Vlhká stanoviště:

- dub letní (*Quercus robur*) - na těžších půdách, ovlivněných pomalu zasakující srážkovou vodou
- líska obecná (*Corylus avellana*) – 2–6(8) m vysoký keř, okraje lesů, světlé lesy, křoviny; vlhké půdy
- jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*) - 20–35 m vysoký strom, lužní lesy, pobřežní křoviny, suťové a roklinové lesy; světlomilný
- svída krvavá (*Cornus sanguinea*) - keř vysoký 2–5 m, vápencové půdy, roste i v neutrálních, a i lehce kyselých půdách
- buk lesní (*Fagus sylvatica*) – vysoký až 30 m, ve stinných polohách, alkalická, humózní, živná, propustná půda
- javor klen (*Acer pseudoplatanus*) - až 40 m vysoký strom, kmen až 1,5 m v průměru, suťové lesy, vlhké a na živiny bohaté půdy
- hloh obecný (*Crataegus laevigata*) – trnitý keř vysoký až 8 m, v polostinných místech na průměrně vlhkých, propustných, spíše živnějších půdách; na okrajích lesů, v mezofilních křovinách podél mezí nebo potoků, příměs v keřovém patře (Atlas rostlin, © 2020; Listnaté stromy, Listnaté keře, © 2020)

Biková bučina

Suchá stanoviště:

- dub zimní (*Quercus petraea*) - mohutný, vysoký (až 40 m) strom, kypré, vysýchavé půdy

Vlhká stanoviště:

- buk lesní (*Fagus sylvatica*) – vysoký až 30 m, ve stinných polohách, alkalická, humózní, živná, propustná půda (Atlas rostlin, © 2020; Listnaté stromy, Listnaté keře, © 2020)

Nerozlišené bazifilní teplomilné doubravy

Suchá stanoviště:

- dub zimní (*Quercus petraea*) - mohutný, vysoký (až 40 m) strom, kypré, vysýchavé půdy
- dřín jarní (*Cornus mas*) – 2–7 m vysoký keř nebo strom, suché stráně, světliny lesů, na vápenci, zákonem chráněný jako ohrožený
- ptačí zob obecný (*Ligustrum vulgare*) – keř vysoký 2–5 m, snáší jak sucho, tak i vlhké půdy
- hloh jednosemenný (*Crataegus monogyna*) – keř (strom) vysoký 2–10 m, zásadité půdě, náchylný k bakteriální spále růžovitých

- dub pýřitý (šípák) (*Quercus pubescens*) – strom vysoký 2–20 m, na svažitých lokalitách na minerálně bohatých půdách v nejteplejších oblastech
- jeřáb ptačí (*Sorbus aucuparia*) - keř nebo strom, až 18 m vysoký, světlé lesy a jejich lemy, skály, paseky; půdy chudé na živiny

Vlhká stanoviště:

- dub letní (*Quercus robur*) - na těžších půdách, ovlivněných pomalu zasakující srážkovou vodou,
- ptačí zob obecný (*Ligustrum vulgare*) – keř vysoký 2–5 m, snáší jak sucho, tak i vlhké půdy (Atlas rostlin, © 2020; Listnaté stromy, Listnaté keře, © 2020)

Dřeviny pro obnovu vybraných alejí řešeného území:

- jabloň domácí (*Malus domestica*) – strom vysoký až 10 m, snáší slunce, polostín i vlhko, hluboká, propustná, štěrkovitá až kamenitá půdě, nejpoužívanější do alejí a sadů
- slivoň obecná (*Prunus domestica*) - strom vysoký až 6 m, snáší slunce, polostín i vlhko, těžké, propustné půdy, nejpoužívanější do alejí a sadů
- hrušeň obecná (*Pyrus communis*) – strom vysoký 10–15 m, půdy bohatší na živiny, velmi dobře propustné, s neutrální až zásaditou půdní reakcí, klidně i suché až kamenité, nejpoužívanější do alejí a sadů
- třešeň ptačí (*Prunus avium*) – strom vysoký 3–35 m, v křovitých stráních, mezích, lesích a remízcích, nejpoužívanější do alejí a sadů
- jírovec pleťový (*Aesculus carnea*) – strom vysoký 15–20 m, snáší slunce, polostín i vlhko, hlinité, humózní půdy, nejpoužívanější do alejí (Atlas rostlin, © 2020; Listnaté stromy, Listnaté keře, © 2020)

Dřeviny vhodné pro obnovu alejí podél silnic I. a II. třídy:

- javor babyka (*Acer campestre*) - až 20 m vysoký strom, někdy keř, pro teplomilné doubravy, meze, křoviny, lesostepi, lužní lesy; je teplomilný, nesnáší záplavy
- javor mléč (*Acer platanoides*) - strom 20–30 m vysoký; kmen až 1 m v průměru, pro suťové lesy, háje, bučiny a minerálně bohaté půdy
- javor klen (*Acer pseudoplatanus*) - až 40 m vysoký strom, kmen až 1,5 m v průměru, pro suťové lesy, vlhké a na živiny bohaté půdy
- bříza bělokorá (*Betula pendula*) - až 25 m vysoký strom nebo statný keř, pro lesy, paseky, haldy, výsypky; prospívá na chudších, sušších půdách
- jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*) - 20–35 m vysoký strom, pro lužní lesy, pobřežní křoviny, suťové a roklinové lesy; je světlomilný

5.5.3 Návrh obnovy

Oblast Mnichovo Hradiště

V areálu zámku Mnichovo Hradiště byl v nedávné době nákladně zrekonstruován krajinářský park, proto se návrh vztahuje na zahradní parter, hlavní průčelí zámku a prostor v okolí sochy Václava Budovce z Budova. Pro zahradní parter je navrženo zachovat původní projekty Břetislava Štorma a Jana Ondřeje. Stávající živé ploty z meruzalky alpské (*Ribes*

alpinum var. pumilum) okolo travnatých ploch je nutné obnovit dosazením chybějících jedinců. Záhony červenokvětých polyantek (Rosa 'ROTILIA') lemující hlavní osu k zámku je vhodné doplnit jarními cibulovinami - červenými tulipány (Tulipa sp.). V místech průsečíků hvězdicových cest do středových záhonů je navrženo, s ohledem na historický ráz parku, znovu umístit vodní prvky, které budou sloužit zároveň jako pítka pro ptactvo a hmyz. Tvarované kulovité zimostřázy (Buxus sempervirens) a kuželovité habry (Carpinus betulus) v rozích záhonů budou zachovány.

V prostoru hlavního průčelí zámku návrh doporučuje obnovit tři obdélníkové záhony lemované nezpevněnými mlatovými cestami. Středová travnatá plocha každého bude opět ohraničena stříhaným živým plotem (Buxus sempervirens) a záhony letniček (Tagetes patula, Begonia semperflorens, Senetio bicolor). V centru středového záhonu je navrženo opět umístit vhodný vodní prvek. Podél obvodové zdi v celé délce průčelí zámku není vhodné vysazovat stromy nebo keře, aby mohly být zachovány vizuální osy na zámek Klášter Hradiště a kostel sv. Jakuba Většího. V prostoru sochy Václava Budovce z Budova z boku levého křídla zámecké budovy je návrh postaven na obnově původní cesty zarostlé travním drnem, vznikne tak lichoběžníková plocha s trávnikem. Ten bude nezpevněnou mlatovou cestou vedoucí až k pomníku rozdělen na dvě poloviny. Z obou stran podél nové cesty je navrženo založit růžové záhony (Rosa 'Meideautri' LEONARDO DA VINCI). Podél ohradní zdi, která lemuje prostor ze dvou stran, je doporučeno odstranit vzrostlé náletové keře a javory (Acer platanoides) a vysadit jírovce (Aesculus hippocastanum) typické pro tento areál, které doplní torzo stromořadí s průhledy na město.

Boční prostor pravého křídla zámku je vhodné ponechat jako krajinářský park. Měla by být pouze vybudována nezpevněná mlatová cesta tak, aby navazovala na cestu v průčelí zámku a kontinuálně vedla podél celé čelní ohradní zdi.

Aleje v oblasti na sever od areálu zámku budou řešeny jen částečně vzhledem k uskutečněné i plánované nové zástavbě „Za zámkem“. Návrh obnovy alejí č. 5 (Malus domestica, Prunus avium) a č. 6 (Malus domestica, Prunus avium) se týká částí od hranice památkové zóny k bývalé sychrovské bažantnici. Aby nebyl narušen místní biotop, měly by být zachovány zbylé stromy a ošetřeny zmlazovacím a zdravotním řezem. Následně proběhne dosadba nových jedinců původního druhu v rozestupu 6 m. Ovocná alej č. 6 směrem na Káčov lemuje nezpevněnou turistickou „Svatojakubskou cestu“. Vzhledem k tomu, že se jedná o jednu z prvních, a tedy stěžejních alejí v krajině, měla by být vyhlášena významným krajinným prvkem. V místě křižovatky alejí č. 6 a č. 7 je navržena obnova původního křížku podle dochovaných materiálů (fotografie, kroniky atd.) a vysazení dvou stromů lípy srdčité (Tilia cordata). Jabloňovou alej (č. 7, Malus domestica) lemující místní komunikaci západně od křížku je vhodné v tomto krátkém úseku obnovit stejným způsobem jako č. 6. Návrh obnovy aleje od zámku na Podolí (č. 8, Malus domestica, Prunus avium) podél nefrekventované silnice III. třídy počítá s dosazením původními ovocnými druhy v rozestupu 10 m s výjimkou křižovatek a vjezdů na pole. Stávající stromy budou ošetřeny zmlazovacím a zdravotním řezem.

V lipové aleji (č. 1, Tilia sp.) k Hoškovicím patřící k nejzachovalejším v řešeném území by bylo vhodné několik málo chybějících jedinců, vzhledem k mohutnosti těch stávajících, nahradit stromy s obvodem kmene 20/25 cm. Nutná je pak pravidelná údržba průjezdního profilu lokálním redukčním řezem (platí i pro obnovenou lipovou alej (č. 3, Tilia sp.) směrem

na Kosmonosy). Naopak v jabloňové aleji (č. 2, *Malus domestica*) na Sobotku patřící k nejvíce poškozeným by mělo být přistoupeno k radikální obnově, a to i z důvodu, že se jedná o komunikaci II. třídy a alej musí splňovat bezpečnostní parametry. S ohledem na biotopy v okolí zbývajících stromů bude obnova rozvržena do několika časových úseků. Ovocné stromy je třeba nahradit okrasnými, konkrétně byl vybrán javor klen (*Acer pseudoplatanus*) odolný proti zasolení a splňující výšku nasazení koruny minimálně 5 m. Stromy budou vysazovány ve vzdálenosti 5 m od krajnice ve sponu 20 m. Stejný postup je navržen i pro stávající ovocnou alej (č. 4, *Malus domestica*) na Kuřívody v úseku komunikace II. třídy, ale i v úseku značně frekventované komunikace III. třídy mezi městy Mnichovo Hradiště a Klášter Hradiště.

Nevhodné náletové dřeviny by měly vždy vyřezávány postupně s ohledem na zachování místních biotopů.

Oblast Klášter Hradiště

Veřejnosti nepřístupný areál zámku není řešen, návrh se vztahuje pouze na obnovu vizuálních os na zámek Mnichovo Hradiště a kostel sv. Jakuba Většího. V jediném možném místě, při vstupu do krypty původního kláštera, by měly být ve svahu pod ohradní zdí vyřezány náletové dřeviny. Ponechány budou pouze hodnotnější vzrostlé exempláře javorů (*Acer platanoides*) a jasanů (*Fraxinus excelsior*), tak aby byly umožněny požadované průhledy.

Pro ovocné aleje na Neveklovice (č. 9, *Prunus domestica*, *Malus domestica*) a od hospodářského dvora Horní Bukovina (č. 15, *Malus domestica*) k císařské cestě na Klášter Hradiště lemující málo frekventované silnice III. třídy je navržena pouze dosadba původními ovocnými druhy v rozestupu 10 m s výjimkou křížovatek a vjezdů na pole. Stávající stromy budou ošetřeny zmlazovacím a sesazovacím řezem. U aleje z Jiviny k hospodářskému dvoru Pachouň (č. 17, *Pyrus communis*, *Malus domestica*) lemující polní cestu je nutná dosadba několika chybějících jedinců původních druhů.

Ostatní prvky

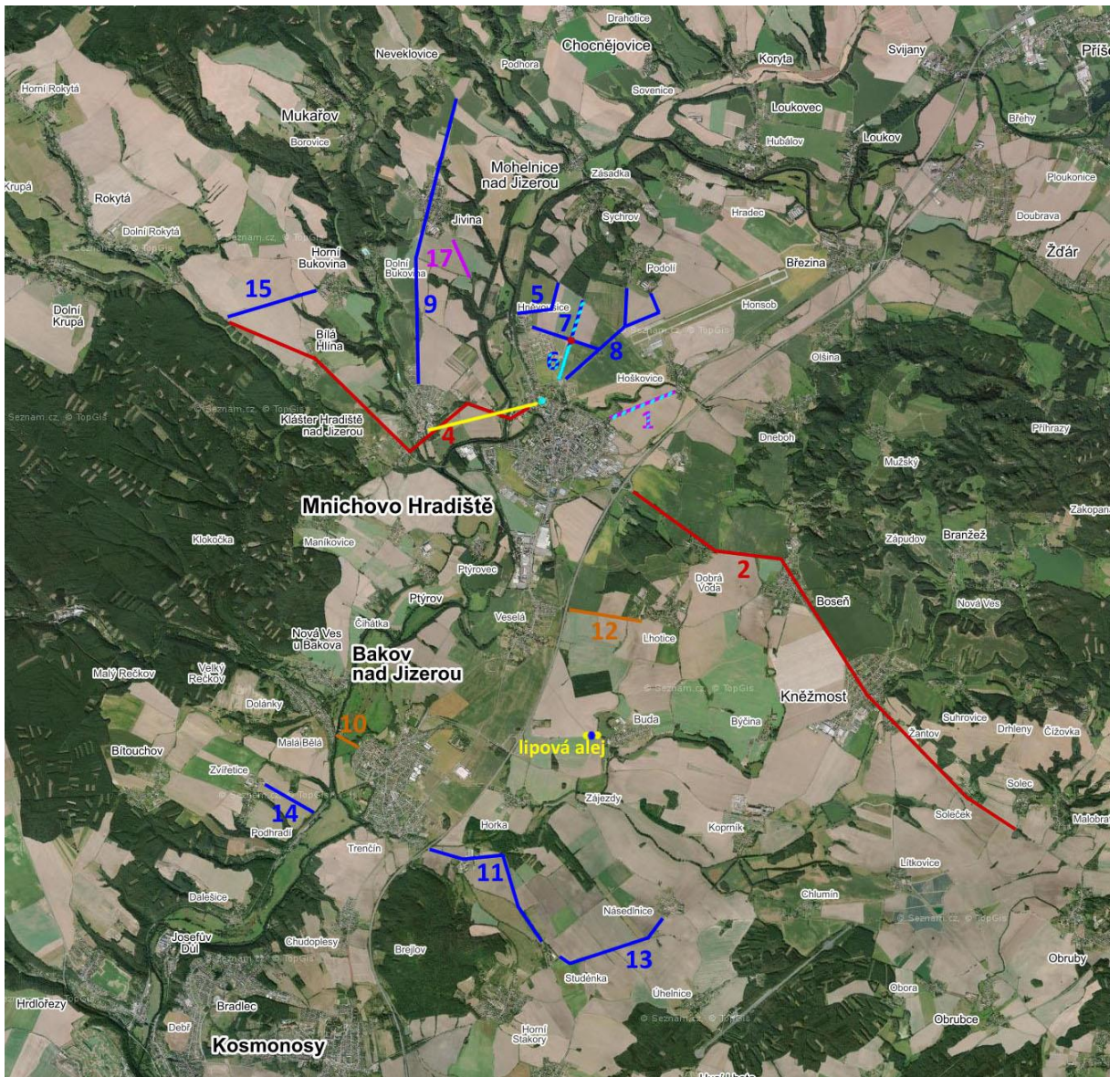
Zachovalá jasanová alej z Bakova na Malou Bělou (č. 10, *Fraxinus Excelsior*) si vyžaduje pouze pravidelnou údržbu průjezdního profilu lokálním redukčním řezem, vzhledem k tomu, že lemuje frekventovanou silnici II. třídy. V úseku ochranného pásma nadzemního elektrického vedení je alej přerušena.

Zbývajících ovocné aleje z Bakova na Studénku (č. 11, *Malus domestica*), z Veselé k hospodářskému dvoru Lhotice (č. 12, *Malus domestica*), alej od hospodářského dvora Studénka ke dvoru Násedlnice (č. 13, *Malus domestica*) a od hospodářského dvora Zvířetice k železniční trati (č. 14, *Malus domestica*) lemují méně frekventované silnice III. třídy. Pro všechny je navržen stejný postup obnovy: ošetření stávajících stromů zmlazovacím a zdravotním řezem, vyřezání náletových dřevin (postupně s ohledem na zachování místních biotopů) a dosadba původními ovocnými druhy v rozestupu 10 m (s výjimkou křížovatek).

Krátké lipové úseky (č. 12, *Tilia sp.*) a z Bakova nad Jizerou směrem na Budu (*Tilia cordata*) by měly být pravidelně udržovány lokálním redukčním řezem v místě průjezdního profilu.

Obr. 17: Návrh obnovy v současné ortomapě (Letecká mapa, © 2020)

Linie

červená barva	radikální obnova aleje – nahrazení ovocných dřevin za okrasné
žlutá barva	obnova pohledové osy
modrá barva	aleje ošetřené řezem a dosaženy původním druhem
tyrkysová barva	navržení aleje na památnou
hnědá barva	údržba průjezdního profilu aleje
fialová barva	aleje pouze dosažena chybějícími jedinci

Bod

červená barva	obnova původního křížku a dosažení dvou lip
žlutá barva	navržení stromů na památné
modrá barva	navržení křížku na kulturní památku
tyrkysová barva	úpravy zámeckého parku

6 Diskuse

Panství Mnichovo Hradiště patřilo rozlohou k největším z celého valdštejnského dominia. Na tu dobu neobvyklá rozloha byla dána spojením devíti menších panství. Zcela evidentní je zde snaha Valdštejnů sjednotit většinu Boleslavského kraje v jeden kompaktní hospodářský celek. Zároveň umístění mnichovohradištkého panství v zemědělsky využitelné oblasti podél toku řeky Jizery z něj učinilo i jedno z nejvýznamnějších.

Také rozbohem prokázaná krajinná kompozice pochází až z doby, kdy panství vlastnili Valdštejnové. Předchozí majitel Václav Budovec z Budova, který vystavěl v Mnichově Hradišti renesanční zámek, zemřel v roce 1621. A ani Müllerova mapa Čech z roku 1720, tedy o sto let později, nevykazuje na území panství znaky komponované krajiny. Jsou sice zakresleny hlavní prvky panství (klášter v Klášteře Hradiště, zámek s klášterem a kaplí v Mnichově Hradišti a vrch Káčov), které později dávají základ barokní krajině, ale pokud lze usuzovat na záměrnou renesanční kompozici předcházející té barokní, tak pouze v rovině vizuálních a symbolických vazeb.

Naopak mapa I. vojenského mapování z druhé poloviny 18. století již zaznamenává první znaky komponované krajiny. Na základě historických rešerší se dá usuzovat, že barokní úpravy v krajině započaly barokní přestavbou zámku v Mnichově Hradišti, po které následovalo založení parku se Sallou Terrenou a stavba kaple sv. Anny. Mimo zámecký areál byl vystavěn např. kostel sv. Jakuba Většího a množství vodních mlýnů. Z mapy jsou patrné nově založené aleje, bažantnice a obory, mezi nimi i nejvýznamnější obora Klokočka s barokní hvězdící střeleckých průseků. Středem kompozice je kříž alejí propojujících zámek Mnichovo Hradiště, hospodářský dvůr Hněvousice a přírodní vrch Káčov.

Následné II. vojenské mapování zobrazuje panství jako krajinu bez pochyb cíleně komponovanou. Systém polností s množstvím hospodářských dvorů svědčí o promyšleném zemědělském využívání oblastí podél řeky Jizery. Rozsáhlé lesní úseky slouží k chovu a lovu lesní zvěře prostřednictvím četných bažantnic a obor. Nové rybniční soustavy dokládají nejen chov ryb, ale i cílené hospodaření s vodou v krajině. Rybníky zde evidentně nahrazují chybějící přírodní jezera. Krajina je osazována drobnými barokními stavbami, loveckými zámečky, střeleckými altány, myslivnami, ale především drobnými sakrálními objekty jako jsou kapličky, křížky, boží muka a poutní místa při cestách.

Obrazem baroka jsou ale především aleje. Celé panství je protkáno sítí cest lemovaných alejemi. Vytváří kompozici fyzických vazeb mezi hlavními prvky krajiny a prvky vedlejšími. V centru kompozice jsou zámky Mnichovo Hradiště a Klášter Hradiště alejemi propojené s nejvýznamnějšími hospodářskými dvory, oborami a bažantnicemi. Důvodem přenesení rezidenčního sídla valdštejnského panství po požáru Zvířetic do Mnichova Hradiště byla nejen honosnost Budovcova renesančního zámku, ale jistě i jeho strategické umístění na průsečíku čtyř významných císařských cest směřujících severovýchodně na Liberec, jihovýchodně na Sobotku, jižně na Mladou Boleslav a severozápadně na Kuřívody.

Umístění obou zámeckých areálů na skalnatých ostrozích na protilehlých březích řeky Jizery spolu s nedalekým vrchem Káčov dávají vzniknout unikátnímu systému pohledových linií. Naprosto jedinečná je osa mezi zámky, která je vytvořena přirozeně přes hluboké údolí řeky, a ne uměle alejemi.

Zatímco zámek v Klášteře Hradiště si ponechává svoji renesanční podobu a slouží jako sídlo správy panství, zámecký areál v Mnichově Hradišti je přebudován na barokní klenot. Na hlavní ose zámku, směřující ke klášternímu areálu, je založen pravidelný zahradní parter, v jehož centru je vystavěna budova Sally Terreny. Alejí k vrchu Káčov, navazující na hlavní zámeckou osu, se tak barokní zámecký areál propojuje s okolní krajinou.

Přestože současné utváření krajiny je zcela odlišné a ani Mnichovohradištsko se nevyhnulo trendu obřích průmyslových, obchodních a obytných zón, svoji barokní podobu si zachovalo. Oba zámky spolu s Káčovem stále plní úlohu krajinných dominant a vazby, které se od nich se odvozují, jsou dodnes ve velké míře zachovány. Kompozice fyzických vazeb tvořených alejemi se dochovala v téměř nezměněné podobě, avšak samotné dřeviny vyžadují mnohem více péče, než bylo dosavadní praxí. Ani systém vizuálních vazeb není vážně narušen.

Terénní šetření ale také ukázalo naopak špatný fyzický stav nebo dokonce zánik mnoha ostatních prvků. Původní barokní stavby ztratily, svůj vzhled i funkci. Nezachovaly se střelecké průseky s pavilonem v klokočské oboře, zcela zanikla sychrovská bažantnice, hospodářské dvory chátrají, vymizely mnohé myslivny i drobné sakrální objekty.

Na druhou stranu roční putování krajem odhalilo i nadšence, kteří tyto škody napravují. Jako v případě repliky sochy sv. Jana Nepomuckého ve Veselé nebo zprovoznění dvou vodních mlýnů v Trenčíně, mlýna v Chocnějovicích nebo Panské valchy na Zábrdce. Rekonstruován je i unikátní osmiúhelníkový hospodářský dvůr ve Lhoticích, jehož oprava za poslední rok viditelně pokročila.

Je tedy na nás, budeme-li mít vůli skloubit nároky moderní doby s moudrostí generací minulých a zachovat to dobré generacím budoucím.

7 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak se vybrané území bývalého panství Mnichovo Hradiště vyvíjelo od doby, kdy bylo barokně upraveno, až do současnosti a na základě přírodních podmínek, vývoje a současného stavu stanovit zásady pro jeho další úpravy.

Na podkladě literárních rešerší zkoumaného období, rozboru dobových mapových děl a terénního šetření byly identifikovány struktury historické krajinné kompozice. Zároveň byl vytvořen soupis barokních prvků a linií v krajině s popisem jejich historie a současného stavu.

Výsledkem tohoto rozboru jsou grafické zákresy do historické i současné mapy, které potvrzují existenci komponované krajiny v řešeném území. Součástí rozboru je fotodokumentace v samostatné příloze bakalářské práce.

Z rozboru následně vychází návrh zásad pro obnovu a zachování komponované krajiny v řešeném území. V návrhu je zohledněn současný stav prvků, přírodní podmínky území a platná legislativa. Návrh je opět doplněn grafickým zákresem navrhovaných úprav do současné mapy.

Bakalářská práce splňuje vytyčený cíl, potvrzuje barokní krajinou kompozici v řešeném území a navrhuje zásady pro její další úpravu.

Vzhledem k značnému územnímu rozsahu panství byl výzkum zaměřen především na centrální část kompozice. Toho by mohlo být v budoucnu využito k rozšíření práce rozdělením řešeného území na menší celky původních devíti samostatných panství a jejich podrobnějšímu zkoumání.

Bakalářská práce bude nabídnuta Městskému úřadu v Mnichově Hradišti. Může tak sloužit nejen jako podklad pro péči o dochovanou krajinu, ale také jako příklad možné prezentace oblasti pro další rozvoj turistického ruchu. Obnovou barokní krajiny mohou stávající turistické cíle získat na atraktivitě a podávat ucelenější obrázek historie tohoto krásného koutu naší země.

8 Seznam literatury

AULIG, Günther a Birgit BÖHM, 2001. Historische Kulturlandschaft und Ländliche Entwicklung. *Materialien zur Ländlichen Entwicklung: Historische Kulturlandschaft*. München: Bayerisches Staatsministerium für Landwirtschaft und Forsten, 2001(39), 9-14. ISSN 0943-7622.

BARUSOVÁ, Hana, 2014. Panství Mnichovo Hradiště očima vrchnostenského úředníka a českého vlastence Tomáše Hindla: výběrová edice kroniky. *Sborník archivních prací*. Praha: Odbor archivní správy a spisové služby MV ČR, 64(1), 151-196. ISSN 0036-5246.

BENDER, Barbara, 2006. Place and landscape. TILLEY, Chris a Webb KEANE. *Handbook of Material Culture* [online]. London: SAGE Publications, s. 303-305 [cit. 2020-02-15]. ISBN 1-4129-0039-5.

CULEK, Martin, Vít GRULICH, Zdeněk LAŠTŮVKA a Jan DIVÍŠEK, 2013. *Biogeografické regiony České republiky*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6693-9.

ČADA, Václav a Martina VICHROVÁ, 2012. Rukopisné mapy krajů Jana Kryštofa Müllera: Krajina a sídla v Čechách na počátku 18. století. In: CHODĚJOVSKÁ, Eva a Robert ŠIMŮNEK, ed. *Krajina jako historické jeviště*. Praha: Historický ústav AV ČR, s. 123-142. ISBN 978-80-7286-199-6.

ČADA, Václav, 2006. Hodnocení polohové a geometrické přesnosti prvků II. vojenského mapování lokalizovaných v S-JTSK. In: *Historická krajina a mapové bohatství Česka: Prameny, evidence, zpřístupňování, využívání*. Praha: Historický ústav AV ČR, s. 82-104. ISBN 80-7286-093-3.

ČERNÝ, Václav, 2009. *Barokní divadlo v Evropě*. V Příbrami: Pistorius & Olšanská. Scholares, sv. 20. ISBN 978-80-87053-33-1.

DIKOWITSCH, Hermann, ed., c2014. *Kulturlandschaft*. St. Pölten: Amt der NÖ Landesregierung, Abteilung Kunst und Kultur, 64 s. *Denkmalpflege in Niederösterreich, Bd. 50*.

EZECHEL, Miroslav, 2010. Vývoj krajiny v období baroka b Čechách a na Moravě. In: *1. ročník projektu: Historická zeleň regionu střední Čechy: přednáškové a výjezdní studijní bloky pro studenty 3. VOŠ, 3. DSVOŠ: sborník přednášek*. Mělník: Vyšší odborná škola zahradnická a Střední zahradnická škola, s. 27-30. ISBN 978-80-254-8251-3.

EZECHEL, Miroslav, 2011. Církevní stavby a jejich doprovodná vegetace v krajině. In: *2. ročník projektu Historická zeleň regionu Střední Čechy: soubor odborných textů pro výuku zahradnická tvorby*. Mělník: Vyšší odborná škola zahradnická a Střední zahradnická škola, s. 113-124. ISBN 978-80-904782-1-3.

FIŠERA, Zdeněk. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. 2. díl. Praha: Libri, 2010, s. 175–176.

GORYS, Erhard, 1994. *Tschechische Republik: Kultur, Landschaft und Geschichte in Böhmen und Mähren*. Köln: DuMont, 412 s. *DuMont Dokumente*. ISBN 3-7701-2844-3.

GUNZELMANN, Thomas, 2001. Die Erfassung der historischen Kulturlandschaft. *Materialien zur Ländlichen Entwicklung: Historische Kulturlandschaft*. München: Bayerisches Staatsministerium für Landwirtschaft und Forsten, 2001(39), 15-32. ISSN 0943-7622.

HÁJEK, Pavel, 2003. *Česká krajina a baroko: urbanismus českého baroka na příkladu města Jičína a jeho okolí*. Praha: Malá Skála. ISBN 80-902-7776-4.

HÁJEK, Pavel, 2003. *Česká krajina a baroko: urbanismus českého baroka na příkladu města Jičína a jeho okolí*. Praha: Malá Skála. ISBN 80-902-7776-4.

HANSMANN, Wilfried, 1963. *Barock: Deutsche Baukunst*. 4. Aufl. Autor úvodu Georg MIELKE. Leipzig: E.A.Seemann, 211 s.

HENDRYCH, Jan, 2005, c2000. *Tvorba krajiny a zahrad: historické zahrady, parky a krajina jako významné prvky kulturní krajiny; jejich proměny, hodnoty, význam a ochrana*. 2., přepr. vyd. Praha: Vydavatelství ČVUT. ISBN 80-010-3163-2.

HORYNA, Mojmir a Květa KŘÍŽOVÁ, 1996. *Zámek Mnichovo Hradiště*. Praha: Památkový ústav středních Čech. ISBN 80-850-9448-7.

HORYNA, Mojmir, 2001. Architektura baroka v Čechách. In: *Sláva barokní Čechie: stati o umění, kultuře a společnosti 17. a 18. století*. V Praze: Národní galerie, s. 78-131. ISBN 80-7035-258-2.

HRBEK, Jiří, 2013. *Barokní Valdštejnové v Čechách: 1640-1740*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. České dějiny, sv. 5. ISBN ISBN978-80-7422-233-7.

- HUYGHE, René, Giulio Carlo ARGAN a Jitka HAMZOVÁ, 1970. *Encyklopedie umění renesance a baroku*. Praha: Odeon. Světové dějiny, sv. 43.
- CHODĚJOVSKÁ, Eva, 2012. I. vojenské mapování jako pramen pro poznání krajiny druhé poloviny 18. století: komunikace v pražském regionu. In: CHODĚJOVSKÁ, Eva a Robert ŠIMŮNEK, ed. *Krajina jako historické jeviště*. Praha: Historický ústav AV ČR, s. 159-184. ISBN 978-80-7286-199-6.
- JOHNSON, Matthew, 2007. *Ideas of landscape*. Oxford: Blackwell Publishing. ISBN 978-1-4051-0159-2.
- KIBIC, Karel a Zdeněk FIŠERA, 2010. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Libri. ISBN 978-80-7277-437-1.
- KITSON, Michael a Klement BENDA, 1972. *Barok a rokoko*. Praha: Artia. Umění světa.
- KŘIVSKÝ, Petr, Robert KVAČEK a Aleš SKŘIVAN, 1987. *Věk starý a nový: dějiny, kultura, život Evropy v 17. a 18. století*. 2. vydání. Praha: Albatros.
- KULIŠŤÁKOVÁ, Lenka, 2013. Metody identifikace komponovaných krajin. In: ŠTRÉBLOVÁ HRONOVSKÁ, Kateřina a Jiří KUPKA, ed. *Ochrana kulturní krajiny: Hledání cílů, možností a pravidel*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, s. 12-27. ISBN 978-80-01-05391-1.
- KULIŠŤÁKOVÁ, Lenka, ed., 2011. *Komponované krajiny*. Brno: Mendelova univerzita. ISBN 978-80-7375-536-2.
- KULIŠŤÁKOVÁ, Lenka, Petr KUČERA, Alena SALAŠOVÁ, et al., 2014. *Metodika identifikace komponovaných krajin*. V Brně: Mendelova univerzita. ISBN 978-80-7375-997-1.
- KUPKA, Jiří a Ivan VOREL, 2013. Využití archivních map při identifikaci znaků krajinného rázu na příkladu Osovska. In: ŠTRÉBLOVÁ HRONOVSKÁ, Kateřina a Jiří KUPKA, ed. *Ochrana kulturní krajiny: Hledání cílů, možností a pravidel*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, s. 57-77. ISBN 978-80-01-05391-1.
- KUPKA, Jiří, 2010. *Krajiny kulturní a historické: vliv hodnot kulturní a historické charakteristiky na krajinný ráz naší krajiny*. Praha: České vysoké učení technické v Praze. ISBN 978-80-01-04653-1.
- KÜSTER, Hansjörg, c1995. *Geschichte der Landschaft in Mitteleuropa: von der Eiszeit bis zur Gegenwart*. München: C.H. Beck, 423 s. ISBN 3-406-39525-2.
- LÍBAL, Dobroslav, 1991. Baroko a česká krajina. In: *Barokní umění a jeho význam v české kultuře: sborník symposia, které pořádala Národní galerie v Praze k připomenutí osobnosti a díla Oldřicha J. Blažička ve dnech 11. a 12. prosince 1896*. V Praze: Národní galerie, s. 134-136. ISBN 80-7035-017-2.
- LOKOČ, Radim, Michaela LOKOČOVÁ a Miroslava KOLÁŘOVÁ ŠULCOVÁ, 2010. *Vývoj krajiny v České republice*. Brno: Lipka - školské zařízení pro environmentální vzdělávání. ISBN 978-80-904807-3-5.
- LÖW, Jiří a Igor MÍCHAL, 2003. *Krajinný ráz*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce. ISBN 80-863-8627-9.
- MATTHIESEN, Ulf a Rainer DANIELZYK, ed., 2006. *Kulturlandschaften als Herausforderung für die Raumplanung: Verständnisse - Erfahrungen - Perspektiven*. Hannover: Verl. d. ARL. ISBN 978-3-88838-057-0.
- MIKŠOVSKÝ, Miroslav a Růžena ZIMOVÁ, 2006. Müllerovo mapování a první vojenské mapování českých zemí: (se zřetelem k digitalizaci a centrální evidenci map v Česku). In: *Historická krajina a mapové bohatství Česka: prameny, evidence, zpřístupňování, využívání* : Praha, 25. ledna 2006. Praha: Historický ústav, s. 14-25.
- MIKULEC, Jiří, 1992. *Pobělohorská rekatolizace v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-04-26120-5.
- NESEJT, František, 1998. *Umění evropského baroka*. Hradec Králové: Gaudeamus, 152 s. ISBN 80-704-1015-9.
- PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ, Božena et al., 1999. *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri. ISBN 80-859-8355-9.
- PRŮŠKOVÁ, Helena, 2006. *Můj dům, můj hrad*. Havlíčkův Brod: Společnost přátel barokní kultury. ISBN 80-239-8279-6.
- RAVIK, Slavomír, 1995. *Praha, město kostelů*. Praha: Academia. ISBN 80-200-0516-1.
- SÁDLO, Jiří, 2005. *Krajina a revoluce: významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny Českých zemí*. Praha: Malá Skála. ISBN 80-867-7602-6.
- SEMOTANOVÁ, Eva, 2001. *Mapy Čech, Moravy a Slezska v zrcadle staletí*. Praha: Libri. ISBN 80-727-7078-6.

- SEMOTANOVÁ, Eva, 2002. *Historická geografie českých zemí*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Historický ústav AV ČR, 279 s. Práce Historického ústavu AV ČR: Řada A. Monographia, sv. 16. ISBN 80-728-6042-9.
- SEMOTANOVÁ, Eva, 2006. Netradiční formy evidence a zpřístupňování mapového bohatství - stručný úvod do problematiky. In: *Historická krajina a mapové bohatství Česka: Prameny, evidence, zpřístupňování, využívání*. Praha: Historický ústav AV ČR, s. 11-13. ISBN 80-7286-093-3.
- SEMOTANOVÁ, Eva, Jaroslav SYNEK, Radovan BOČEK a Kateřina LANGROVÁ, 2007. *Česko: Ottův historický atlas*. Praha: Ottovo nakladatelství. ISBN 978-80-7360-577-3.
- SKALICKÝ, Vladimír, 1988. Regionálně fytogeografické členění. SLAVÍK, Bohumil a Slavomil HEJNÝ, ed. *Květena České socialistické republiky*. Praha: Academia, s. 103–121.
- STEJSKALOVÁ, Jana, Martin VLASÁK a Miroslav EZECHEL, 2012. *Památky zahradního umění a historická krajina středních Čech*. Mělník: Vyšší odborná škola zahradnická a střední zahradnická škola. ISBN 978-80-87610-03-9.
- SUPUKA, Ján, Peter JANČURA a Tatiana SCHLAMPOVÁ, 2004. *Krajinárska tvorba*. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita. ISBN 978-80-552-0135-1.
- SWOBODA, Karl Maria a Hermann FILLITZ, 1964. *Barock in Böhmen*. München: Prestel, 359 s., obr. příl.**
- SYPPER, Wylie, 1955. *Four stages of renaissance style: Transformations in Art and Literature, 1400-1700*. New York: Doubleday & Company, Inc., 312 s.
- ŠANTRŮČKOVÁ, Markéta, Martin WEBER a Zdeněk LIPSKÝ, 2013. Participative landscape planning in rural areas: A case study from Novodvorskó, Žehušicko, Czech Republic. *Future*. 2013(51), 3-18.
- ŠVERMA, Vratislav, 2014. *Proměny Veselé: historie, obyvatelstvo a stavby v obci*. Veselá: V. Šverma. ISBN 978-80-260-7152-5.
- TOMAN, Rolf, 1998. *The Baroque: Architecture, Sculpture, Painting*. Koln, Germany: Konemann. ISBN 9783895089176.
- TÓTH, Attila a Axel TIMPE, 2019. Small Sacral Christian Architecture in the Cultural Landscapes of Europe. *Acta Horticulturae et Regiotecturae* [online]. Nitra: Slovak University of Agriculture in Nitra, 2019(1), 1-7 [cit. 2020-02-10]. DOI: <https://doi.org/10.2478/ahr-2019-0001>.**
- VENUTO, Jan Antonín a Aleš VESELÝ, [2018]. *Jan Antonín Venuto a jeho dílo: Johann Anton Venuto und sein Werk*. V Havlíčkově Brodě: Galerie výtvarného umění. ISBN 978-80-906447-5-5.
- VICHROVÁ, Martina, 2006. Objekty na topografických mapách 19. století a jejich interpretace pro studium vývoje krajiny. In: *Historická krajina a mapové bohatství Česka: Prameny, evidence, zpřístupňování, využívání*. Praha: Historický ústav AV ČR, s. 105-121. ISBN 80-7286-093-3.
- VOJKOVSKÝ, Rostislav, 2005. *Mnichovo Hradiště: zámecký areál s bývalým klášteřem*. Dobrá: Beatris. Putujeme po hradech a zámcích. ISBN 80-867-3748-9.
- VOREL, Ivan a Simona ŠVECOVÁ, 2013. Čimelice – proměny prostorové struktury kulturní krajiny a argumenty historického vývoje. In: ŠTRÉBLOVÁ HRONOVSKÁ, Kateřina a Jiří KUPKA, ed. *Ochrana kulturní krajiny: Hledání cílů, možností a pravidel*. Praha: České vysoké učení technické v Praze. ISBN 978-80-01-05391-1.
- WEHNERT, Hendrikje, 1936. Die Komplexität der (Kultur-)Landschaft. *Raumforschung und Raumordnung: Spatial Research and Planning* [online]. Sciendo, 70(2), 89-90 [cit. 2020-02-17]. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13147-012-0154-2>. ISSN 1869-4179.**
- WITTKOWER, Rudolf, 1973. *Art and Architecture in Italy: 1600 to 1750*. 3. doplněné vydání. Middlesex: Penguin Books. The Pelican History of Art. ISBN 0-14-056016-5.
- WÖBSE, Hans Hermann, 2002. *Landschaftsästhetik: über das Wesen, die Bedeutung und den Umgang mit landschaftlicher Schönheit*. Stuttgart (Hohenheim): Ulmer. ISBN 3-8001-3217-6.
- ZITZLSPERGER, Philipp, 2017. Die Skulptur des Barock und Rokoko. BRASSAT, Wolfgang, ed. *Handbuch Rhetorik der Bildenden Künste: Handbook of Rhetoric in the Visual Arts* [online]. Berlin: De Gruyter, s. 513-534 [cit. 2020-02-20]. ISBN 9783110331493.**

Mapové podklady

Císařský otisk SK, © 2020. ČÚZK: Státní správa zeměměřičtví a katastru [online]. Praha: ČÚZK [cit. 2019-12-08]. Dostupné z: <https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html>

I. vojenské (josefské) mapování - Čechy, © 2001-2017. *Prezentace starých mapových děl z území Čech, Moravy a Slezska* [online]. Ústí nad Labem: Laboratoř geoinformatiky Univerzity J.E.Purkyně [cit. 2019-12-01]. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_region.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=ce

II. vojenské (Františkovo) mapování - Čechy, © 2001-2017. *Prezentace starých mapových děl z území Čech, Moravy a Slezska* [online]. Ústí nad Labem: Laboratoř geoinformatiky Univerzity J.E.Purkyně [cit. 2019-12-04]. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_region.pl?lang=cs&map_root=2vm&map_region=ce

III. vojenské mapování - 1 : 25 000, © 2001-2017. *Prezentace starých mapových děl z území Čech, Moravy a Slezska* [online]. Ústí nad Labem: Laboratoř geoinformatiky Univerzity J.E.Purkyně [cit. 2019-12-06]. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_region.pl?lang=cs&map_root=3vm&map_region=25

Kontaminovaná místa [online], © 2010 - 2012. Praha: Cenia [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <https://kontaminace.cenia.cz/>

Letecká mapa, [2020]. *Mapy.cz* [online]. Praha: Seznam.cz [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <https://mapy.cz/letecka?x=14.9850536&y=50.5385058&z=12&l=0>

Letecké měřické snímky, © 2010. *Geoportál ČÚZK: přístup k mapovým produktům a službám resortu* [online]. Praha: ČÚZK [cit. 2019-12-11]. Dostupné z: [https://geoportal.cuzk.cz/\(S\(co13tpvqnpjqqgoezqjd0b1\)\)/Default.aspx?mode=TextMeta&text=lms&side=lms&menu=40](https://geoportal.cuzk.cz/(S(co13tpvqnpjqqgoezqjd0b1))/Default.aspx?mode=TextMeta&text=lms&side=lms&menu=40)

Müllerovo mapování - Čechy, © 2001-2017. *Prezentace starých mapových děl z území Čech, Moravy a Slezska* [online]. Ústí nad Labem: Laboratoř geoinformatiky Univerzity J.E.Purkyně [cit. 2019-11-29]. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_region.pl?lang=cs&map_root=mul&map_region=ce

Internetové zdroje

Atlas rostlin, © 2020. *NaseFlora.cz* [online]. [cit. 2020-06-02]. Dostupné z: <http://naseflora.cz/>

AV BÚ – Fytogeografické členění ČR, © 2010-2019. *Národní geoportál INSPIRE* [online]. Praha: Cenia [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

AV BÚ – Potenciální přirozená vegetace, © 2010-2019. *Národní geoportál INSPIRE* [online]. Praha: Cenia [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

CZU – Půdní mapa ČR 1:250 000: klasifikace dle TKSP a WRB, © 2010-2019. *Národní geoportál INSPIRE* [online]. Praha: Cenia [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

Databáze vodních mlýnů, © 2012 - 2017. *VodniMlyny.cz* [online]. Starosedlský Hrádek: Rudolf Šimek [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <http://vodnimlyny.cz/mlyny/objekty/>

Elektronický taxonomický klasifikační systém půd ČR [online], 2004. Praha: UVT [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <https://klasifikace.pedologie.czu.cz/>

FIALOVÁ, Zuzana, 2006. Návrh regenerace, přestavby a obnovy vegetačních prvků v modelovém objektu zámeckého parku v Mnichově Hradišti [online]. Lednice [cit. 2020-06-09]. Dostupné z: <https://is.mendelu.cz/zp>. Diplomová práce. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Zahradnická fakulta v Lednici.

Fytogeografické členění ČR, © 2010. *Biogeografie: Multimediální výuková příručka* [online]. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1431/jaro2010/Z0005/18118868/index_book_5-3.html

Geovědní mapy: Geologická mapa 1:50 000, [2020]. *Česká geologická služba* [online]. Praha: Česká geologická služba [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: https://mapy.geology.cz/geo/?z=12&x=1666335.6729302574&y=6533942.898332395&l=GEOCR50_mobil_9756!0!1!2

- Historie a význam zeměměřictví, © 2020. ČÚZK: *Státní správa zeměměřictví a katastru* [online]. Praha: ČÚZK [cit. 2019-12-04]. Dostupné z: <https://www.cuzk.cz/Zememerictvi/Historie-a-vyznam-zememerictvi.aspx>
- Klokočka, [2020]. *Fotohistorie.cz* [online]. Ivo PETR [cit. 2020-04-02]. Dostupné z: http://www.fotohistorie.cz/Stredocesky/Mlada_Boleslav/Klokocka/Default.aspx
- Listnaté stromy, Listnaté keře, © 2020. *AtlasRostlin.cz* [online]. TISCALI MEDIA [cit. 2020-06-02]. Dostupné z: <https://www.atlasrostlin.cz/>
- Mapa krajů ČR. In: *Mapa České republiky* [online]. [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: <http://www.mapaceskerepubliky.cz/mapa-kraju>
- Mnichovo Hradiště, [2020]. *Židovské památky Čech, Moravy a Slezska* [online]. Praha: Židovská obec v Praze [cit. 2020-04-02]. Dostupné z: <http://www.pamatky.kehilaprag.cz/hledani/mnichovo-hradiste>
- Mnichovo Hradiště: Plán zámku a parku: Rodinný archiv Valdštejnů, Mnichovo Hradiště, © 2014 - 2019. *EBadatelna* [online]. Praha: SOA Praha [cit. 2020-02-15]. Dostupné z: <https://ebadatelna.sopraha.cz/a/1023/1>
- Nahlížení do katastru nemovitostí, © 2020. ČÚZK [online]. Praha: ČÚZK [cit. 2020-04-04]. Dostupné z: <https://nahliznidokn.cuzk.cz/>
- Norma ČSN 73 6110 - Projektování místních komunikací. *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR* [online]. MMR [cit. 2020-06-09]. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/cs/ministerstvo/stavebni-pravo/pravo-a-legislativa/prehled-platnych-pravnich-predpisu/dalsi-predpisy>
- Okolí Mnichova Hradiště: Mnichovohradištské okruhy, 2020. *Mladoboleslavsko* [online]. [cit. 2020-04-02]. Dostupné z: <https://www.mladoboleslavsko.eu/dr-cs/11028-okoli-mnichova-hradiste-mnichovohradistske-okruhy.html>
- Památkový katalog, © 2015. *Národní památkový ústav* [online]. Praha: Národní památkový ústav [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/>
- Památné stromy, © 2007 - 2020. *Město Mnichovo Hradiště* [online]. Mnichovo Hradiště: Město Mnichovo Hradiště [cit. 2020-06-10]. Dostupné z: <https://www.mnhradiste.cz/zivot-ve-meste/zivotni-prostredi/ochrana-prirody>
- Podnebí: Podnebné oblasti, © 2017. *Česká republika – Tematický atlas: Multimediální elektronický výukový materiál* [online]. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pedf/js17/cesko_atlas/web/pages/08-podnebi.html
- Přírodní biotop a nepřírodní biotop 2007–2019, 2006. *Mapování biotopů* [online]. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <https://aopkcr.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=c38db59779714a78aec4c731152b0290>
- Seznam platných standardů, © 2020. *Agentura ochrany přírody a krajiny ČR* [online]. AOPK ČR [cit. 2020-07-11]. Dostupné z: <https://standardy.nature.cz/seznam-standardu/>
- Slovník důležitých pojmů a definic: (podklady pro studium ochrany biodiverzity), [2020]. *MUNI IS: Informační systém Masarykovy univerzity* [online]. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/el/1423/jaro2005/ENS204/um/SLOVNIK4.pdf>
- Svatý Jan Nepomucký, [2001]. *Živá paměť Ve(selská)* [online]. Mnichovo Hradiště – Veselá: Veselá vesnice [cit. 2020-04-02]. Dostupné z: http://www.zivapamet-vesela.cz/cs/6_svatyjan.html
- VÚKOZ – Klimatické oblasti (1901–2000), © 2010-2019. *Národní geoportál INSPIRE* [online]. Praha: Cenia [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map?q=klima>
- Zákon č. 114/1992 Sb.: Zákon České národní rady o ochraně přírody a krajiny, © 2010-2020. *Zákon pro lidi* [online]. AION CS [cit. 2020-06-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-114>
- Zákon č. 13/1997 Sb.: Zákon o pozemních komunikacích, © 2010-2020. *Zákon pro lidi* [online]. AION CS [cit. 2020-06-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-13>
- Zákon č. 20/1987 Sb.: Zákon České národní rady o státní památkové péči, © 2010-2020. *Zákon pro lidi* [online]. AION CS [cit. 2020-06-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1987-20>

9 Seznam vložených příloh

Obr. 1: Müllerovo mapování z roku 1720 v měřítku 1:132 000, mapové listy č. 8 a 9 (výřez Mnichovo Hradiště, Klášter Hradiště, Bakov n.J.) (Müllerovo mapování - Čechy, © 2001-2017).....	16
Obr. 2: I. vojenské (josefské) mapování z let 1764–1768 v měřítku 1:28 800, mapové listy č. 29, 30, 42, 43, 58 a 59 (výřez Mnichovo Hradiště, Klášter Hradiště) (I. vojenské (josefské) mapování - Čechy, © 2001-2017).....	17
Obr. 3: II. vojenské (Františkovo) mapování z let 1836–1852 v měřítku 1:28 800, mapové listy O_4_IV, O_4_V, O_5_IV, O_5_V (výřez Mnichovo Hradiště, Klášter Hradiště) (II. vojenské (Františkovo) mapování - Čechy, © 2001-2017).....	18
Obr. 4: III. vojenské (Františko – josefské) mapování z let 1877–1880 v měřítku 1:25 000, mapové listy 3754_1, 3854_1 (výřez Mnichovo Hradiště, Klášter Hradiště) (III. vojenské mapování - 1 : 25 000, © 2001-2017).....	19
Obr. 5: Lokace řešeného území na současné mapě ČR (Mapa krajů ČR).....	33
Obr. 6: Geologické podmínky okolí Mnichova Hradiště (Geovědní mapy, [2020]).....	34
Obr. 7: Podnebí ČR (Podnebí, © 2017).....	35
Obr. 8: Podnebí okolí Mnichova Hradiště (VÚKOZ – Klimatické oblasti (1901–2000), © 2010-2019).....	36
Obr. 9: Pedologické oblasti okolí Mnichova Hradiště (CZU – Půdní mapa ČR 1:250 000, © 2010-2019).....	37
Obr. 10: Fytogeografické oblasti okolí Mnichova Hradiště (AV BÚ – Fytogeografické členění CR, © 2010-2019).....	38
Obr. 11: Přírodní biotopy okolí Mnichova Hradiště (Přírodní biotop a nepřírodní biotop 2007–2019, 2006).....	39
Obr. 12: Potenciální přirozená vegetace okolí Mnichova Hradiště (AV BÚ – Potenciální přirozená vegetace, © 2010-2019).....	40
Obr. 13: Návrh parteru a krajinářského parku zámku Mnichovo Hradiště, J. Ondřej, 1964 (Fialová, 2006).....	46
Obr. 14: Kompoziční body a plochy v mapě II. vojenského mapování (II. vojenské (Františkovo) mapování - Čechy, © 2001-2017).....	57
Obr. 15: Kompoziční linie v mapě II. vojenského mapování (II. vojenské mapování – Františkovo..., © 2001-2017).....	60
Obr. 16: Kompoziční linie v současné ortomapě (Letecká mapa, © 2020).....	61
Obr. 17: Návrh obnovy v současné ortomapě (Letecká mapa, © 2020).....	73
Tabulka 1: Kompoziční body a plochy.....	54
Tabulka 2: Kompoziční linie.....	57
Tabulka 3: Památné stromy (Památné stromy, © 2007 - 2020).....	65

10 Samostatné přílohy

Obsah

- 10.1 Mapové přílohy** ..... Chyba! Záložka není definována.
- 10.2 Obrazové přílohy**..... Chyba! Záložka není definována.
- 10.3 Literatura**..... Chyba! Záložka není definována.